

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

Ročník VIII, číslo 1, marec 2008

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ, ročník VIII, číslo 1. Vychádza štyrikrát ročne. Vydáva Slovenská rada Združenia slovanskej vzájomnosti. Výtvarný návrh obálky : Ladon©.

Predseda redakčnej rady: doc.Dr. Jozef Mravík, CSc., šéfredaktor: Július Handžárik.

Adresa redakcie: Dobšinského 16, 811 05 Bratislava, č.tel. 52491861, e-mail: zsv@mail.t-com.sk.

ISSN 1335-9010, evidenčné číslo: MK SR 2651/2001. Vyšlo v marci 2008

Z obsahu

Slovanský svet

- Prejav premiéra SR Roberta Fica v Martine
- Rusko obdivuhodné

Slovanské letopisy

- Slovania a Karpatská kotlina

Slovanské slovo

- Rozmanité typy nacionalizmu

Slovanská kultúra

- Kovačické insitné maliarstvo – záver
- Slovanstvo v meniacom sa svete

Rozhovor s predsedom MS Jozefom Markušom

Spravodajca

- Zasadanie Medzinárodného slovanského výboru v Breste

Na úvod

V roku 2008 si pripomíname pätnáste výročie konštituovania druhej samostatnej Slovenskej republiky a viaceré okrúhle výročia významných udalostí v slovenských dejinách. Ale pripomíname si aj okrúhle výročia viacerých významných udalostí v dejinách strednej Európy, hlavne 70. výročie mníchovského diktátu a viedenskej arbitráže, udalostí, ktorými politici západných mocností v roku 1938 otvárali Hitlerovi cestu na jeho genocídnu vojnu proti slovanským národom a hlavne proti Sovietskemu zväzu. Nedávny vojenský útok proti Juhoslávii, urýchlené rozširovanie paktu NATO a amerických základní v strednej Európe a kauza Kosovo však znova zavanuli v týchto končinách odióznym pachom mníchovanstva, čo sa pochopiteľne prejavuje aj vo viacerých príspevkoch našich autorov a odrazilo sa to aj v obsahu rokovaní zasadania Medzinárodného slovanského výboru v Breste 1. až 3. februára tohto roka.

V tomto čísle začíname seriál o pôvodnom slovanskom osídlení Karpatskej kotliny na báze významného vedeckého diela profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku. Po demokratických politických prevratoch v strednej Európe je totiž Karpatská kotlina znova hlavnou témou a hlavným cieľom maďarského iredentizmu a nacionalistického expanzionizmu.

Július Handžárik

Šéfredaktor

SLOVANSKÝ SVET

Vo vlastnom prístave

Prejav predsedu vlády SR Roberta Fica na oslavách 15. výročia vzniku SR dňa 2. januára 2008 v Martine

Vážený pán prezident, vážený pán predseda Národnej rady, ale najmä drahé Slovenky a Slováci, občania Slovenskej republiky! Želám vám na začiatku roku 2008 len to najlepšie, najmä spokojný život. Veľmi si vážim, že ste prijali pozvanie na túto národnú slávnosť. Rok 2008 bude veľmi zaujímavý, nielen preto, že si v ňom pripomínane 15. výročie vzniku nášho mladého štátu, štátu veľmi starého národa starých Slovákov. Pripomenieme si aj 160. výročie prvej Slovenskej národnej rady na Myjave, 145. výročie martinského memoranda, ale aj 90. výročie vzniku Československej republiky, ku ktorej sa Slováci, aby sa bránili pred pokračujúcou maďarizáciou, prihlásili práve tu v Martine 30. októbra 1918. A mimochodom, aj to budeme oslavovať, vážení priatelia – 26. januára 1688 sa narodil veľký vzor mojej vlády Juraj Jánošík, aj na toho si ešte spomenieme. Dnes 2. januára 2008 si však skúšam predstaviť, vážené dámy a páni, že kráčam po Martine a stretnem šéfredaktora Slovenských pohľadov Svetozára Hurbana – Vajanského či správcu Matice slovenskej Jozefa Cigera .- Hronského. Pristavím sa pri nich a vyslovím jediné slovičko – ďakujem. Za to, že ste žili a mreli pre slovenský národ vtedy, keď to neprinášalo žiadne výhody. Skúšam si predstaviť ako v martinskej budove Tatra banky rokovali osobnosti Slovenska, keď 30. októbra 1918 prijali Martinskú deklaráciu, a skúšam si predstaviť aj rozjasené námestie Slovenského národného povstania

v Bratislave 1. januára 1993. Akú môžeme, vážení priatelia, pri 15. výročí vzniku Slovenskej republiky vyjadriť vďačnosť historickým postavám slovenského života? Som pyšný, že im máme čo povedať, lebo za nás hovoria skutky.

Môžeme odkázať Bernolákovi, Moyzesovi aj Kuzmánymu, hurbanovským povstalcem, ale aj komisárom Slovenskej národnej rady, martýrom Šulekovi a Holubymu, že sme ich sen zmenili na skutočnosť. Slovensko je od 20. storočia stále na vzostupe. Teraz konečne kotvíme vo vlastnom prístave, v Slovenskej republike, ktorú sme si sami zbudovali. Chcem poďakovať všetkým spolkom, slovenským spisovateľom a intelektuálom, vedcom, hnutiam a stranám, najmä vlasteneckým občanom, za nasadenie, s akým si na dejinách vyvzdorovali vlastný štát. Dnes, keď sa v médiách aj v postojoch k životu presadzuje módna

nevera ako návod

na dezintegráciu spoločnosti, prichádzam s myšlienkou o vernosti. Je tu čas, aby sme systematicky pestovali vernosť samým sebe a predovšetkým svojej vlastnej vlasti. Naši predkovia mohli o existencii Slovenskej republiky iba snívať, my súčasníci a súčasne šťastlivci v nej slobodne žijeme. Od samého prebudenia európskych národov v 19. storočí až podnes sme my, Slováci nemali priaznivé prostredie na plnohodnotné prežívanie národného života. Stále sme dlžníkmi voči sebe samým. Musíme sa vážne zamyslieť, ako vzbudíme slovenskú mládež pre poznanie vlastnej národnej histórie, lebo najťažšou chorobou súčasnosti je ľahostajnosť, na ktorú sa zomiera už počas života. Vidíme, že nedostatok úcty k slovenským osobnostiam, nedostatok vlastenectva vedie súčasných mladých ľudí často k extrémizmu, ktorý sa akosi dostáva k móde. Je to žiaľ aj naša zodpovednosť, že sme pätnásť rokov slovenskú mládež ponechali napospas výchovy ulice a vplyvu bulvárnych médií. Vo výchove k vlastenectvu má nezastupiteľnú povinnosť škola, rodičia, ale aj starí rodičia. Máme plnú slobodu, preto môžeme slobodne diskutovať o štátnej ideji Slovenskej republiky a o vízii nášho mladého štátu.

Naša vláda, vážené dámy a páni, bude rozhodne podporovať národnú kultúru, pôvodnú slovenskú tvorbu v literatúre, osobitne vo filme,. Pýtam sa – prečo dodnes nemáme sfilmované osudy Svätopluka, kniežaťa Pribinu, Rastislava či Cyrila a Metoda? Ved' sú to príbehy, ktoré spevňujú našu

štátotvornú tradíciu

- dokedy chceme ešte čakať? Napriek tomu, že sme vstúpili do Schengenu a zrušili sa hranice, zostane práve slovenská kultúra naším najcennejším vízom do Európy. Budeme podporovať rozumný štátny historizmus, pestovať hrdosť na unikátne národné tradície. Vieme, že to čím sme, je to čím, sme boli. Preto chceme na skutok premeniť Štúrovu víziu, že citujem: „dejiny vstúpili do služieb ducha“. Aj politika potrebuje vlastnú sebareflexiu. Môžem za vládu Slovenskej republiky povedať, že si želáme stabilitu a nechceme radikalizovanie slovenskej spoločnosti. Prioritou pre mňa osobne a pre našu koalíčnú vládu je slúžiť občanom Slovenskej republiky. Chceme rozvíjať slovenskú životaschopnosť ako v prípade rýchlej dostavby diaľnic, lebo sú predpokladom prosperity stredného a východného Slovenska. Hodnoťte nás preto podľa myšlienky z Knihy kníh: „Podľa skutkov poznáte ich“. Drahé Slovenky a Slováci, občania Slovenskej republiky, vláda Slovenskej republiky dnes tu v Martine zasadala a prijala aj vyhlásenie k 15. výročiu vzniku Slovenskej republiky. Dovoľte mi iba dva citáty z tohto vyhlásenia: „Vláda Slovenskej republiky vyslovuje hlbokú vďaku ľuďom, za každodennou prácou ktorých stojí úspech Slovenska. Len vďaka ľuďom sa nenaplnil ani jeden z katastrofických scenárov sprevádzajúcich vznik Slovenskej republiky. Len vďaka nim dnes Slovenská republika požíva úctu, rešpekt a solídny hospodársky rozvoj. Vláda Slovenskej republiky si uvedomuje túto vážnu zásluhu slovenských občanov a cíti voči nim hlboké záväzky. Je ústavnou povinnosťou vlády Slovenskej republiky presadzovať silnú sociálnu politiku pri rešpektovaní trhovej ekonomiky. Životná úroveň občanov štátu, ktorému sa darí medzinárodne aj hospodársky, už

nesmie klesať.“ K tomuto sa zaviazla vláda Slovenskej republiky. Vážené dámy a páni, v každodennom konaní sa budeme riadiť

myšlienkami Ľudovíta Štúra

ktoré majú presah do 21. storočia. Prvý výrok pre nás platí aj v Európskej únii: „Najskôr musíme slúžiť sebe, až potom iným“. A druhý – vizionársky – by mal nosiť v srdci každý slovenský vlastenec: „My sme národ života a budúcnosti“. Náš štát je tu pätnásť rokov a my si trúfame byť odteraz už iba slobodní a nezávislí. Túžime, aby si menšiny, ktoré u nás žijú, našli hlboký vzťah k Slovenskej republike, aby náš štát považovali za svoj večný a šťastný domov. Preto pozývam do spolupráce všetkých, ktorí milujú naše Slovensko, našu slovenskú republiku. Nech žije naša drahá vlasť, Slovenská republika! Veľa šťastia tejto zemi a všetkým ľuďom v nej, osobitne mladým Slovákom a Slovenkám na celom svete, aby sa po skusoch vrátili domov k Dunaju a pod naše majestátne Tatry! Šťastný život na Slovensku, drahé Slovenky, Slováci, vážení občania Slovenskej republiky.

Robert Fico

Rusko obdivuhodné

Ján Čarnogurský

Denník SME uverejnil 8.9.2007 kritický článok Martina Bútoru o Rusku. Autor v ňom zároveň vyzval na diskusiu o súčasných slovensko-ruských vzťahoch. Ako predseda Slovensko-ruskej spoločnosti som sa cítil oslovený výzvou a poslal som do redakcie SME reakciu na Bútorov článok. Môj text mal menší rozsah ako pôvodný článok Martina Bútoru. Napriek tomu ma redakcia SME vyzvala, aby som text skrátil. V záujme uverejnenia článku pre rovnakú čitateľskú obec ako bol pôvodný Bútorov článok, svoj text

som skrátil asi na 1/3 rozsahu pôvodného Bútorovho článku. Redakcia SME odo mňa požadovala skrátenie asi na 10-inu Bútorovho článku. Ďalšie skrátenie som odmietol a svoj článok som stiahol z redakcie SME. Článok publikujem v pôvodnom rozsahu.

V Európe sa obnovuje (obnovil) staronový mocenský pól. Rusko. Rast geopolitického pólu je vždy dramatická udalosť vo svetovej politike. Mení usporiadanie mocenských vzťahov a to nevyhovuje doterajším centráram moci. Rusko sa vracia na svetovú scénu približne po desiatich – dvanástich rokoch od svojho najväčšieho úpadku a to je rýchlejšie než dokázali iné štáty v porovnateľnom postavení alebo aj Rusko v minulosti. Sovietsky zväz zaujal miesto cárskeho Ruska na medzinárodnej scéne až r. 1945 po vyhratej vojne. Cárske Rusko sa vrátilo na medzinárodnú scénu po prehratej Krymskej vojne r. 1856 až niekedy začiatkom 20.storočia. Návrat Ruska nespočíva iba na vysokých cenách ropy a plynu. Obe suroviny predstavujú iba 18 percent ruského HDP. Návrat Ruska sa nesie na fyzickej a duchovnej sile ruského národa, ktorá toľkokrát zachránila Rusov a zachránila Európu. Najskôr sa Rusko muselo oslobodiť od komunizmu. Najmä posledné dve desaťročia komunizmu v Rusku znamenali jeho hospodársky a politický úpadok. V Rusku začali pôsobiť ako prví disidenti, ruské slovo samizdat sa udomácnilo v celom bývalom východnom bloku a Alexander Solženicin patrí do panteónu osobností, ktoré zavŕšili porážku komunizmu. Odbúranie komunizmu v Rusku prebieha podľa iných pravidiel, než si svojvoľne stanovila západná Európa. Rozhodujúce je, že komunizmus v Rusku zaniká. Komunistická strana Ruskej federácie je v súčasnosti najväčšou opozičnou silou proti Putinovi.

K povstávajúcemu Rusku si buduje svoj vzťah aj Slovensko. Martin Bútor v SME dňa 8.9.2007 vyzval na opatrnosť až odmietanie súčasného Ruska. Zároveň vyzval na otvorenú diskusiu o slovensko-ruských vzťahoch. Diskusia v skutočnosti prebieha už dávno, či jednotlivými článkami alebo praktickými krokmi Ruska aj

Slovenska. Nezaškodí však pokus o systemizáciu dôvodov, pre ktoré je obnova ruského postavenia vo svete pre Slovensko výhodná, a prečo by malo Slovensko rozvíjať dobré vzťahy k Rusku nie iba v kultúre a ekonomike, ale aj v politike.

Predovšetkým nesmieme zabúdať, že vývoj v Rusku bude vždy iný než vývoj a pomery v západnej Európe alebo v Spojených štátoch. Bude iný preto, že ruské dejiny prebiehali podľa iného civilizačného modelu než dejiny Západu. V Rusku sa uplatnil modifikovaný model kresťanskej civilizácie, východokresťanská civilizácia. Pokiaľ bola Európa dominujúcim svetadielom vo svete, mohla si dovoliť dva modely svojej civilizácie. Dnes, keď Európa nie je dominujúcim svetadielom vo svete, rozdielne modely oslabujú civilizáciu. To však neznamená, že východokresťanský model sa jednoducho rozplynie v západokresťanskom. Úsilie o zblíženie oboch modelov má nielen historický význam, ale je cestou k záchrane postavenia Európy vo svete. Základom každej civilizácie je náboženstvo.

Veľký intelektuál, súčasný pápež Benedikt XVI. povedal, že rozdelenie kresťanstva je škandál. Sú to silné slová, ale pápež iste vedel, prečo ich volil. Z takéhoto pohľadu je publicistika, ktorá sa silou-mocou snaží vnútiť Rusku, a keď nie vnútiť, aspoň posudzovať Rusko podľa rýdzo západoeurópskych kritérií, priam smiešna. Ruské dejiny formovala nielen iná cirkev než západoeurópske. V Rusku dominuje pravoslávna cirkev, ale Rusko muselo vo svojich dejinách čeliť aj iným silám než západná Európa. Západná Európa bojovala zväčša sama medzi sebou. Jediné mimoeurópske ohrozenie predstavovala Osmanská ríša, ale jej vojská sa museli najskôr preplaviť cez more, aby mohli bojovať v Európe. Rusko celé dejiny priamo čelilo ohrozeniam z Ázie a boli to väčšie ohrozenia než Osmanská ríša. Rusko ich doteraz všetky prekonalo. Nielen to. Rusko muselo viackrát (križiaci, Poliáci, Napoleon, Hitler) bojovať o svoju existenciu práve proti nájazdníkom zo Západu. Bola to živná pôda pre rast protizápadného reflexu v ruskej spoločnosti. Existuje

ešte horšia alternatíva než kladenie Ruska na prokrustovo lôžko západnej liberálnej demokracie. V súčasnej americkej tlači sa vyskytujú články vyzdvihujúce čínsky model ekonomického vývoja posledných dvoch desaťročí pred ruským. Články sú vrcholom farizejstva. Predsa Rusko v 90. rokoch bezmyšlienkovite prijímalo práve americké ekonomické poučky, ktoré ho priviedli k väčšiemu ekonomickému prepadu než 2. svetová vojna. V 90. rokoch vyrástla v Rusku skupinka oligarchov, ale to dnes Rusku nikto nevyčíta. Keby bolo jeľcinovské Rusko odmietlo udeliť vstupné vízum Geoffreyovi Sachsovi, mohlo to byť najúčinnjšie ekonomické opatrenie. Čína si zachovala vedúcu úlohu komunistickej strany a iba postupne, v pomalých dávkach, púšťala ekonomickú, nie politickú slobodu. Americká tlač však dnes vychvaľuje Čínu. Posudzovať Rusko vyžaduje povzniesť sa nad kritériá, čiže obmedzenosť iba vlastnej civilizácie. Tutčev to vyjadril slovami, že Rusko sa nedá pochopiť rozumom.

Rusko sa vyrovnalo celkom dobre s rozpadom Sovietskeho zväzu. Nielen s rozpadom Sovietskeho zväzu, ale aj s odpadnutím okrajových území, ako napr. Ukrajina, ktoré po stáročia patrili k Ruskej ríši. Rozpad Sovietskeho zväzu nevyvolal v Rusku žiadne traumy a sociálno-ekonomické deformácie. Žirinovského stranu dnes všetci v Rusku vnímajú ako komický spolok. Už ani nie tragikomický.

Slovensko-ruské vzťahy majú však aj svoju konkrétnu rovinu. Po páde komunizmu zostali Spojené štáty ako jediný globálny hegemon. Patrí medzi historické axiómy, že taká situácia nie je výhodná pre malé štáty. Pokiaľ niet vo svete problémov, hegemon sa správa benevolentne. Len čo vzniknú problémy, hegemon ich rieši prednostne podľa svojich záujmov. Tak sa stalo, že slovenskí vojaci išli do Iraku aj Afganistanu, hoci Slovensko nemá globálnu bezpečnostnú zodpovednosť. V ekonomickej oblasti po páde komunizmu Spojené štáty začali žiť neúmerne nad svoje pomery. Dnes musia Spojené štáty denne dostať do svojej

ekonomiky asi 2 miliardy dolárov zo sveta prakticky za nič. Za svoje vládne obligácie, ktoré sa jedného dňa môžu stať bezcenným papierom. Spojené štáty roztočili globálne finančné kasíno, ktoré jedného dňa prestane fungovať. V terajšej hypotekárnej kríze, súvisiacej s americkým životom na dlh, sem-tam aj slovenské noviny opatrne napíšu, že pokles amerických hypoték môže negatívne ovplyvniť celé svetové hospodárstvo. Pre malé štáty je výhodnejšia multipolárna svetová konštelácia. Ak ich jeden svetový pól tlačí do nevýhodnej politiky, jednoducho hľadajú cesty k druhému hegemonovi. Nie je v tom nič nemravné. Je to princíp svetovej politiky. Rusko je jediné schopné postaviť sa ako oponent unipolarite Spojených štátov. Aj to robí, vo voľnej koalícii s Čínou a ešte voľnejšej s Indiou. Slovensko spája s Ruskom nie iba univerzálny záujem na multipolarite sveta. Ruská kultúra je jednoducho spomedzi veľkých kultúr slovenskej najbližšia. Ruská literatúra nás oslovuje viac než povedzme nemecká alebo americká, hoci čítať takého Dostojevského je niekedy fuška. Ruské piesne sú hneď po českých na Slovensku najrozšírenejšie. Naše jazyky sú si blízke, čo môžu potvrdiť ruskí lyžiari prichádzajúci na Slovensko už po jednom, dvoch dňoch. Na blízkosť slovenčiny a ruštiny mám absurdnú spomienku. V auguste 1968, po emóciách prvých dvoch dní, na všetkých väčších križovatkách v Bratislave bol umiestnený jeden až dva sovietske tanky. Ich posádke bolo dnu v tanku teplo a radšej posedávali okolo tanku. Vytváral sa okolo nich hlúčik Bratislavčanov, ktorý ich slovensko-ruštinou presviedčal, že niet u nás žiadnej kontrarevolúcie a nemali k nám chodiť. Jazyk nebol medzi vojakmi a civilmi žiadnou bariérou. Nebojme sa konštatovať ani fakt prírodného vývoja. Patríme do rodiny slovanských národov, čím je daná podobnosť jazyka, kultúry, umenia, ako aj určitejšia mentálnej orientácie. Jednoducho tak nám Boh doprial sa vyvinúť a nikto to nezmení, nech by sa akokoľvek snažil. Nehanbime sa za to, nemáme sa za čo.

V ekonomickej oblasti nám styky s Ruskom otvárajú priestor, prírodné bohatstvo aj intelektuálny potenciál najväčšieho štátu na

svete. Keď čítam články volajúce po diverzifikácii dodávok plynu a ropy, je mi do smiechu. Isteže je dobré a potrebné mať v zálohe náhradné zdroje energie. Ale ruský plyn a ropa sú a budú pre nás vždy najlacnejšie. Môžeme brať desiatky percent našej spotreby ropy a plynu z Nórska, či Arábie, ale potom budeme platiť na pumpách o desiatky percent viac. Som zvedavý, kto to odsúhlasí.

V medzinárodnej diplomacii dosiahlo Slovensko najväčšie úspechy s podporou Ruska. Eduard Kukan sa stal splnomocnencom generálneho tajomníka OSN pre Balkán, Ján Kubiš tajomníkom OBSE, dokonca Miroslav Lajčák administrátorom v Bosne a Hercegovine, pretože sa na nich dohodli USA, EÚ a Rusko.

Ešte konkrétnejšie, stredná Európa bola a bude oblasťou etnických napätí. Zoberme si poľsko-ukrajinské vzťahy, poľsko-nemecké, česko-nemecké alebo Maďarov so všetkými susedmi. Na dnešnom usporiadaní strednej Európy sa zúčastnilo Rusko (Sovietsky zväz) po 2. svetovej vojne. Etnické napätia dnes veľmi úspešne rieši Európska únia. Ale nerobme si ilúzie. Európska únia nebude naším advokátom, ak by naše problémy napríklad s Maďarskom prekročili určitú hranicu. Stačí, ak bude na jednej strane spolupráca maďarských politikov zo Slovenska a z Maďarska pokračovať ako doteraz a na druhej strane rétorika súčasnej slovenskej vládnej koalície tiež ako doteraz. Zo všetkých svetových hráčov Rusko má najmenší záujem na zmene usporiadania strednej Európy. Nemožno sa spoliehať, že v krízovej situácii Rusko bude naším výslovným spojencom. Ale najväčšia zhoda záujmov na udržaní doterajšieho usporiadania je jednoducho objektívnym faktorom.

Rusko sa významným spôsobom zúčastnilo na prehlbovaní mieru v Eurázii. Rusko a Čína sú spojencami, Čína a India zastavili nepriateľstvo. Šanghajská organizácia spolupráce, združujúca Rusko, Čínu a niektoré stredoázijské republiky, Indiu ako pozorovateľa, zabezpečuje mier a hospodársku spoluprácu pre dva a pol miliardy ľudí. Rusko pomáha udržiavať Strednú Áziu ako hrádzu proti moslimskému extrémizmu. Áno, aj podporou autoritatívnych

vládcov. Robia USA v Pakistane niečo iné? Rusko je križovatkou kultúr a civilizácií, mostom medzi Európou a Áziou. Rozširuje európsku kultúru k Tichému oceánu, ale nech mu diskutéri od parížskych kaviarenských stolíkov nepredpisujú, ako to má robiť.

Najväčším kladivom proti Rusku sú jeho údajné medzery v kvalite demokracie a v kvalite zachovávaní ľudských práv. Pokiaľ ide o demokraciu, ruskí občania volia všetkých svojich predstaviteľov, od komunálnych až po prezidenta, v slobodných voľbách a slobodu volieb nikto nespochybňuje. Keď už iného niet, ozýva sa kritika, že elektronické médiá sú v rukách štátu alebo štátom ovládaných firiem. Najskôr, netreba podceňovať úlohu elektronických médií. Prezidentovi Jel'cinovi elektronické médiá nepomohli a nakoniec radšej predčasne odišiel, pretože jeho popularita sa vyjadrovala jednociferným číslom. 70 percentná popularita prezidenta Putina je dôsledkom reálneho zvýšenie životnej úrovne obyvateľov Ruska a to nie iba vďaka vysokým cenám ropy a plynu. Tiež vďaka zvýšeniu medzinárodného postavenia Ruska, prečo nie?

V Ruskej federácii žije asi sto národov a národností, má 89 rôznych samosprávnych útvarov, v rôznych prírodných podmienkach, ľudí s rôznym kultúrnym pozadím. Západnú liberálnu demokraciu by väčšina z nich slobodne odmietla, ale západná liberálna demokracia by ani nedokázala chrániť ľudské práva obyvateľov Ruska. Teroristi z Beslanu by prestali strieľať do detí, keby sa volebné listiny zostavovali podľa d'Hontovho pravidla? Alebo keby aj Rusko vypustilo Čečensko zo svojho zväzku, uspokojilo by čečenských radikálov? Prestali by brať kresťanských otrokov z okolia vrátane Ruska? Rusko má právo na demokraciu, aká sa vyvinula na základe jeho dejín a jeho spoločenského a geopolitického prostredia. Komu sa nepáči, nemusí s Ruskom komunikovať. Ak však proti Rusku postaví vojenskú základňu, nemôže sa diviť, že Rusko na ňu namieri svoje rakety.

Rusko má iný problém. Ruská vnútorná sila je schopná vyvolať ruské vnútorné besy. Dostojevskij o nich písal veľmi presvedčivo. V dejinách sa tak stalo, keď sa národ cítil dotlčený na hranu svojej existencie. Rusi sa ani vtedy nevzdali, aj keď od svojich besov utrpeli najviac práve oni.

Ilja Erenburg napísal v 30. rokoch, že Slováci sú svojou mentalitou podobní Rusom. Berme to ako pochvalu. Ako výzvu na hľadanie účasti v civilizačnej misii Ruska. Ešte nedávno sme sa chceli vrátiť do Európy, čítaj vstúpiť do EÚ. Sme tam. Nemôžeme zastať. Pred nami sú široké priestory a kultúra Eurázie. My vieme najlepšie spojiť (v sebe) hodnoty Východu a Západu. To nás robí silnými a umožňuje nám pomáhať aj iným. Využime to.

SLOVANSKÉ LETOPISY

Slovania a Karpatská kotlina

Július Handžárik

Bipolárne usporiadanie sveta, spojené so studenou vojnou a pretekmi v zbrojení medzi USA a ZSSR, hrozilo zničením života na Zemi. Pád komunistického režimu v ZSSR naznačoval možnosť nástupu do éry bez globálnej konfrontácie, do éry mierovej súťaže a spolupráce národov a štátov, ktoré si prestali byť z ideologických dôvodov nepriateľmi. Aspoň tak to prezentovali a sľubovali západní ideológovia. Tieto vízie a prísľuby sa však nenaplnili. Naopak! Namiesto vytúženej a prisľúbenej spolupráce bez ideologického fundamentalizmu nastúpil fundamentalizmus unipolárneho amerického expanzionizmu, ktorý pod heslami integrácie a globalizácie nabera celosvetové rozmery. Preto aj obyvatelia Európy znova stoja pred dilemou – alebo budú v rámci Európy spolupracovať tak, aby všestranne povzniesli svoju úroveň, alebo sa stanú vykonávateľmi i obeťami cudzej expanzionistickej politiky.

A tak sa už aj v poprevratovej Európe znova ukazujú veľmi výstražné tendencie. Hoci USA boli druhým rozhodujúcim činiteľom vo víťazstve Spojencov v I. i II. svetovej vojne, zdá sa že ich terajšie vedenie začína výsledky týchto vojen na európskom kontinente ignorovať. Vládnuce kruhy USA totiž v súčasnosti dávajú voľnú ruku, a viacerí vplyvní jedinci dokonca aj tichú podporu, práve tým živlom v Európe, ktoré snívajú o zvrátení výsledkov oboch svetových vojen. Naznačujú to opakujúce sa signály nemeckého revanšizmu voči Poľsku i Česku a ešte častejšie a cynickejšie signály veľkomadžarského expanzionizmu voči nemaďarským štátom Karpatskej kotliny. Skrátka, živly ktoré vyvolali I. i II. svetovú vojnu a boli v týchto vojnách za cenu obrovských ľudských strát porazené,

usilujú sa teraz tieto svoje prehry premeniť na svoje víťazstvá. Znamenalo by to likvidáciu versaillského demokratického usporiadania Európy v národných štátoch podľa ideí F.D.Roosevelta a návrat k starým žalárom národov – nadnárodným ríšam podľa predstáv a záujmov stredovekých vládnucich dynastií.

Fikcia veľkomaďarstva a komplex malosti a stratenosti medzi slovanskými národmi, umelo a cieľavedome naoktrojovaný do myslenia občanov maďarskej národnosti, má v týchto snaženiach osobitne významné miesto a často až tragikomické podoby.

V panhungaristickej politike Maďarska po roku 1918 hrá prím predovšetkým násilná maďarizácia a štatistická likvidácia nemaďarských národnostných menšín v Maďarsku (v roku 1918 tvorili zhruba 20% z celkového počtu obyvateľstva maďarského štátu) a synchronne s tým všemožná podpora a iredentistické podnecovanie maďarských štatistických menšín v nemaďarských štátoch Karpatskej kotliny.

V panhungaristickom exorcizme hrá trvale hlavnú úlohu sústavné reprodukovanie starých maďarských veľikášskych mýtov a legiend a sústavné produkovanie nových veľikášskych pseudohistorických a pseudovedeckých mýtov a legiend rovnakého razenia. V jazykovej oblasti patria k nim napríklad psychopatické blúznenia že runové písmo je pôvodne staromaďarským písmom, že Suméri boli len akousi odnožou maďarského národa a ich kultúra je pôvodne maďarskou kultúrou a že Maďari obývali Karpatskú kotlinu už v 5.tisícročí pred n.l., potom sa z nej vraj odsťahovali a v 10.storočí n.l. sa sem len vrátili, takže ich príchod do Karpatskej kotliny je len „návratom“ a „znovuobsadením“ – visszafoglalás – pôvodnej maďarskej vlasti (o tomto paranoickom blude sa ešte aj dnes v Maďarsku každoročne usporadúvajú letné kurzy hlavne pre príslušníkov maďarských štatistických menšín zo susedných štátov a propagujú sa aj v maďarských menšinových časopisoch na Slovensku, finančne podporovaných ministerstvom kultúry SR!).

Pravda, tu nejde o samoúčelné konanie alebo o blúznenie pomýlených jednotlivcov. Z týchto cielene produkovaných mýtov a legiend sa dnes ideologicky vyvodzujú nároky na maďarské vládnutie v Karpatskej kotline a na obnovenie starého žalára národov – „Veľkomaďarska“. Preto sa pri tomto panhunaristickom exorcizme cynicky ignorujú všetky relevantné vedecké poznatky, najmä výpovedná štruktúra slovnej zásoby dnešnej maďarčiny a hlavne toponymia územia dnešného Maďarska, ktoré exaktne svedčia o pôvodnom slovanskom osídlení Dunajskej kotliny a o stáročnom spolužití Maďarov so slovanskými národmi. Toponymia miestnych názvov obcí, osád, chotárov, potokov, riek a pod. totiž dokáže pri správnom použití etymologie exaktne určiť etnicitu pôvodného osídlenia daného teritória, ale aj jej zmeny v priebehu stáročí. Je teda na škodu veci, že na Slovensku sa vo vysokoškolskej výučbe historiografie venuje porovnávacej lingvistike a toponymii Karpatskej kotliny tak málo miesta a preto ani mnohí slovenskí historici nie sú dostatočne pripravení tento pomocný historický odbor pri svojej práci v žiaducej miere využívať. Treba však priznať, že ani doterajšie diela slovenskej lingvistiky, až na vzácne výnimky, im k tomu veľa podkladov neponúkajú.

Vzácnou výnimkou v tomto smere je dvojzväzkové dielo profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku, vydané v roku 1948 Maticou slovenskou a po druhý raz v rokoch 1999-2004 Národným literárnym centrom v Bratislave. Najpopolanejší odborník, známy slovenský jazykovedec profesor Šimon Ondruš pri príležitosti druhého vydania predstavil dielo a jeho autora týmito slovami:

Profesor Ján Stanislav (1904-1977), po Pavlovi Jozefovi Šafárikovi (1795-1861) druhá naša najväčšia slavistická osobnosť, vytvoril štyri opera magna: 1.Liptovské nárečia (1932), 2.Slovenský juh v stredoveku, 3.Dejiny slovenského jazyka v piatich zväzkoch (1956, 1957, 1958, 1973, 1974) a 4.Starosloviensky jazyk (1978, 1983). Spolu vyše šesťtisíc strán závažného vedeckého textu.

Slovenský juh v stredoveku začal koncipovať po obsadení južného a východného Slovenska Horthyho Maďarskom v jeseni 1938. Dokončil ho, ako uvádza v predslove, v marci 1943. Pre vojnovú a povojnovú situáciu vyšiel až roku 1948 v Matici slovenskej. Politická klíma po februárovom komunistickom prevrate nebola k tomuto veľdielu žičlivá. Predseda vlády Viliam Široký, rodák z bratislavskej maďarónskej rodiny, ho nariadil vyradiť z predaja a aj z knižníc. ... O tom, že na území historického Maďarska pred príchodom starých Maďarov v desiatom storočí žili Slovania pravá veda nikdy nepochybovala. ... Profesor Stanislav sa vo svojom diele materiálovo opieral o edíciu D.Csánkiho Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, o Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis od G.Fejéra, o materiálové aj interpretačné dielo I.Kniezsu Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert. Interpretačne pozitívne čerpal z dvoch prác E.Moóra – Die slavischen Ortsnamen der Theissebene a Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen. Údaje o starej hydronymii mal z diela T.Ortvaya Magyarország régi vízrajza. ... Súčasná slovenská topografická a hydrografická literatúra výklady profesora Stanislava vo väčšine prípadov iba materiálovo a interpretačne rozširuje, ale nepopiera. Pravda, v jednotlivostiach môže byť interpretácia sporná. Profesor Stanislav si túto skutočnosť veľmi dobre uvedomoval a v úvode k prvému zväzku napísal: „Bude to práca ťažká, ale neobyčajne radostná, hoci vieme, že sa bez ťažkých sporov nezaobíde.“ Tieto spory boli hlavne s nacionalisticky orientovanou maďarskou vedou, najmä s Jánom Melichom v diele A honfoglaláskori Magyarország (1925-1929) a s Istvánom Kniezsom (Štefanom Kniežom) v jeho knižných prácach a štúdiách. Obidvaja boli síce slovenského pôvodu (Melichovi prarodičia sa presťahovali do Sarvaša z Novohradu po odchode Turkov, Knieža odišiel do Budapešti po roku 1918, lebo na Slovensku nedostal zamestnanie!), ale pod tlakom politiky admirála Horthyho boli nútení vo vede pozerieť maďarskými očami. Iba excentricky v Segedíne pôsobiaci Elemér Moór vykladal staré slovansko-slovenské osídlenie Maďarska vedecky objektívne.

Toľko teda o diele Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku naslovovzatý odborník profesor Šimon Ondruš. Sám autor, profesor Ján Stanislav, v úvodných slovách k svojej práci uvádza:

Slováci sídlia v Dunajskej kotline najneskôr od 6. storočia. Nás zaujíma otázka, v ktorých oblastiach žili Slováci až do konca stredoveku.

Poznáme mená a činy svojich kniežat a kráľov z 9.stor. Keď máme pred očami kultúrne dianie a politické činy týchto svojich vladárov, pozorujeme, že všetko to bolo veľkoryso osnované, predpokladalo to veľkú kultúrnu silu tohto územia a početné obyvateľstvo.

Politika, ktorú robili najmä Rastislav, Kocel a Svätopluk, priberajúc k tomu Cyrila a Metoda, bola politikou veľmocenskou. Jasné je, že bez veľkého územia nie je možná veľmocenská politika.

Dnešná rozloha Slovenska, keby sme k nemu pribrali aj východnú Moravu, nás mýli a zatieňuje náš obraz, ba zavádza k pesimistickému názoru na politickú i etnografickú rozlohu slovenského národa v dávnej minulosti. Avšak ani dnes slovenské etnografické územie nie je také malé, ako ho vykresľuje politická mapa. Veľké státisíce Slovákov žijú mimo politického územia Slovenska. Už len pohľad na etnografickú mapu dáva jasnejší obraz o tom, ktoré kraje patria, resp. patrili slovenskému etniku. Za hranicou Slovenska pozorujeme veľké kompaktné územia, ktoré súvisia ešte aj dnes so slovenským celkom, a zas iné, ktoré sú už od neho odrezané.

Dedičné územné imanie našich kniežat a kráľov bolo oveľa väčšie. Aké je teda historické Slovensko? Na túto otázku chceme odpovedať vo svojej práci, pokiaľ sa týka slovenského juhu, lebo práve tu sú veľké pochybnosti, ...

Časť tejto práce vykonal maďarský slavista J.Melich v spise A honfoglaláskori Magyarországh (Budapest 1925-1929). Je to

základné dielo pre našu otázku, ale nie je úplné a mnohé jeho výklady potrebujú revíziu a opravu. ... Nejednen problém len naznačil a bolo treba ísť ďalej v jeho výskume. Po P.J.Šafárikovi z vážnych učencov on prvý poukázal na to, že Slováci bývali aj v Panónii, a to aj od Blatenského jazera na juh. ...

Naším skúmaním sa ukázalo, že sídla Slovákov v Panónii išli poza Neziderské jazero na západ, potom sa slovinsko-slovenská hranica skrúcala oblasťou Rabice (maď. Répce, nem. Rafnitz) na juhovýchod a ľavou stranou rieky Ráby šla na juh. V Zalianskej stolici išla na západe povodím Krky (maď.Kerka), skôr rozvodím Krky a Zaly, na juhu ide približne rozvodím Drávy a Zaly. V Šomodskej stolici pokračuje hranica medzi Slovákami a južnými Slovanmi rozvodím Drávy a Blatenského jazera na rozvodí pravých prítokov rieky Kapoša a ľavých prítokov Drávy. V Baranskej a Tolnianskej stolici sa tento smer tiež udržiava. Na Dunaji sa Slováci stretali s južnými Slovanmi medzi Bogyiszló (Buďislav), ktorý má ešte slovenský hláskoslovný znak a Szeremle (Srěmľani), ktorý má už južnoslovanskú črtu. ...

Slovom, najväčšia časť Panónie bola osídlená Slovákami. Máme historické svedectvá toho, že Slovania osídlili Panóniu pred Pribinom a Koceľom ...

Poznanie, že Panónia bola slovenská, má veľký význam vedecký, kultúrny a národný. ... Naším štúdiom získavame Pribinovo kniežatstvo do slovenských dejín. Vieme, že mnohé z mien Pribinových veľmožov, spomínaných v IX.kap. Conv. Bag. Et Car. na rok 850, majú záposlovanský charakter. ... Do slovenských dejín dostávame aj účinkovanie Cyrila a Metoda u Koceľa v Panónii. Významne sa tu vynímajú zápisy v ruskom letopise Nestorovom. Tu sa hovorí, že posolstvo do Carihradu poslali Rastislav, Svätopluk a Koceľ. ... Títo poslovia hovoria v mene jedinej krajiny, ktorú volajú ... Slovenska zemľa. ... Pre nás má zápis u Nestora ten veľký význam, že podrobne uvádza kniežatá, ktoré sa o posolstve poradili a ktorým cisár Michal poslal učiteľov. Uvádza presne všetky hlavné

kniežatá, ktoré vtedy vládli nášmu národu, teda aj Kocel'a. Údaj je teda spoľahlivý. Dôležité je, že **krajiny všetkých týchto troch kniežat sa uvádzajú pod jediným menom ako Slovenskaja zemľa**, a to v singulári! Autor si je teda vedomý, že táto zem je obývaná tým istým obyvateľstvom.

Správa Nestorovej kroniky sa úplne zhoduje s naším výskumom o kmeňovej príslušnosti panónskych Slovanov. Rastislav, Svätopluk a Kocel' vládli jednému slovanskému kmeňu a spolu rokovali o jeho cirkevnopolitických otázkach a spoločne o nich rozhodovali. Dielo Konštantína a Metoda je teda predovšetkým slovenským činom. ...

Kompaktné slovenské osídlenie (dnešného Slovenska – J.H.) siahalo po Dunaj a odtiaľto išlo ďalej na juh. Popri Dunaji, asi tak od Vacova, tiahne sa aj dnes pás slovenských obcí. V minulosti ich bolo viac. Pod Pešťou hodne na juhu, v okolí Kaloče atď., žili tiež Slováci. ... Matra a Bukový les (v dnešnom Maďarsku – J.H.) boli husto osídlené tiež už pred príchodom Maďarov, slovenské sídla siahali až na Tisu. Tokajské vrchy a celý priestor medzi Tisou a Košicami mal celkom pravidelné slovenské osídlenie ... Ďalej na východe siahali Slováci popri Tise ďaleko na východ. Žili aj na dnešnej Karpatskej Ukrajine, a to aj od Uhorska na východ (!), zväčša tu však mali obsadené dôležité komunikačné a strategické body.

Slováci bývali aj v Zátisí. O tom vydal cennú štúdiu Elemér Moór – Die slavischen Ortsnamen der Theissebene. Moór našiel bezpečné doklady slovenskosti tunajších starých Slovanov až na ľavom brehu rieky Maroš. ... Toto slovenské územie je celkom prirodzeným pokračovaním slovenskej oblasti na Matre a v Bukovom pohorí. ... Takto teda vyzeralo staré Slovensko.

Výsledkom nášho štúdia je poznanie, že Slováci boli kedysi veľký národ, rozprestierajúci sa na väčšine územia Dunajskej kotliny. Dnešné Slovensko je už len maličkým úlomkom starého Slovenska. Dnešný slovenský národ je len

zvyškom veľkého národa. Usudzujúc podľa rozsahu územia, ktoré obýval, a podľa veľkého počtu osídlených lokalít, môžeme povedať, že to bol v 9.-10. storočí jeden z najväčších slovanských národov. Kultúrna práca, vtedy na Slovensku vykonaná, je teda úmerná počtu a sile tohto starého nášho národa.

Na väčšine územia starého Slovenska sa hovorilo stredoslovenským nárečím. Je teda celkom správne, keď v novšom období je toto nárečie spojivom všetkých Slovákov. Génus národa ukázal tu pravú cestu.

(pokračovanie)

Kedy si Slováci všimnú zabudnutý Blatnohrad?

Ing. Marián Tkáč

Mnoho Slovákov a najmä tí, ktorí cestujú cez maďarský Balaton ďalej do Chorvátska ani netušia, že prechádzajú oblasťou, v ktorej kedysi vládlo nitrianske knieža Pribina a jeho syn Kocel. Asi 12 km od mesta Nagykanizsa je križovatka, na ktorej sa dá odbočiť smerom do kúpeľného mesta Zalakaros. Približne po pätnástich kilometroch, keď prejdete obce Garabonc, Nagyrada a Zalasabar, si všimnete hnedú orientačnú tabuľu v maďarskom a anglickom jazyku. Bude vás navigovať na pamätník -súsošie sv. Cyrila a Metoda k obci Zalavár. Je postavené na mieste, ktorému sa kedysi hovorilo Blatnohrad, Mosapurch alebo Mosaburg. Ako opevnené hradisko v strede močaristého terénu rieky Sala (Zala) ho vybuďoval knieža Pribina.

Súsošie sv. Cyrila a Metoda na mieste niekdajšieho Pribinovho mesta financovali Bulhari, Zalánska župa a Univerzita L. Eötvösa. Slováci, ktorí sa považujú za dedičov Veľkej Moravy a

pokračovateľov cyrilo-metodskej tradície, toto pamätné miesto nepoznajú. Nie je ani na mape národných či cirkevných pútí.

Blatnohrad bol centrom jeho kniežatstva, ktoré až do príchodu starých Maďarov tvorilo rozsiahle územie: na juhu siahlo až po riekú Drávu, na východe po riekú Dunaj, na severe k mestu Veszprém a na západe presahovalo do dnešného Štajerska, Korutánska a Slovinska. Patrili k nemu súčasné mestá Veszprém a Szombathely v Maďarsku, Leibnitz v Štajersku a Ptuj v Slovinsku.

Pribinov azyl.

Po zániku Samovej ríše (623-659) vytvorili západní Slovania niekoľko kmeňových kniežatstiev. Začiatkom 9. storočia boli najvýznamnejšie a najsilnejšie z nich iba Nitrianske a Moravské kniežatstvo. Kniežatá medzi sebou často bojovali a pokúšali sa o rozšírenie vlastných území. V roku 833 sa Mojmírovi I., vládcovi Moravy, podarilo dobyť Nitrianske kniežatstvo (zahrňovalo územie celého dnešného Slovenska, časť územia medzi Dunajom a Tisou) a pripojiť ho k svojmu kniežatstvu. Týmto spojením vytvoril silnejšiu Veľkomoravskú ríšu. Jej centrum bolo na Morave (asi Velehrad, respektíve Uherské Hradište) a Nitra sa stala iba sídlom následníka trónu.

Nitrianskemu kniežaťu Pribinovi, jeho synovi Kocelovi a družine veľmožov (Chotemír, Vlčina, Žeško, Trebič, Čestislav, Zemiň) sa podarilo utiecť k Frankom. Uchýlili sa k Ratbodovi, správcovi pohraničnej Východnej a Korutánskej marky, s ktorým Pribina obchodoval (Nitrianskym kniežatstvom prechádzala známa staroveká Jantárová a Soľná cesta) a mal s ním aj rodinné väzby - vzal si za manželku jeho dcéru, kresťanku, na počesť ktorej vybudoval v Nitre v roku 823 prvý kresťanský chrám.

V službách kresťanstva a Frankov.

Po úteku vstúpil Pribina do služieb Franskej ríše. Najprv sa však musel dať pokrstiť a vyučiť v kresťanskej viere. V roku 833 je pokrstený v chráme sv. Martina v Traismaueri (Ratbodovom sídle), v dnešnom Rakúsku. Na pamiatku tejto udalosti v máji 1990 odhalili na tomto chráme pamätnú tabuľu venovanú "Slovenskému kniežaťu Pribinovi". Slávnostnú slovenskú svätú omšu slúžili soľnohradský (salzburský) arcibiskup Karl Berg, kardinál a nitriansky biskup Ján Ch. Korec a arcibiskup Ján Sokol, slovenský metropolita.

Neskôr sa však Pribina dostal do sporu s Ratbodom a uchýlil sa k Bulharom do Bulharskej ríše, kde hľadal uplatnenie pre svoje vladárske schopnosti a spojencov na obnovenie svojej vlády v Nitrianskom kniežatstve. Keď tam nepochodil, odišiel do Slavónska (Chorvátska) ku kniežaťu Ratimírovi, ktorý bojoval s Ratbodom. V roku 838 Ratbod poráža Ratimíra, keď ho v rozhodujúcej chvíli opúšťa Pribina, ktorý sa neskôr pomerí s Ratbodom... Deje sa tak v čase, keď Pribina zistí, že neexistuje žiadna možnosť na obnovenie vlády v Nitre. Ratbod predstaví Pribinu franskému kráľovi Ludovítovi, zvanému Nemeč. Ten mu v rokoch 840-846 dáva do léna územie Dolnej Panónie pri Blatenskom jazere (Balatone), ktoré vyčlenil z rozsiahlej Korutánskej marky.

Na tomto území, ktoré sa v roku 847 spomína už ako vlastné Pribinovo kniežatstvo, zhromažďoval obyvateľstvo, šíril kresťanstvo, stavali nové chrámy (prvý v roku 850 zasvätený Panne Márii, do Pribinovej smrti ďalších 12) a kláštory, z ktorých sa šírila vzdelanosť. V spise O obrátení Bavorov a Korutáncov sa píše, že Pribina a jeho ľudia stavali aj strategické centrá, hospodárske, kultúrne a vojenské stavby. Obrábali polia, využívali bohatstvo lesov, zaviedli chov koní, hovädzieho dobytky a oviec. Na konci Pribinovho života (861) je kniežatstvo významným susedom slovanských krajín - Veľkej Moravy, Chorvátska a Bulharska.

Kocel'ove dielo.

Po Pribinovej smrti (zomrel v bitke s Moravanmi, ktorí bojovali proti kráľovi Ludovítovi - podporovali vzburu jeho syna Karolmana) prevzal vládu jeho syn Kocel' (830-876). Pokračoval v otcovej práci. Podporoval šírenie slovienskej kultúry a dielo sv. Cyrila a Metoda, ktorí sa v roku 867 počas svojej misie na Veľkej Morave zastavili na pol roka aj v Blatnohrade. Venovali sa vyučovaniu vyše päťdesiatich vybraných žiakov, pričom aj Kocel' sa naučil čítať knihy napísané v staroslovienskej hlaholike. Keď Cyril v roku 869 zomrel, Kocel' poslal list pápežovi Hadriánovi II., v ktorom ho žiadal, aby vyslal Metoda ako učiteľa do Blatnohradského kniežatstva. V polovici roka 869 pápež poslal spoločnú bulu Rastislavovi, Svätoplukovi a Kocel'ovi o vyslaní Metoda ako učiteľa do ich krajín. V lete 869 pápežská kúria na podnet Kocel'a ustanovila Metoda za panónskeho a veľkomoravského metropolitu. Podľa výskumov Kocel' v rokoch 870 - 871 bol jediným slovienskym panovníkom, ktorý informoval pápeža o Metodovom uväznení. V roku 873, napriek franským vyhrážkam (franskí kňazi a panovníci boli proti posilňovaniu cirkevnej a štátnej nezávislosti Veľkej Moravy a Blatnohradského kniežatstva), prišiel osobne po prepusteného Metoda.

Bohatstvo veľmožov.

Knieža Kocel' pokračoval v otcovom odkaze aj pri výstavbe kultúrnych a hospodárskych centier kniežatstva. Základ hospodárstva tvorila poľnohospodárska produkcia a organizované kočovné pastvinárstvo. Budovali sa podhradia, kde sa sústreďovali remeselníci. Ťažila sa ruda, spracovával kov, páľilo drevené uhlie. Vynikali hrnčiari, kováči a košíkari. Zachované záznamy hovoria aj o bohatstve niektorých veľmožov na Kocel'ovom dvore. Napríklad Unzat mal rozsiahle územia v Železnej župe, v okolí Zaly a pri Neziderskom jazere. Vybudoval niekoľko sídlisk a mnoho osád, respektíve aj kostol, ktorý v roku 865 vysvätil

solnohradský arcibiskup. Veľmož Zemin vybudoval Železný hrad (Vasvár). Žilic, ktorý mal sídlo v Šomodskej župe, vlastnil tisíce hektárov lesa. Dodnes sa jeho bývalá lokalita nazýva Zselicség alebo Zsdeliczerdő.

Nálezy zasypané – Dom Malého Balatonu.

Knieža Kocel zomrel v roku 876 alebo 877, keď sa blížil koniec Veľkej Moravy. Nevie sa, či zanechal po sebe mužského potomka, pretože správou Blatnohradského kniežatstva bol v roku 880 poverený chorvátsky Braslav. Franský cisár Arnulf prenechal Blatnohradské kniežatstvo (Zadunajsko) prichádzajúcim Maďarom, ktorí prišli do oblasti v rokoch 900 - 901. Štefan, prvý uhorský kráľ, v roku 1019 založil v Blatnohrade kláštor na počesť svätého Hadriána. Od konca 11. storočia je bývalý Pribinov hrad župným hradom a sídlom Zalánskej župy. V 16. storočí (po rekonštrukciách) bol začlenený do systému protitureckých pohraničných pevností. V roku 1702, aby sa nedostal do rúk kurucum, bol vyhodенý do vzduchu.

Na jeho mieste postavilo Západozadunajské vodohospodárske riaditeľstvo (Nyugatdunántúli Vízügyi Igazgatóság) Dom Malého Balatonu, ktorý bol otvorený v roku 2000, aby turistom sprístupnil vodoochranný systém a vodný svet Malého Balatonu. Výstavba tohto domu spečatila niekoľkoročný archeologický výskum (začal sa v roku 1946), počas ktorého sa podarilo nájsť základy Pribinovho hradu v rozmeroch 150 x 200 metrov, podhradie, hradný dvor, základy kostolov zasvätených Panne Márii a sv. Hadriánovi, rozsiahle pohrebisko a sídlisko vo vzdialenosti 5-6 kilometrov od hradu, kde sa predpokladajú nálezy remeselníckych dielní. Mnohé nálezy a pamiatky z 9. storočia sa nachádzajú v depozitároch v Balatoni múzeu Keszthelyi.

Je škoda, že sa vo výskume ďalej nepokračuje. Veľká časť nálezísk bola zasypaná (naposledy v roku 2001), respektíve podľa hla nacionalistickej politike, ktorá pravdepodobne nechce pripustiť, že územie Zadunajska, okrem Avarov a Frankov, osídľovali aj Slovania. Aj jediná viditeľná pamiatka na zvyšky základov Pribinovho hradu, ktorá je v blízkosti Domu Malého Balatonu, nie je označená a pomenovaná. Nachádzajú sa v strede veľkých močarísk. Očami sa dotýkam zvyškov múrov. Musel ich vidieť aj básnik Ján Kollár, ktorý v roku 1842 zakreslil základy jedného z Pribinových kostolov, keď ich bolo vtedy ešte vidieť.

Mlčky hľadím na okolie bývalého hradu a kladiem si otázku, prečo v roku 1996, keď celé Maďarsko oslavovalo svoje Milénium, neboli Maďari schopní urobiť ústretové gesto aj voči histórii Slovanov - napríklad projektom, ktorý by obnovil a zakonzervoval náleziská Blatnohradského kniežatstva...

Pamätný stĺp sv. Cyrila a Metoda.

Ale vráťme sa do reality. Okrem Domu Malého Balatonu si na miestach bývalého Blatnohradu môžu turisti pozrieť aspoň Pamätný stĺp sv. Cyrila a Metoda. Na jednej jeho bočnej stene je po maďarsky napísané: "Na pamiatku panónskej činnosti stvoriteľov slovanskej písomnosti Cyrila a Metoda. Zhotoviť dali - Univerzita Eötvösa Loránda v Budapešti, Zalánska župa a Bulharská ľudová republika." Na druhej stene stĺpa je cyrilikou napísané: "Oheň vyskúša zlato a striebro, a človek umom odsekne lož od pravdy."

Tento stĺp bol postavený v roku 1985. Jeho pôvodné sochy sv. Cyrila a Metoda v roku 1998 ukradli a rozkúskovali. Zlodeji boli zadržaní,

keď odovzdávali kov do zberu.

Pamätný stĺp Benediktínskeho opátstva sv. Hadriána.

Postavila ho samospráva Zalánskej župy 20. augusta 1999 na mieste benediktínskeho opátstva, ktoré založil v roku 1019 kráľ Štefan. Text na ňom je napísaný v maďarskom a nemeckom jazyku: "V roku 798 Karol Veľký poveril solnohradského arcibiskupa Arna pokresťančením Panónie. Solnohradské arcibiskupstvo poveril úlohou, aby odišli do tohto kraja, aby tu stavali a vysväcovali kostoly, aby sem posielali farárov a kázňami vychovávali ľud. Po páde Avarskej ríše Zalavár, sídlo kniežat'a Pribinu, tvorilo stredisko misijnej činnosti siahajúcej až po Päťkostolie. Počas tohto obdobia bolo postavených vyše tridsať kostolov. Tri v Zalavári: jeden na počesť Panny Márie, druhý na počesť svätého Jána Krstiteľa a tretí na počesť mučeníka svätého Hadriána. Rozpory, ktoré nastali po činnosti slovanského vierozvesta Metoda v rokoch 866-870, škodlivo ovplyvnili túto misijnú prácu, ktorá sa začiatkom 10. storočia ukončila."

Rumovisko baziliky.

Pribinovu a Koceľovú éru nepriamo pripomínajú zvyšky baziliky na ostrove Récéskút. Na mieste asi pôvodného oltára stojí kovový kríž, na ktorom je tabuľka s týmto textom: "Toto miesto vysvätili v 850-om roku". Nič viac.

SLOVANSKÉ SLOVO

Rozmanité typy nacionalizmu a čo z nich vyplýva pre naše národné bytie

Jozef Mravík

Existuje veľa teórií nacionalizmu. Každá z nich nielenže vysvetľuje podstatu a ciele nacionalizmu, ale zároveň nás vedie k spytovaniu svedomia, čo sme zanedbali v našom teoretickom i politickom myslení, čo sme ostali dlžní nášmu úsiliu vybudovať národný štát. Stojí za to nimi sa zaoberať, pretože okolo pojmu nacionalizmus sa nahromadilo veľa zjednodušených pohľadov, nepresností a nevedeckého nánosu. Možno tak predísť mnohým nedorozumeniam.

Na úvod tohto príspevku považujem za potrebné uviesť, že k pojmu **národ**, ako to uvádza Ján Szelepcsényi vo svojej štúdií Nacionalizmus: zvädnutá kvetina? (I. časť zborníka Historické a národné vedomie inteligencie Slovenska, Dom Matice slovenskej v Nitre, 29. jún 2001), sa viaže nielen mnoho nádejí, ale aj mnoho otázok. Problémové okruhy, ako napríklad **národné povedomie, nacionalizmus, identita spoločenstva i jednotlivca, integrácia, globalizácia, národný jazyk, štátotvorný národ, vzťah národov a národností** predstavujú akési bubliny ideologického kvasu, v ktorom dozrieva sociálna filozofia zajtrajška. Odpovede na tieto okruhy otázok budú určovať buď podobu usporiadania ľudského spoločenstva alebo podobu chaosu, ktorý ovládne nielen veľké národy a menšiny a ich spolužitie, ale v konečnom dôsledku aj priestor pre rozvinutie osobnej identity každého občana, ktorý si

bude klásť otázky, kto boli jeho predkovia, kto je on sám a kým budú jeho deti.

Azda najčastejšie citovaným autorom teórie nacionalizmu, je francúzsky teoretik **Ernest Renan** (1823-1892). Svoju slávnu esej **Čo je národ?** po prvý raz predniesol ako prednášku na Sorbonne v roku 1882. Renan považoval národ ako dušu, ako duchovný princíp. Tento duchovný princíp je vymedzený minulosťou a prítomnosťou. Minulosť je reprezentovaná historickým vedomím, prítomnosť je vyjadrená spoločnou vôľou žiť spolu, vôľou rozvíjať hodnoty pretlmočené tradíciou. Národ podobne ako jednotliviec je vyvrcholením dlhej cesty plnej úsilia, obetí a nadšenia. „Spomedzi všetkých kultov najlegitimnejší je kult našich predkov“ – hovorí Renan, „pretože naši predkovia nás urobili tým, čím sme.“

Hrdinská minulosť a veľké osobnosti – to je základný sociálny kapitál, na ktorom spočíva idea národa. O prítomnosti rozhodujú veľké skutky, vykonané v minulosťi a odhodlanie spoločne vykonať niečo podstatné, nejaké veľké dielo. Spoločná minulosť a spoločná vôľa sú základné podmienky formovania ľudí.

Dodnes fascinuje pozorného a hlbavého čitateľa Renanovo stotožnenie národa s obrovskou solidaritou. Národné bytie metaforicky označil ako „každodenný plebiscit“ práve tak, ako každodenné bytie jedinca je potvrdením života. Toto prihlásenie sa k hodnotám slobody, nezávislosti, sebaurčenia vylučuje, aby národ kradmou rukou siahol na územie alebo slobodu iného, pretože slobodná vôľa v spolužití je rozhodujúca pre existenciu národa. Renan považoval národy ako nevyhnutnosť, ktorá zaručuje slobodu.

Zamyslenie sa nad Renanovou teóriou národa (ktorá je aj teóriou nacionalizmu, pretože hovorí o emocionálnom vzťahu k minulým a súčasným generáciám) nás privádza k dvom základným otázkam, týkajúcim sa slovenského národa:

1. Dokázali sme zhodnotiť našu národnú minulosť z toho hľadiska, aby sa stala základom nášho rozhodnutia žiť v tomto národnom spoločenstve?

2. Má naše spolunažívanie všetky znaky rozsiahlej solidarity?

Obávam sa, že na obe otázky musíme odpovedať záporne. No ani tak neostaneme stáť s prázdnyimi rukami. Z hľadiska Renanovej teórie vyznačuje sa Slovensko a Slováci významným kladom: je to úcta k územia druhých národov. Slovák – svoje si nedá a cudzie nežiada ...

Ďalšie teórie národa a nacionalizmu, ktoré vznikali v 20. storočí spravidla odrážajú vedný odbor, z ktorého jeho autori vyšli a ktorého metódou pristupovali k štúdiu nacionalizmu. Napríklad sociológ **Michael Hechter** z univerzity vo Washingtone sa zaoberá predovšetkým dynamikou nacionalizmu v širokom zemepisnom i časovom priestore. Prispel k typológii nacionalizmu, ktorý rozdeľuje na **štátotvorný, periférny, iredentistický a zjednocujúci**. Osobitosti týchto typov nacionalizmu vyplývajú z ich pomenovania.

Hodnotenie Hechterových typov nacionalistických ideológií závisí od zvoleného kritéria. Ak ide o stabilitu štátu ako národného alebo mnohonárodného celku, je **štátotvorný a zjednocujúci nacionalizmus** pozitívnym javom. Ak je v popredí záujem národa, ktorý smeruje k zmene národných hraníc a pripojeniu územia obývaného etnickou menšinou k územia daného národného štátu, do popredia sa dostáva **iredentistický nacionalizmus**. Je isté, že typy nacionalizmu, ktoré vedú k revízii hraníc štátov, sú zdrojom napätia vo vzťahoch štátov a zárodkom etnických konfliktov a vojen.

Aj my, Slováci, máme k dispozícii dosť vlastných i cudzích skúseností, ktoré nám hovoria, že na nikoho sa spoliehať nemôžeme, iba na seba samých. Vieme to z čias Mníchovského diktátu (29. september 1938), keď na konferencii štyroch veľmocí v Mníchove (Nemecko, Taliansko, Veľká Británia a Francúzsko), vydali Československý štát napospas hitlerovskému Nemecku.

Priamym dôsledkom rozhodnutia štyroch veľmoci bola aj Viedenská arbitráž nemeckej a talianskej vlády v novembri 1938, na základe ktorej bola odtrhnutá pätina územia Slovenska a pripojená k Maďarsku. Na okyptení Slovenska sa podieľalo aj Poľsko; v novembri 1938 si prisvojilo na Orave a Spiši 226 km² zo 4280 obyvateľmi. Vzali nám, ale museli vrátiť. Ale tá hrozba, vydieranie neprestáva visieť nad nami, ako Damoklov meč, ani dnes.

„Po Európe sa hauzíruje s regiónmi Nápad rozdeliť Slovensko na dve akési spolkové krajiny nie je až taký komický... Nieкто sa zahľadá na mapu, zoberie ceruzku a podľa dvadsaťpercentného menšinového princípu platného jazykového zákona zakreslí hranicu. Najprv autonómne oblasti. A my sa budeme čudovať, ako sa jeden bod zákona, ten Archimedov, zmenil na lomenú čiaru.“ (Roman Kaliský, Literárny týždenník č. 49/1990.)

Mimoriadne cenné podnety obsahujú aj teoretické prístupy **Anthony D. Smitha**, ktorý skúmal etnický pôvod národov. Anthony D. Smith bol toho názoru, že politické sebauvedomovanie sa urýchlilo pod vplyvom vojen a militarizácie medzinárodného života. Etnické vedomie sa začalo transformovať na nacionálne vedomie pod vplyvom sekularizácie myslenia. Vedomie etnickej spolupatričnosti poskytovalo inteligencii možnosť prekročiť jej sociálnu izoláciu a vytvoriť širšie spojenectvo s ostatnými príslušníkmi etnika. Smith upozorňuje na to, že pri rekonštrukcii národného povedomia sa neraz účelovo deformuje tradícia a dejiny. „Dejiny nie sú obchod s cukrovinkami, v ktorých si deti môžu vyberať a mixovať podľa ľubovôle, ale ani nemenná podstata alebo svet vopred daných vrstiev poznania. Dejiny sa nesmú znehodnotiť, ani sa nesmú zneužiť pri tvorbe národného povedomia. Výzvou pre vedcov i národy je presnejšie a presvedčivejšie zobrazenie vzťahu etnickej minulosti a moderného národa.“

Medzinárodnú vedeckú komunitu z českých autorov zaujal svojimi prácami historik **Miroslav Hroch**, ktorý do svojej koncepcie národa zahrnul popri spoločnej minulosti jeho členov aj hľadisko

hustoty jazykových alebo kultúrnych zväzkov, umožňujúcich vysoký stupeň sociálnej komunikácie, a predstavu rovnosti všetkých členov, organizovaných ako občianska spoločnosť. Zo slovenských autorov bol to **Štefan Polakovič**, ktorého **Eseje o národe** odzrkadľujú etnokultúrnu koncepciu národa. Profesor Polakovič vyvinul mnoho argumentačného úsilia na to, aby presvedčil odbornú verejnosť o tom, že národ je taký významný a komplexný predmet štúdia, že by si zaslúžil, aby zo svojho interdisciplinárneho postavenia, v ktorom sa mu venujú historici, sociológovia, psychológovia, politológovia, antropológovia a etnografi, sa etabloval ako primárny objekt nového syntetického vedného odboru – **naciológia**.

Osobitú pozornosť treba venovať teoretikovi, ktorého úvahy podľa všetkého nachádzajú významný ohlas v politickej praxi. Ide o **Liaha Greenfelda**. V roku 1992 vydal knihu **Nacionalizmus: päť ciest k modernosti**, ktorá mala kontroverzný ohlas.

Istou zvláštnosťou Greenfeldovej teórie nacionalizmu je to, že upozorňuje na jeho prerastanie do formy **občianskeho nacionalizmu**. Zrejme to súvisí s postupným splývaním národa a štátu v západných demokraciách. Keďže štát je vyjadrením národnej suverenity, nie je potrebné v prípade mnohonárodných štátov, ako sú USA alebo Francúzsko, ani žiaduce zdôrazňovať etnický aspekt vymedzovania národného priestoru; preto Greenfeld označuje **anglický nacionalizmus** postavený na suverenite jednotlivca, ako aj **nacionalizmus severoamerický** a **francúzsky**, postavený na suverenite kolektívu za **občianske typy nacionalizmu**.

Popri individualistickom a kolektivistickom občianskom nacionalizme Greenfeld rozoznáva ešte tretí typ nacionalizmu, ktorý považuje za protizápadný; podľa miesta vzniku ho označuje ako **východný typ nacionalizmu**. Dokazuje, že sa zrodil v Rusku a zakrátko prešiel do Nemecka. Greenfeld ho nazýva ako **etnický nacionalizmus**. Tento typ nacionalizmu kombinuje kolektivistické vymedzenie národa s etnickými kritériami národnosti, ktoré sú určené geneticky, teda nezávisle od vôle jednotlivca. Greenfeld

predpokladá, že ďalší vývoj východoeurópskych národov si vynúti, aby svoj etnicky podložený nacionalizmus zmenili za nacionalizmus niektorého zo západoeurópskych národov a to buď individualistický nacionalizmus Angličanov alebo kolektivistický nacionalizmus Francúzov.

Greenfeld jednoznačne nastoluje **požiadavku transformácie identity východoeurópskych národov**. Tejto transformácii však podľa neho prekáža domáca inteligencia, ktorá si uplatňuje neodňateľné právo na etnický nacionalizmus, lebo ten jej garantuje postavenie sociálnej elity. Z tohto hľadiska vraj nemá inteligencia týchto národov prakticky žiaden záujem na demokratizácii, pretože demokracia predpokladá rovnosť a teda vyrovnanie jej skupinového statusu so statusom ostatku populácie. Greenfeld upozorňuje tiež na možnosť transformovať tieto krajiny či spoločnosti **pod tlakom zvonku**. To zároveň potvrdzuje, že transformácia etnickej identity zvonku si vyžaduje skutočne silný tlak v podobne dlhodobej okupácie alebo rozdelenia.

Ako napríklad politika Spojených štátov severoamerických a ich západoeurópskych spojencov, spolu s Medzinárodným menovým fondom voči Federatívnej republike Juhoslávia po páde berlínskeho múru a proti zvrchovanému Srbsku (rozbitie Titovho modelu socializmu, likvidácia štátneho majetku tzv. šokovou terapiou, vyvolanie etnických nepokojov, rozpustenie juhoslovanskej spoločnej štátnosti, vznik samostatných národných štátov, vojenský zásah NATO proti Srbsku roku 1999, podpora iredentistického nacionalizmu albánskej národnostnej menšiny v Kosove) a to všetko na základe osvedčenej a známej taktiky **divide et impera – rozdeľ a panuj**, však svedčí o tom, ako sa Greenfeldove teórie dočkali nielen uznania, ale najmä uplatnenia v praxi.

Z historického i politického hľadiska je dôležité uviesť že, nacionalizmus znamená pocit príslušnosti k určitému národu alebo spoločenstvu, ktoré sa odlišuje od ostatných krajín takými faktormi, ako sú spoločný jazyk, kultúra, náboženstvo, historické tradície

a obývanie jasne definovaného geopolitického územia. Počiatky nacionalizmu sa spájajú so zrútením feudalizmu v Európe. Ucelené črty však získal až za Francúzskej revolúcie, po ktorej sa počas 19. storočia šíril po Európe, aby v 20. storočí zasiahol aj Afriku a Áziu.

Nacionalizmus považuje za hlavný prejav vernosti k vlastnému národu úsilie o verejné blaho jeho príslušníkov. V politickom meradle znamená nacionalizmus **odhodlanie jednotlivca pracovať pre svoj národ a jeho rozvoj a bojovať proti všetkým formám cudzieho nátlaku a útlaku v politickej, hospodárskej alebo kultúrnej oblasti a proti obmedzovaniu suverenity vlastného národa**

Všetky európske štáty sú národnými štátmi. **Forma štátu sa doposiaľ javí ako najlepšia základňa pre zabezpečenie politických, hospodárskych a kultúrnych záujmov daného národného spoločenstva.** Nacionalizmus tohto typu a poslania sa zvykne označovať tiež ako **obranný nacionalizmus** na rozdiel od fašizmu a rasizmu, ktoré sa obvykle označujú ako **útočný nacionalizmus**.

V tejto súvislosti sa žiada uviesť, že agresívne formy nacionalizmu sa v ideologickej oblasti vyznačujú tromi podstatnými znakmi:

1. Popierajú princíp rovnosti všetkých ľudí a zdôrazňujú, že nerovnosť ľudí je daná prírodou;
2. ako rozlišujúce znaky nerovnosti považujú príslušnosť k rase, k národu, k náboženstvu či iný kultúrno-spoločenský jav;
3. nerovnosť považujú ako východisko pre zdôvodnenie práva vynucovať si hegemoniu násilím.

Napriek týmto jasným triediacim znakom došlo v európskom politickom myslení i v politickej praxi k postupnému stieraniu hraníc medzi obranným nacionalizmom a útočným nacionalizmom. Vďaka

tomu sa pri vylievaní vaničky s vodou vylialo i dieťa; odsudzuje sa nielen agresívny nacionalizmus, ale každá forma nacionalizmu – ešte aj tá, ktorej európske štáty ďakujú za svoj vznik, rozvoj a existenciu. Toto nedorozumenie možno vysvetliť traumou druhej svetovej vojny, s jej početnými a nezmyselnými obeťami. Úsilie vyrovnat' sa s touto tragédiou vedie k tomu, že vojnové udalosti a to, čo im ideologicky predchádzalo, nielen hodnotíme, ale aj vytláčame mimo nášho vedomia. V tomto tragickom omyle, ktorý prerástol do zločinu, bolo toľko priamej i nepriamej viny, že málokto má odvahu obzrieť sa späť na minulosť svoju, svojej rodiny a svojho národa. Vďaka tomu istá časť európskej verejnosti, mnohí politici a ideológovia sú precitlivení na akúkoľvek zmienku o národných záujmoch, o národnom cítení či láske k národu, hoci je to stále konár, na ktorom sedíme a od ktorého závisí fungovanie tohto morálneho i organizačného celku.

Vedomie, že vzťah štátu a občana má nielen právnu, ale aj emocionálnu dimenziu, vedie mnohých ideológov a politológov k tomu, že nacionalizmus nahrádzajú **patriotizmom – vlastenectvom**. Ten považujú za legitímny vzťah občana k štátu, v ktorom žijú, ba dokonca za niečo želateľné, najmä ak ho chcú motivovať k plneniu základných občianskych povinností – k plneniu zákonov, plateniu daní a pod. Zabúdajú, že **patriotizmus nepostihuje vzťah k vlastnému národu, ktorého atribúty nie sú totožné s atribútmi štátu**.

Patriotizmus nachádza svoje plnohodnotné vyjadrenie v lojalite občana voči štátu, ktorá je daná vzájomným rešpektom štátu a občana. Naproti tomu, nacionalizmus predpokladá predovšetkým **emocionálny vzťah k svojmu národu**. Tento emocionálny vzťah nie je mechanicky daný tým, že sme sa do istého národného prostredia narodili, ale je odpoveďou na kultúrnu identitu, ktorú nám náš národ poskytol. Vďaka tejto identite je každý z nás niekým – **individualitou**, ktorá má zároveň právo žiť v istom spoločenstve, počítať s jeho solidaritou a zároveň s týmto spoločenstvom splynúť

v útvare, ktorého sila umožní prekonať prekážku, ktorú by jednotlivci sami osebe neprekonali. Ak by sme nacionalizmus stotožňovali s patriotizmom, potom by sme všetkých príslušníkov národnostných menšín odsúdili buď k zrade vlastného národa alebo k nelojálnosti voči štátu, v ktorom žijú.

Myslím si, že napríklad naši občania maďarskej, ukrajinskej, českej alebo nemeckej národnosti môžu byť maďarskými, ukrajinskými, českými alebo nemeckými nacionalistami a zároveň slovenskými patriotmi – lojálnymi občanmi Slovenskej republiky, ktorí si cenia to, že im poskytuje priestor pre život, prácu, vzdelanie atď. Nevyhnutnosť rozlišovať medzi nacionalizmom a patriotizmom teoreticky zdôvodňuje americký sociológ Michael Hechter, ktorý poukázal na to, že kultúrne územie národa je málokedy totožné s územím, ktoré spravuje štát.

Do ktorej kategórie patrí nacionalizmus Slovákov? Som presvedčený, že v politických ani spoločenskovedných diskusiách u nás sa nestretávame ani len s náznakom toho, že by príslušník slovenského národa zastával názory o nejakej nadradenosti slovenského národa, ktorá by ho oprávňovala k násilnému vynucovaniu širšieho geopolitického alebo hospodárskeho priestoru. Pravda, ak nechceme robiť nezmyselné zovšeobecnenia na základe činnosti ojedinelých skupín, ktoré si osvojujú heslá radikálnych ideológií neraz bez toho, aby vedeli o čo ide. Naopak, slovenský národ trpí skôr nedostatkom národného vedomia i sebavedomia; nechal si implantovať pocit viny a nedoceňuje to, čo vykonal, čo v ňom je a čo by mohol vykonať.

Napriek globalizačným a integračným procesom v Európe i vo svete je **obranný nacionalizmus** stále aktuálnym a potrebným javom. Integračné procesy na nadnárodnej úrovni nemôžu byť úspešné ak nebudú, v zmysle teórie sociálnej dynamiky národných celkov, súbežne prebiehať integračné procesy na národnej úrovni. Pre skutočnú jednotu (v rozmanitosti) nestačí len spoločná strecha

nad hlavou, rovnako sú potrebné aj pevné základy a nosné múry spoločného domu.

Bez toho, aby som zachádzal do ďalších podrobností, chcem tento príspevok o typoch nacionalizmu uzavrieť tým, že génus loci slovenského národa vytvoril pomerne silnú regionálnu identitu a povedomie o spoločnej kultúre (materiálnej i duchovnej), ale stále mu chýba silná a spoločná identita národného štátu. V ére globalizácie, keď nadnárodné korporácie preberajú funkcie štátu bude nedostatok štátnej identity pre Slovensko a možno aj pre iné menšie štáty veľkým úskalím. A pripravenosť slovenského národa prekonať toto úskalie, pokiaľ to správne vidím, je hrozivo slabá.

A preto pred občanmi Slovenskej republiky a jej politickými, publicistickými a ideologickými reprezentantmi, ktorí nie sú iba nástrojom cudzích štátnych a ekonomických záujmov, stojí hľadám najdôležitejšia úloha dneška ukázať vlastnú obozretnosť a schopnosť samostatného myslenia i konania, pretože bez týchto atribútov zostáva myšlienka našej štátnej zvrchovanosti síce príťažlivým, ale nejasným a nedosiahnuteľným ideálom.

Aké zásady platia v susedských vzťahoch v EÚ

Ing. Ondrej Barič, PhD.

V roku 2006 na začiatku fungovania novej vlády SR, sa okamžite z inštitúcií EÚ ozvali protestné hlasy proti novej vláde. Najčastejšie v tom zmysle, že na Slovensku vláda v tomto zložení nebude garantom uplatňovania „hodnôt“, ktoré vyznávajú jednotlivé frakcie v Európskom parlamente.

Zákonite sa vynorila otázka, kto mohol byť iniciátorom týchto vyhlásení? Veď zo skúsenosti vieme, že Brusel je dosť vzdialený a neraz ťažkopádny pri riešení jednotlivých problémov, nieto ešte detailný a operatívny pozorovateľ.

Odpoveď môžeme hľadať v nasledujúcich faktoch, ktoré sa odohrali, resp. ešte odohrávajú. Zoberme to od súčasnosti, so spätným pohľadom do nie tak vzdialenej minulosti.

V uznesení, ktoré 120-timi hlasmi schválil parlament k otázke Benešových dekrétov, Národná rada SR vyhlásila, že ústavné, zákonné a politické rozhodnutia v rámci povojnového usporiadania boli prijaté tak ako v iných európskych štátoch v dôsledku II. svetovej vojny a porážky nacizmu a vychádzali zo zásad medzinárodného práva, reprezentovaných závermi konferencie v Postupime. Parlament tiež v uznesení vyhlásil, že povojnové rozhodnutia reprezentatívnych orgánov ČSR a Slovenskej národnej rady nie sú príčinou diskriminačnej praxe a dnes na ich základe nemôžu vzniknúť nové právne vzťahy a že právne a majetkové vzťahy, ktoré vznikli týmito rozhodnutiami, sú nespochybniteľné, nedotknuteľné a nemenné.

Je to prirodzená odpoveď na dlhodobejšie provokácie zo strany predstaviteľov Strany maďarskej koalície, hlavne predsedu SMK Pála Csákyho, žiadajúceho „zrušenie“ dekrétov. Podobné uznesenie ako slovenský parlament prijali v apríli 2002 aj českí poslanci. Český prezident Václav Klaus vyhlásil, že slovenskému postupu rozumie.

Aké stanoviská zaujali maďarskí predstavitelia? Prezident Maďarskej republiky Sólyom považuje uznesenie o dekrétoch za „blesk z jasného neba.“ „Na našich stretnutiach som slovenskému prezidentovi Gašparovičovi ponúkol zmierenie a namiesto toho prišla facka“, dodal Sólyom. Vzájomné vzťahy si vyjasňovali aj premiéri oboch krajín. Gyurcsány v telefonickom rozhovore s Robertom Ficom vyhlásil, že maďarská vláda považuje uznesenie parlamentu za veľké sklamanie, pretože „protirečí princípom EÚ a dobrého susedstva“. Poslanci maďarského parlamentu zrušili dokonca stretnutie so slovenskými kolegami na spoločnej schôdzi zahraničných výborov oboch parlamentov. Podpredseda SMK Gyula Bárdos kritiku z Maďarska očakával. „Takýto krok nemôže byť vnímaný pozitívne. Čo sa stalo v parlamente, len prispelo k zvýšeniu

napätia medzi Maďarskom a Slovenskom“, uviedol Bárdos. Naštrbené susedstvo je podľa neho iba dôsledkom prítomnosti SNS vo vláde.

Možno tieto reakcie z najvyšších miest susednej krajiny a zástupcov maďarskej menšiny na Slovensku považovať v tomto kontexte za snahu o konštruktívne riešenie spoločnej budúcnosti, alebo o „uplatňovanie nových hodnôt“ ako bolo spomínané na úvod? Odpoveď je jasná. Navyše ak postavíme do porovnania riešenie „problémov“ maďarskej menšiny na Slovensku predchádzajúcimi našimi vládami.

Len v krátkosti si zoberme napríklad komerčné sektory bankovníctva a poisťovníctva, kde úspešne pôsobí maďarská skupina OTP. Funguje niečo podobné z našej strany v Maďarskej republike? Alebo skupina MOL ovládajúca Slovnaft. Len pre porovnanie: do MOL chcel na komerčnom základe vstúpiť rakúsky OMV a maďarská vláda urobila všetko, aby sa tak nestalo. Urobili naše vlády niečo podobné? Aký už mohla mať SMK väčší vplyv, keď osem rokov od úrovne podpredsedu vlády SR až po kľúčové ministerstvá cez svojich nominantov riadila proces rozdeľovania peňazí plynúcich z EÚ cez ŠF na Slovensko? Uvádzané dobré ekonomické podmienky maďarskej menšiny sa môžu navyše zabezpečovať aj vyškolením si vlastných kádrov na maďarskej univerzite na Slovensku!

Zrejme musí byť tlak zo strany nielen SMK ale aj z Maďarska na orgány EÚ veľmi silný, aby pôsobili na slovenskú vládu, keď orgány EÚ nevidia problémy iných susedských vzťahov v EÚ. Čo by tu bolo, ak by zo slovenskej strany došlo k problémom napr. dvojjazyčných tabúl, ako je to v prípade Slovinska a Rakúska, alebo priamo pod nosom v Bruseli medzi Flámami a Valónmi, ktoré už trvajú neprestajne niekoľko rokov? Na záver si treba postaviť otázku, sú rôzne metre a „hodnoty“ v EÚ, alebo o čo tu vlastne ide?

(Prevzaté zo spravodajcu NEZES Siločiar, september 2007)

Ako funguje globálna občianska spoločnosť

Moja sedemnásťročná dcéra ma dorazila jednoduchou (bezduchou) otázkou: „Preboha, to načo sťahuješ z internetu také kraviny?“

Nepochopil som to hneď: reku, čo sa ti na tom nevidí?

„No práve to, čo čítaš“ – „Ako funguje globálna občianska spoločnosť“.

„No a?“

„Prosím ťa, spamätaj sa! Naša občianska spoločnosť predsa nefunguje podľa internetu!“

xxx

Nechal som tento dovtedy nevídaný atak na moju inteligenciu bez komentára, ale predsa mi to nedalo a tak som po čase začal meditovať: My, súčasní konzumenti globalizovaného myslenia, nefungujeme podľa internetu? Či nás nenadája všadeprítomná televízia a (imbecil) mobilná komunikácia? Či nie sme otrokmi (dez)informácií ekonomických lobistov, ktorí vám podliezavou reklamou vnucujú kúpu nezmyselných vecí? Či nie sme apologétmi politických elít i asociálneho správania v rámci všeobecne danej normy, ktorú sme podvedome prijali ako samozrejmú?

Asi deväťdesiat percent americkej (teda svetovej) propagandistickej produkcie (filmov, reklám, TV spotov, umeleckých artefaktov, dokonca aj športových aktivít) tvrdí, v tej či onej podobe, že USA sú výnimočné, bezkonkurenčné, ale práve preto aj najskôr zraniteľné, (pozemskými, či mimozemskými votrelcami),

že permanentne musia čeliť vojenskej hrozbe, teroristickým útokom, atď.

Tento syndróm strachu z abstraktného ohrozenia má jediný cieľ: systematickú výchovu nových generácií k vojne. Je to militarizmus v tej najčirnejšej forme, ale podávaný v takých umeleckých, ekonomických, športových, či enviromentálnych dávkach, že si to nik ani len nevšimne. Je to **obdivuhodné využitie psychológie v prospech politiky!**

Televízna a filmová produkcia najväčších ohlupovateľov máš pochádza z USA, Francúzska, Talianska a Nemecka. Isteže sú tu aj Rusi, Česi, možno severské štáty. Ale vždy sú to len úbohí rybári, ktorí budujú hrádze proti tomu čo nemôžu prekonať - tsu-nami.

V televíznej a filmovej produkcii týchto najväčších propagandistických domov dnes dominujú absolútne **brutálne snímky**, ktoré majú vyvolať imunitu voči nešťastiu ako takému. Vojny, vraždy, násilie, všetko atribúty, ktoré priamo popierajú kresťanské desatoro prezentujú ako čosi samozrejmé, prijateľné, tolerovateľné, ba dokonca hrdinské. Je to absolútne popretie Krista, v inej časti sveta Mohameda, atď...

Ako hlboko morálne klesla napr. televízia je zrejmé z faktu, že spravodajstvo sa už zásadne sústreďuje len na tzv. pikošky, čiže najotrasnejšie zábery, ktoré v súdnom človeku vyvolávajú pocit intenzívnej psychologickéj traumy. To sú tie akože ľútostivé zábery z vojen, vraždenia, všemožných nešťastí, dopravných nehôd a pod., pri ktorých sa snaží kameraman takpovediac vykrvacať s postihnutým. Tieto surrealistické zábery majú len jedinú výpovednú hodnotu: šokujú!

Klasickým (všeobecne tolerovaným) úzusom je prijímať TV program ako zábavu. Ako niečo, pričom si má človek oddýchnuť, relaxovať. A vôbec ho netrápi, že na obrazovke mu servírujú vraždy, mučenie, vojnové tragédie a intelektuálne choré „celebrity“. Je to

proste relax v pohodlí nášho súkromia. Je to čosi, čo sa nás netýka. Veď je to len televízia...

Ak nás prestane baviť mrzačenie ľudí, prepneme na mrzačenie zvierat, alebo na primitívne talk show, ktoré robia z ľudí imbecilov. Kresťanská morálka, civilizáciou osvedčená pobožnosť a pokora, sú z príbytkov ľudí vyhánané aké dajakí diabli, ale čo je najhoršie, tieto atribúty sú vyhánané aj z našich duší!

Televízna publicistika - a tá tzv. investigatívna zvlášť – je kapitola sama osebe. Fabulácia je v podstate rovnaká: Nabrat' na rohy triedneho, konkurenčného, či iného nepriateľa a to tak, aby mal čo najmenší priestor na obranu, resp. aby bol absolútne (mediálne) paralyzovaný. To sú tie „preslávené“ a presladené televízne „trháky“ s politikmi, kde sa títo nešťastníci nechajú ako malé deti dobrovoľne manipulovať. Nuž, aj negatívna reklama je reklama...

Do nášho života vstúpil internet. Médium, ktoré jedni preklínajú, lebo im zobralo identitu, iní veľbia, lebo mu tú identitu dobrovoľne odovzdali. Skutočnosť je však oveľa prozaickejšia. Internet v terajšej podobe je len kasíno, v ktorom hráči mŕňajú svoje svedomie. Áno, ten darebák internet nevstúpil len do nášho života, on vstúpil do nášho svedomia. Denne nás konfrontuje s našim intelektuálnym poznaním, s našou schopnosťou konkurovať ľži, s našimi duchovým rozmerom, ktorý nám – kresťanom – dal do vienka Kristus. Nemôžeme sa podriaďovať bohapustej technologickej manipulácii len preto, že nás 21. storočie omráčilo svojim relatívnym mierom. Je to len zdanlivý pokoj. Celá technologická vyspelosť ľudstva bude skôr, či neskôr konfrontovaná v globálnej vojne. To nie je ani poplašná správa, ani predpoveď nepriaznivého počasia. To je logická analýza toho, čo sa tu dnes už deje.

Traduje sa, že každá vojna má na svojom začiatku najprv mediálnu podporu v podobe zaručených správ a zaručených dezinformácií. Potom prichádzajú na rad cielené provokácie pripravené tajnými službami. Poslednou fázou je priama vojenská intervencia. Nikdy v minulosti to nebolo inak. Tento scenár sa vždy

osvedčil. Dnes k tomu priradili aj psychologickú zložku – efekt šoku! Čím obľudnejší zločin, tým ospravedlniteľnejšia odplata! Tejto civilizácii už nič nestojí v ceste na samozničenie

Marián Dudinský

Svetové združenie bývalých čl. Politických väzňov

*(Prevzaté z krajského časopisu Naše interné informácie, číslo 125,
december 2007)*

Osudové rozhodnutia Ruska

Liberálno-demokratickou revolúciou a divokou privatizáciou oslabené Rusko stojí pred osudovým rozhodnutím – alebo ponechať voľný priebeh svojej politicko-ekonomickej deštrukcie podľa návodu lídrov globálnej trhovej „demokracie“, alebo nastúpiť na cestu moderného demokratického štátu s potenciálom a s politicko-ekonomickými záujmami veľmoci. Prvé z osudových rozhodnutí k tejto kardinálnej otázke už padlo – v decembrových parlamentných voľbách roku 2007 dalo vyše 64% občanov Ruska svoje hlasy tvorivým silám v strane Jednotné Rusko a prozápadných „liberálov“ poslali pred dvere parlamentu. Druhé osudové rozhodnutie občanov Ruska ešte onedlho čaká. Sú to prezidentské voľby, v ktorých Vladimir Putin už nemôže kandidovať a preto sa tejto možnosti s veľkými nádejami znova chytajú prozápadní „liberáli“ v Rusku.

Keďže mediálny priestor Slovenskej republiky je takmer celkom okupovaný cudzími vlastníkmi médií a dôsledne cenzurovaný z pohľadu ich záujmov, k slovenskému občanovi sa objektívne informácie z tejto oblasti vôbec nedostanú.

Uverejňujeme preto informácie k predmetnej téme od dvoch známych slovenských publicistov, Petra Jánošíka a Pavla Janíka, prevzaté z mesačníka Extra plus č. 1/2008. Prvá informuje stručne a vecne o posledných parlamentných voľbách v Rusku a druhá – až po uplynutí 12 rokov „slobody slova a informácií“ u nás – po prvý raz informuje našich čitateľov, ako a čím príčinám vyhral prezidentské voľby aj po druhý raz nepopulárny Boris Jeľcin.

(Redakčný perex)

V znamení Putina

Peter Jánošík

Strana ruského prezidenta vo voľbách prevalcovala súperov

Sú výsledky decembrových parlamentných volieb r. 2007 sprisaháním proti demokracii alebo jedinou správnou voľbou občanov Ruska, ktoré sa ocitlo v nových pomeroch? Rozhodne platí to druhé.

Rusko, ktoré bolo v minulosti svetovou veľmocou, toto postavenie stratilo počas vládnutia prezidenta Borisa Jeľcina. Aj keď ťažko, predsa len v posledných rokoch krajina postupne nadobúda niekdajšie pozície. Za Putina sa štát očividne stabilizoval a prestal ekonomicky upadať. V novom funkčnom období súčasného prezidenta, ktorý podľa ústavy už nemôže po tretí raz kandidovať, zrejme nahradí Dmitrij Medvedev.

Jeľcinov zástupca presvedčil

Obrovské bohatstvo u „vyvolených“ jednotlivcov a bezmedzná chudoba v regiónoch – tak vyzerala krajina po začiatku transformácie

na moderný európsky štát. Všetko sa zmenilo po Putinovom príchode a Rusov jeho činy rýchlo presvedčili. Nemohlo sa to teda neodraziť na výsledkoch decembrových parlamentných volieb. Putinova strana Jednotné Rusko so 64,1 percenta hlasov obsadila v Štátnej dume vyše dve tretiny poslaneckých kresiel. Z Putinových neprajníkov sa do parlamentu dostali iba komunisti, ostatné prozápadné opozičné strany vôbec nebodovali. Preto USA a časť Európy, ktorá si hovorí demokratická, začala biť na poplach, že voľby boli nedemokratické a neregulárne. Spoločenstvo nezávislých štátov ich však uznalo za právoplatné. Ruskí voliči, ktorí prišli k urnám ešte v hojnejšom počte ako v roku 2003 (vyše 60 percent), dali prednosť politickým silám, ktorých programom je zabezpečiť stabilitu štátu. Povedali rozhodne nie rozkrádaniu a drancovaniu nerastného bohatstva a národnej ekonomiky, ktorí si s chybami, ale v pote za desaťročia vybudovali.

Viera v osud a silu Ruska

Putinovi oponenti operujú tým, že ako líder strany Jednotné Rusko získal menej hlasov ako pri svojom zvolení za prezidenta. Keď sa však pozrieme na volebné výsledky protiputinovských strán, Zväzu pravicových síl a Jabloka, zistíme, že tie získali iba 1 percento, resp. 1,6 percenta. Limitom na členstvo v parlamente bola hranica 7 percent odovzdaných hlasov. Slabučká Putinova opozícia je teda úplne vyradená z hry. Rozhodli o tom voliči. Pritom Putinovi kritici, nesúrodá skupina aktivistov, žurnalistov a intelektuálov je nejednotná, bezmocná a nepopulárna. Asi preto, že Putina vyhlasujú za nedemokratického. Radoví voliči však majú vlastnú predstavu o demokracii, preto dali Putinovi dôveru. Aj za jeho slová, že „Rusi nikdy nedovolia, aby sa ich krajina vydala na cestu deštrukcie, ako sa to stalo v niektorých iných štátoch v postsovietskom priestore. Je to dobrý prejav zvyšujúcej sa politickej stability krajiny“, povedal Putin, ktorý teraz ašpiruje na post predsedu vlády. Jeho strana Jednotné Rusko určila za prezidentského kandidáta na nové funkčné

obdobie Dmitrija Medvedeva. Ten oznámil, že kandidatúru prijíma a v prípade úspechu bude Rusko riadiť tým smerom ako jeho predchodca. Ale s podmienkou, že Vladimir Putin zasadne do premiérskeho kresla.

Zasahovanie do vnútorných vecí

Kremel' počas Putinovho vládnutia obvinil USA z podpory „občianskych revolúcií“, ktoré v rokoch 2003 až 2005 zvrhli vlády v Gruzínsku, na Ukrajine a v Kirgizsku. Prokremel'skí poslanci a aktivisti súčasne vyhlasujú, že Spojené štáty podnecovali podobné nepokoje aj v Rusku. V predvolebnej kampani Putin zaujal výrazne protizápadný postoj, svojich liberálnych oponentov označil za „prisluhovačov napojených na zahraničie“ a USA obvinil zo snahy o podkopávanie legitimacy hlasovania tým, že Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe presvedčili, aby na voľby nevyoslala pozorovateľov.

Jednotné Rusko dosiahlo v porovnaní s voľbami roku 2003 dojnásobný ekonomický rast a jeho skutočnou opozíciou sa v novej Štátnej dume stali iba komunisti. „Jednotné Rusko je sila, ktorá všetko drží pokope. Keby náš miláčik nebol pri moci, celá krajina by sa rozpadla“, myslí si 84-ročná občianka Moskvy. Podobne zrejme zmýšľa každý Putinov volič.

Americký prezident Boris Jel'cin

Pavol Janík

Čo robili volební experti z USA v Kremli?

Najúspešnejšou americkou propagandistickou operáciou 90. rokov 20. storočia bola v roku 1996 kampaň za znovuzvolenie Borisa Jel'cina, ktorý sa opätovne stal prezidentom Ruskej federácie. Z hľadiska amerických zahraničnopolitických záujmov Jel'cin

predstavoval medzi kandidátmi najpriateľnejšie personálne riešenie. Prispelo k tomu aj verejne proklamované politické priateľstvo s prezidentom Clintonom. Kampaň riadila súkromná americká firma, špecializovaná na volebnú propagandu a public relation, ktorú najala dcéra Borisa Jeľcina niekoľko mesiacov pred prezidentskými voľbami, takpovediac päť minút pred dvanástou.

Žoldnieri spoza oceána

USA pomohli Jeľcinovi neraz už v jeho predchádzajúcich vnútropolitických zápasoch. Roku 1991 americká spravodajská služba zbierala pomocou dešifrovaného sovietskeho kódu informácie z utajovanej komunikácie vládnych zložiek a ozbrojených síl Sovietskeho zväzu a odovzdávala ich Jeľcinovi. Napríklad 18. augusta 1991 americká NSA – National Security Agency (Národná bezpečnostná agentúra) začala zaznamenávať rozhovory medzi šéfom KGB Krjučkovom a ministrom obrany Jazovom, ktoré boli životne dôležité pre priaznivcov Jeľcina. Operácia bola prísne utajená aj pred americkým Kongresom, pretože prezident Busch sa obával, že jej zverejnenie by vážne poškodilo Jeľcinovu pozíciu na ruskej politickej scéne.

Tajná propagandistická operácia na pomoc Jeľcinovi v ruských prezidentských voľbách v roku 1996 sa skončila úspešne napriek tomu, že ešte štyri mesiace pred voľbami Jeľcina 60 percent ruských voličov pokladalo za skorumpovaného politika, 65 percent bolo presvedčených, že zničil ruské hospodárstvo, a dôverovalo mu iba 6 percent. Americký biznismen Felix Braynin, ktorý emigroval zo Sovietskeho zväzu do USA v roku 1979, presvedčil niekoľkých Jeľcinových poradcov, že bez profesionálnej pomoci amerických volebných expertov sú Jeľcinove šance v nadchádzajúcich voľbách prakticky nulové.

Steve Moore, George Gorton, Joe Shumate, Richard Dresner spolu s Brayninom podpísali štvormesačnú zmluvu, na základe ktorej sa za odmenu 250000 dolárov stali členmi Jeľcinovho volebného tímu. Niekoľko poradcov amerického prezidenta Clintona, vrátane

jeho hlavného volebného stratéga Dicka Morrisa, vedelo o tejto iniciatíve. Účasť amerických propagandistov však musela zostať utajená, pretože jej zverejnenie by Jeľcinovi protivníci mohli využiť na obvinenie, že Jeľcin je len bábkou v rukách Washingtonu.

Ostrý test v ruskom prostredí

Oficiálnou úlohou amerického tímu bolo oboznámiť ruských kolegov s modernou volebnou stratégiou a taktikou, ukázať im, ako sa formuluje volebný program, uskutočňuje prieskum verejnej mienky a organizuje volebná kampaň. V skutočnosti bola skupina štyroch Američanov zodpovedná za celú kampaň. Sídlila vo vládnom hoteli Prezident, chránili ju dvaja telesní strážcovia a jeden bývalý dôstojník KGB, ktorý im zároveň slúžil ako šofér. Hotel Prezident je majetkom prezidentskej kancelárie a je určený hosťom ruskej vlády a prezidenta. Prítomnosť členov amerického tímu, ich práca a úloha zostali prakticky po celý čas ich pôsobenia utajené. Spojenie s početnými pracovníkmi Jeľcinovho štábu sa udržiavalo len prostredníctvom jedinej osoby, Jeľcinovej dcéry Tatiany. Tak si Američania naostro otestovali účinnosť západných techník politickej reklamy v ruskom prostredí.

Na verejnosti vystupovali členovia amerického tímu ako zástupcovia americkej firmy na úzkoprofilové televízory, ktorá mala záujem o predaj svojich výrobkov v Rusku. V ich amerických pasoch však bolo dlhodobé vízum, ktoré charakterizovalo držiteľa ako osobu zamestnanú v kancelárii prezidenta Ruskej federácie. Niekoľko týždňov sa americký tím zoznamoval s ruskou verejnou mienkou a jej kultúrnymi tradíciami, ako aj s aktuálnou hospodárskou a politickou situáciou.

Dezinformácie ako záchrana

Napriek všetkým správam o kritickom postoji ruskej verejnosti k svojej osobe Jeľcin naivne veril, že ruská ekonomika sa výrazne zlepšila a že to občania ocenia vo voľbách hlasovaním v jeho prospech. V skutočnosti sa však zvýšila životná úroveň len malej

časti ruského voličstva. Jeľcinovo volebné poslanstvo bolo amatérskou zmesou druhoradých cieľov bez silnej zjednocujúcej myšlienky a rovnako amatérske boli aj jeho verejné vystúpenia. Získať dôveru voličov počas niekoľkých mesiacov bola zložitá úloha, pretože väčšina Rusov Jeľcina pokladala za zradcu. Voliči neverili, že je schopný zlepšiť pomery v krajine.

Americký tím si preto stanovil strategický cieľ presvedčiť verejnosť, že v danom čase ide o jedinú správnu voľbu medzi dobrom, ktoré reprezentuje Jeľcin, a zlom, ktoré predstavujú jeho oponenti. Na tomto princípe založili taktiku agresívnej kampane, proti ktorej boli aj niektorí Jeľcinovi sympatizanti. Sám Jeľcin dlho nemohol pochopiť, že namiesto škrobených prejavov k byrokratom alebo k skupinám zámožných Rusov v elegantných oblekoch musí v prítomnosti kamier hovoriť s jednoduchými ľuďmi a presvedčiť ich, že chápe ich problémy.

Jeľcinov zdravotný stav sa v tom čase rapidne zhoršil. V predchádzajúcom roku prekonal tri infarkty a bol nútený zostať niekoľko mesiacov v nemocničnom ošetrovaní. Volebná kampaň, v ktorej sa usiloval hrať rolu zdravého, silného a optimistického muža, ho vyčerpala natoľko, že posledné týždne pred voľbami sa už na verejnosti ani neukázal, čo sa oficiálne zdôvodňovalo jeho prechladnutím.

Až po voľbách Jeľcinov tím priznal, že prezident trpí vážnou srdcovou chorobou, ktorá si vyžiada operáciu. Dezinformácie vlastne Jeľcina zachránili pred politickou katastrofou, pretože keby ruskí voliči poznali jeho skutočný zdravotný stav, určite by sa rozhodli pre iného kandidáta. Prezident Clinton a viceprezident Gore sa nepriamo podieľali na tejto dezinformačnej hre.

Strach v službách propagandy

Medzi nástrojmi, ktoré so sebou priviezli americký volebný tím, bol aj analyzátor vnímania (perception analyzer), ktorým sa meria stupeň záujmu, súhlasu či nesúhlasu ľudí, ktorí spoločne počúvajú

verejný prejav. Keď túto techniku použili prvý raz, Jel'cinovi poradcovia sa skutočne zdesili. Analyzátor odhalil, že v Jel'cinových prejavoch sa vyskytuje veľa slabín a predovšetkým má sklon sľubovať nespĺniteľné.

V negatívnej kampani proti Jel'cinovým súperom sa stal ústredným motívom neokomunizmus a jeho možné dôsledky. Kontrolné štúdie verejnej mienky ukázali, že Rusi sa veľmi obávajú nedostatku potravín a najmä občianskej vojny. Uvedené poznatky sa stali konkrétnym účinným základom volebnej kampane. Hrozba občianskej vojny bola silnejšia ako nostalgické spomienky na staré zlaté časy. V tomto zmysle predviedol seriál pätnástich jednominútových televíznych politických reklám Jel'cina ako jediné prijateľné riešenie.

Ruská televízia, finančne a politicky kontrolovaná štátom, sa stala mocným nástrojom Jel'cinovej propagandy a vyretušovala všetko, čo bolo treba vyretušovať. Americký tím bol toho názoru, že ruská verejnosť by nadšene prijala televízny politický šot, v ktorom by Jel'cin v diskusii s Clintonom urputne bránil ruské veľmocenské záujmy. Hlavným cieľom bolo ukázať Jel'cina ako politika schopného oponovať západu rovnako nekompromisne ako jeho protikandidáti. Nápad realizovali v podobe tridsaťsekundového šotu, ale výsledok bol žalostný. Jel'cin na televíznom zázname vyzeral nielen nevyspato a unavene, ale pôsobil aj dojmom chorého človeka, a tak sa tento rozhovor na obrazovke neobjavil.

Americkí poradcovia tiež odporúčali, aby Jel'cinove verejné vystúpenia vždy sprevádzala nadšená odozva ruskej verejnosti. Pomohli to vyriešiť zamestnanci niektorých štátnych inštitúcií, ktorí sa na rozkaz stali kulisou v propagandistickom divadle. Američania sa obávali, že Jel'cin by vo verejných diskusiách so svojimi rivalmi prehral, preto sa vyhli slovným súbojom kandidátov.

Keď ruská ústredná volebná komisia oznámila výsledky druhého kola volieb a Jel'cinovo víťazstvo, dobrodružstvo amerických propagandistov v Moskve sa formálne skončilo. Ich znalosť

modernej volebnej mašinérie uspela v porovnaní s možnosťami a schopnosťami Jel'cinových oponentov, ktorým chýbala skrytá, ale o to efektívnejšia podpora USA. Medzinárodné informačné a dezinformačné hry sa však v skutočnosti nikdy neskončia. Svedčí o tom fakt, že Boris Jel'cin neskôr oficiálne ustanovil do funkcie asistentky prezidenta pre styk s verejnosťou svoju dcéru, ktorá nadobudla bohaté skúsenosti z konšpiratívnej spolupráce s utajeným americkým volebným tímom v Moskve.

SLOVANSKÁ KULTÚRA

Slovanstvo v meniacom sa svete

Zdenko Kasáč

Aj takto by sa dal stručne označiť zborník štúdií *Multikulturalizmus – nádeje a pochybnosti; Slovensko -Európa – svet* (vyd. CCW, Bratislava 2006), ktorým sa do slovenského kultúrneho povedomia uvádza ambiciózna občianska iniciatíva *Medzinárodné fórum Vyslanci Slovanstva – International Forum of the Slavdom*, združujúca počtom veľké zoskupenie mysliteľsky kreatívnych osobností zaujatých situáciou Slovanstva v súčasnom svete. Na Slovensku k zakladateľským osobnostiam a predstaviteľom tejto medzinárodnej iniciatívy patria prof. Andrej Červeňák, DrSc. – literárny vedec, rusista, člen predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov; básnik a dramatik Mgr. art. Pavol Janík, PhD. - predseda Spolku slovenských spisovateľov a v súčasnosti tajomník MfVS; doc. Jozef Mravík, CSc. – teoretik kultúry a kultúrny politik; Ing. Štefan Murín – esejista a diplomat a PhDr. Ján Tužinský, PhD. – prozaik a esejista, v súčasnosti predseda MfVS.

Už samotná obálka zborníka s motívom zemegule okruženej štátnymi zástavami naznačuje, že sa jeho obsah a funkčné zameranie neobmedzujú iba na historicky ustálený pojem Slovanstva, ale usilujú sa aj o jeho aktuálnu reflexiu tvárou v tvár výzvam a rizikám, s ktorými ľudstvo prekročilo prah 21. storočia. Multikulturalizmus ako moderný (v Európe neraz len módny) pojem sa tu zámerne uvádza do úzkeho vzťahu s “nádejami a pochybnosťami“, čo naznačuje že sa autori svojimi príspevkami usilujú o tvorivý diskurz o jednom z naliehavých problémov súčasnej epochy. Pri pohľade na časté katastrofické javy v súčasnosti, akoby iróniou osudu vynárajúce sa práve v oblasti najrozvitejších starovekých kultúr, by sa

multikulturalizmus mal čoraz viac začínať chápať ako jediná možná záchrana pred latentným nebezpečím už dávnejšie avizovanej zrážky civilizácii. Za týchto okolností knižka Multukulturalizmus, s veľavravným podtitulom „nádeje a pochybnosti“, autorizovaná známymi osobnosťami verejného a kultúrneho života, pochopiteľne budí nielen čitateľský záujem, ale aj potrebu diskusie a hľadania východísk z narastajúcej krízy.

Programovú orientáciu spomínaného Fóra na rôznych úrovniach – politologickej, sociologickej, kultúrohistickej, literárnovednej, pedagogickej, translatologickej a i. v zborníku predstavuje autorský kolektív, v ktorom sú popri predstaviteľoch slovenskej slavistiky, rusistiky, kultúrnej publicistiky a didaktiky literatúry zastúpení aj dvaja českí autori a jeden bieloruský literárny historik a slavista. Pomerne široký záber tohto aktuálneho mysliteľského posolstva slavisticky orientovaných intelektuálov presahuje od vybraných slovenských reálií cez užší európsky kultúrno-politický kontext až do znepokojujúcich celosvetových súvislostí. Jeho špecifickým cieľom je v medziach jestvujúcich možností prispieť k prehĺbeniu historickým vývinom neraz silne narušených vzťahov medzi slovanskými národmi, a to obzvlášť poznaním objektívneho prínosu Slovanstva do európskej a svetovej kultúry.

V podmienkach, keď v slovanských národných kultúrach ešte nestačil celkom doznieť ani búrlivý regres po páde totalitných režimov a už do popredia vstúpila nová devastácia kultúrneho povedomia v podobe komerčnej pseudokultúry „slobodného sveta“, sa javí aj táto čiastková iniciatíva ako zmysluplná a perspektívna. Ozrejmenie súčasnej protirečivej situácie v medzinárodných kultúrnych vzťahoch na príklade dvoch najbližších slovanských kultúr – českej a slovenskej, hoci paradoxne prostredníctvom absurdnej grotesky, podáva v knižke známy český básnik a publicista Karel Šys. Tu je niekoľko jeho satirických šľahov: „My, Slovania, sme ľudia zvláštneho razenia. Radi vášnivo hovoríme, pateticky spievame, nosíme fantastické kroje, vítame sa chlebom

a soľou, ale keď dôjde na lámanie chleba, boží dar je náhle fuč... Žijeme vo svete naruby. Namiesto modrých košiel baseballové čapice, namiesto socialistického realizmu postmoderna.- Západný zvyšok sveta však – už po koľký raz? – pokľaká pri prsiach Dostojevského – alkoholika, idiota a proroka.“ (C.d., s. 148).

Prirodzene, zborník ako celok má ďaleko od recesie a zľahčovania nastolenej problematiky. Osnovaný je na komplementárnom princípe s využitím tematicky, žánrovo aj funkčne odlišných príspevkov za účelom uvážlivého priblíženia „nádejí a pochybností“ multikulturalizmu. Hneď úvodná štúdia Bielorusa prof. Ivana Čarotu, literárneho historika, slavistu a spoluzakladateľa medzinárodnej organizácie Vyslanci Slovanstva: K otázke literárnych vzájomných vzťahov malých slovanských národov ... v podmienkach globalizačnej multikultúrnosti, je ojedinelou správou o bielorusko-slovenských literárnych vzťahoch, pričom sa na slovenskej strane osobitne kladne hodnotia iniciatívne podujatia univerzitných centier – Prešova a Banskej Bystrice.

Z literárnovedného hľadiska emblémovú funkciu zborníka plní štúdia Andreja Červeňáka Multikulturalizmus a literatúra, ktorá nesie všetky znaky tvorby tohto medzinárodne známeho slovenského rusistu a kulturológa – vecnú precíznosť, analytickosť pohľadu a schopnosť dospievať k syntéze. Tu je niekoľko priamo profeticky vyznievajúcich myšlienok zo záveru jeho príspevku: Multikulturalizmus v literatúre tvorí samotnú podstatu literatúry, pretože umenie a literatúra odrážajú a modelujú univerzalitu života a človeka ... 21. storočie sa musí rozhodnúť pre hamletovskú otázku – Byť či nebyť človeku na našej matičke Zemi. Ak sa rozhodne per „byť“, bude musieť sa pričiniť o ľudsky, národne a človečensky dôstojnú spoluprácu slobodného so slobodným, filantropického s filantropickým, spravodlivého so spravodlivým... Toto je perspektíva, že národné kultúry a literatúry sa stanú akcelerátormi MULTIkulturality života, človeka a literatúry“. (C.D. s. 30-31) Tento postoj je v zhode aj so štátoprávnym uvažovaním Milana Čiča

o Ústave slovenskej republiky v súvislosti s členstvom Slovenska v Európskej únii: „V duchovnej oblasti je nutné zachovať to, čo je odlišné, originálne, autentické, ale v ekonomickej oblasti treba dosiahnuť to, čo nás bude spájať, zjednocovať.“

Analyticko-kritickým pohľadom do zneužívania vznešených ideálov slobody, humanizmu, tolerancie a v súčasnosti čoraz viac aj multikulturalizmu na presadzovanie pragmatických mocenských záujmov sa vyznačuje štúdia Pavla Janíka Pionieri multikulturalizmu – mýty a skutočnosti. Jej autor, v súčasnosti predseda Spolku slovenských spisovateľov, práve v tejto spoločenskej schizofrénii vidí jednu z hlavných príčin „autodeštruktívneho“ trieštenia sa slovenských spisovateľských organizácií po prelomovom roku 1989. Doslova píše: „Európa bola, je a ešte dlho bude Európou národných kultúr i nadnárodných štátov. Aktuálnou úlohou a potrebou je teda harmonizácia záujmov slobodného a plnohodnotného rozvoja národných kultúr...“ (C.d., s. 46).

Na podlžnosti súčasného systému slovenského literárneho vzdelávania voči vkladu slovanských národných literatúr do európskej a svetovej kultúry je zameraná výskumná stať Júliusa Lomenčíka Slovánska vzájomnosť v edukačnom procese... v globálnom priestore multikulturalizmu. Ako vysokoškolský učiteľ dejín a didaktiky literatúry na Pedagogickej fakulte UMB sa jej autor opiera tak o odborný výskum, ako aj o vlastnú pedagogickú skúsenosť. Vo svojom uvažovaní vychádza z historického odkazu klasikov – Jána Kollára a Ľudovíta Štúra, avšak jeho primárnym cieľom slovánskej spolupatričnosti v literárnej výučbe na Slovensku, prakticky nejestvuje. Toto Lomenčíkovo zistenie, navyše podopreté aj výskumnou prácou Libora Fridmana Problémové vyučovanie v esteticky zameraných predmetoch (B.B., 2004). Vôbec nie je potešujúce, ale skôr deprimujúce a volajúce po náprave.

Lomenčík popri receptívnej a zážitkovo neukotvenej metodike vyučovania literatúry za jednu z hlavných príčin súčasného odklonu slovenského literárneho vzdelávania od jeho životodarných tradícií

oprávnenne pokladá tendenciu konzumného preberania mediálne prezentovaných pseudovzorov západnej kultúry. A práve v tejto súvislosti uvádza jednu programovú zásadu Ľudovíta Štúra o medzikultúrnom nadväzovaní, vyslovenú pred viac ako poldruha storočím, avšak platnú aj pre dnešok: „Od Západu sme sa naučili veľa, veľmi veľa, ale nemôžeme začať tým, čím sa sám privádza k úpadku, ale tým, čím sa stal veľkým a mocným.“ (C.d., s. 55)

Materiálovo bohatá doložená štúdia Alexeja Mikuláška, poňatá ako „metodologická konfrontácia“ na tému Slavizmus ve stalinském a restauračním diskursu (se zřetelēm k učebnici české literatury pro střední školy) rozširuje v spomínanej publikácii tematiku literárneho vzdelávania o českú skúsenosť. Ako naznačuje už jej názov, autor v nej reflektuje zvolenú tematiku v období tzv. reálneho socializmu a následne od prelomových deväťdesiatych rokov až do súčasnosti. Osobitne cenným prínosom tohto príspevku je úvodné „trojí terminologické vymedzení“ slavizmu, ktoré autorovi ďalej umožnilo podať systémový obraz sledovanej problematiky v jej vnútornej protirečivosti a historickej procesnosti, ako aj v rovine literárnovednej komparistiky.

Mikulášskova charakteristika vecného zastúpenia a hodnotenia slavizmu v reštauračnej literárnej bohemistike (t.j. po r. 1990) v podstate vystihuje aj súčasný stav v slovenských učebniciach literatúry. Najmä pokiaľ ide o zastúpenie ruskej literatúry, platí autorovo zistenie: „Ruská literatura se v nejružnejších výčtech objevuje téměř pravidelně na posledním místě, a to za literaturou německou, francúzkou, a anglickou, popř., americkou ... Jiné slovanské literatúry mnohdy jakoby neexistovaly ... „ (C.d., s. 87-88). Tu sa kvôli presnosti žiada dodať, že v slovenských študijných prameňoch je obraz novodobej ruskej literatúry temer výlučne vyhradený pre autorov-disidentov, resp. emigrantov.

Ďalšou kapitolou zborníka je obsiahla kultúrnohistorická sonda Jozefa Mravíka do dejín Slovanstva – Vzjomnosť v toku času alebo fenomén Slovanstva. V nej sa autor primárne zameril na rôzne

podoby a premeny slovenskej vzájomnosti, ako aj na prejav fóbie voči slovanským národom. Osobitnú pozornosť si zasluhuje jeho záverečná, kultúrno-politická stať s názvom Spoločne, ale zodpovedne každý sám za seba, ktorá vyznieva ako bytostné presvedčenie autora, ale dá sa vnímať aj ako programová vízia hnutia: „Nazdávame sa, že moderný svet v 21. storočí bude pravdepodobne viazaný na veľké stabilné sústavy. Bez slovanskej sústavy by bol veľmi ochudobnený. Ak sa slovanským národom podarí postaviť nové náznaky východísk na tvorbu tejto sústavy v modernom svete, mohla by sa nám vydarit' vstupná investícia do projektu, ktorým by sa mohol klásť nový európsky fenomén: Slovanské kultúrne, duchovné a spoločenské hnutie, ako partner podobným sústavám Európy“. (C.d., s. 119)

Koncepcii a programu Medzinárodného fóra Vyslanci Slovanstva sa v zborníku zásadnými príspevkami venujú jeho ďalší dvaja spoluzakladatelia – Štefan Murín a Ján Tužinský. Ich uvažovanie s príznačnými názvami Kultúra je výsostne ľudský trojrozmerný fenomén a Multikulturalizmus - nádeje a pochybnosti – sa komplementárne odvíja od filozofickej antropológie cez globálny pohľad na dejiny kultúry až do súčasnosti, pričom sa netaja ani možnými hrozbami pre budúcnosť. Takúto obavu, ale aj možnosť, ako čeliť budúcim rizikám explicitne vyjadril Štefan Murín: “Jedným z najdôležitejších fenoménov súčasnej etapy ľudskej civilizácie je degradácia kultúry. Napriek tomu, že je to všeobecný jav, tento proces má svoje špecifické črty v každej národnej kultúre. Je otázne, ako dlho sa nám podarí zachovať tradičnú úroveň kultúry. Podstata problému je vo vzťahu nastupujúcich pokolení a súčasnej moci k národnej kultúre.“ (C.d., s. 135)

Objasneniu pojmu multikulturalizmus z pohľadu aktuálnych procesov formujúcich podobu Európskej únie, a tým špecificky aj Slovenskej republiky ako jej členského štátu, sa v záverečnej stati zborníka Multikulturalizmus – nádeje a pochybnosti, Slovensko – Európa – svet venuje Ján Tužinský. Jeho mysliteľská diagnostika sa

bezprostredne dotýka aj neodmysliteľnej korelácie ekonomika (a či presnejšie – zisk) – kultúra, pričom niektoré jeho zistenia možno chápať aj v prognostickom význame: „Čas v tomto prípade nie je milosrdný a ani zďaleka nepracuje v záujme tých, čo zostanú voči vlastnému bytiu (teda kultúre) ľahostajní. Lebo práve ľahostajnosť k tejto forme bytia, znamená smrť. Keď ide o bytie kultúry, malo by byť z pohľadu vedenia štátu jasné varovanie: ide o krk! ... Práve výzva multikulturálnej Európy nás nabáda stavať si ciele vo sfére nespočítateľných hodnôt. K nim patrí predovšetkým kvalita ľudského života, kultúrna vyspelosť“... (C.d., s. 157-158)

Slovo pre Európu

Natalia Naročnickaja, doktorka historických vied

Obhajujeme svoju historickú a národnú dôstojnosť. Nepripúšťame urážky nášho víťazstva, pritom chceme, aby bolo spoločným sviatkom a spoločným poučením. Preto znovu, ale menej naivne podávame ruku Európe i svetu. Európa výrazne dopomohla k vytvoreniu sveta s jedným pólom. Oslavovala ruské straty v Pobaltsku a pri Čiernom mori. Ruské veľkoderžavie vyhlásila koncom 20. storočia za hrozbu pre seba i pre ideály pokroku, suverenity, samourčenia, rovnoprávnosti, demokracie a ľudských práv. No len čo sa Rusko stiahlo, v okamihu tie princípy odhodila.

Európa podporila útok proti Juhoslávii, proti suverénnemu štátu, spoluzakladateľovi OSN, účastníkovi záverečného aktu z Helsínk. Táto agresia predstavuje úpadok celej epochy európskych dejín. Európa sa nečinne dívala na zuvovurozdelenie sveta po etapách, s takmer každoročnými intervenciami proti suverénnym krajinám. Konečný cieľ pritom už nie je v Európe. Nevyhnutným následkom

toho procesu je preskupenie síl vnútri samotného západu. Odkedy prijali do NATO východoeurópske a baltské štáty, je to celkom jasné.

Vo chvíli, keď Rusko definitívne stratí územné zisky Petra veľkého, ktoré starú Európu tak znepokojovali už od 18. storočia, dôjde k úpadku i samej Európy, lebo stratí pozíciu centra, kde sa odohrávali historické udalosti svetového významu.

Špecifickosť situácie je v tom, že ruské strategické straty už nekončia na konte jeho bývalých kontinentálnych súperov ani susedov. Preto neposkytnú nijaký dejinný impulz či geopolitický projekt v európskom smere. Návrat Pobaltska, Maďarska, Českej republiky, Slovenska, Poľska i balkánskych štátov do spoločenstva Západu vôbec nebude revanšom „starej Európy“, aj keby ešte pociťovala výzvu predkov – od križiakov po Napoleona. Všetky geopolitické posuny sú vecou celkom iných usporiadaní; o čo bude tých nových premien viac, o to menej bude toto usporiadanie slúžiť Európe. Teraz v epoche technokratického globalizmu, slúžia globálnemu riadeniu vecí a eurázijskému projektu.

Stará Európa zavše vari aj pociťuje, no zrejme si ešte neuvedomuje, že jedným z dôsledkov znovurozdelenia sveta je nevyhnutný úpadok úlohy Európy v ňom i v jej role spojenca Washingtonu. Spojené štáty postúpili tak ďaleko, že „stará Európa“ už nie je pilierom záujmov Washingtonu. Nanajvýš plní úlohu zaisteného tyla. Európske krajiny to zbadali veľmi neskoro. Práve tak ako fakt, že to nie je ruská veľmocenská pozícia, ktorá ohrozuje ich miesto vo svetovej politike.

Téza Donalda Rumsfelda o veľkom význame „novej Európy“, protiruského Poľska i Pobaltska skutočne vyjadruje principiálne zmeny v geopolitickom myslení časti amerického *establishmentu*, ktorý vníma Európu ako „skutočný odrazový mostík do Euroázie“.

Na mienku „novej“ Európy sa nikto nepýta. V globálnej správe sveta je potrebná iba na to, aby cez ňu viedla línia od Baltského mora

k Čiernemu. Práve tak vyzerá strategický prístup k „eurázijskej geopolitickej elipse“ s pretiahnutou zemepisnou šírkou.

Budúcnosť Ruska, budúcnosť Európy

Zjednotenie Európy sa stalo nesporným ideálom a hodnotou dejinného vývoja, no ciele s tým spojené možno určovať v úplne rozdielnych rovinách myslenia. Od toho, akú ideu zjednotenia si zvolí v nadchádzajúcom období dejín Európa i Rusko, závisí osud ideálov, ktoré urobili z našich národných dejín a kultúry fenomén svetovej histórie. Od toho bude v mnohom závisieť náš historický osud i naša úloha v dejinách.

Svet aj Európu môžeme vnímať, povedzme, len ako gigantický hospodársky podnik, ktorý potrebuje nepretržitú optimalizáciu. Lenže na takej ceste hodnota dejinného dedičstva, keď ju porovnáme s významom technokratickej účelnosti, prestáva hrať úlohu. Gigantický kyborg nevníma rozdiel medzi mikročipom, a Platónom, nebodaj Shakespearom, Goethem či Dostojevským. V tomto projekte uniformného priestoru niet miesta pre pravoslávnu Rus, no ani pre ktorúkoľvek z veľkých duchovných a národných tradícií ľudstva, čiže ani pre veľkú európsku kultúru. Rusi lepšie než iní vedia, čo je to čistý materialistický ideál, preto chápu, že je odsúdený na neúspech. Európa dosiahla svoju veľkosť, keď jej dejiny napĺňali ciele a hodnoty ľudského ducha, národnej existencie, teda keď „žila nie len chlebom“. Dokonca i komunistický a výlučne materialistický ZSSR sa najväčšmi pozdvihol vtedy, keď od neho vojna vyžiadala národného ducha, návrat k tradičným hodnotám vlasti, povinnosti a obetavosti.

Spolupráca Ruska s Európou v tretom kresťanskom tisícročí môže poskytnúť naozaj mocný a prepotrebný impulz obidvom stranám. Obidve strany totiž potrebujú, aby sa Rusku vrátila úloha systémotvorného faktora v medzinárodných vzťahoch.

Ešte nikdy v minulosti nedozrel taký kultúrno-historický vzorec európskej spolupráce. Vari nenastal čas, aby sa Európa prestala urážlivo zoznamovať s dnešným Ruskom? Vari nás nenútiť nové výzvy na nové vnímanie dilemy Rusko - Európa? Ibaže práve toho sa nevie Západ vzdáť. Pritom Rusko svojim odporom proti znovurozdeleniu sveta i postbyzantského priestoru, proti nadržaniu radikálnym paraislamským stratégiám chráni západný svet. Znova sa treba spýtať, či zostala Európa vo vzťahu k Rusku rovnako nevedomá i nevďačná ako za Puškina? Tí, čo sa dnes cítia v európskej histórii „noví“, môžu sa zachvátení emancipačnou eufóriou baviť obrazmi poloázijskej moskovčiny kontrastujúcej s civilizovaným Západom. Ibaže tá eufória, čo ako sa zdá prirodzená, je krátkozraká. Na ruského medveďa sa môže osopovať Riga i Tallin, môže to robiť aj večne protiruská Varšava, schopná glorifikovať i čečenských banditov stínajúcich na začiatku tretieho tisícročia kresťanské hlavy. Na čo to slúži tým, ktorých národné dejiny aj ich slovanská história boli súčasťou celoeurópskych dejín?

Nehľadiac na stáročné súperenie veľká románsko-germánska, slovanská i ruská pravoslávna kultúra majú jediný apoštolsko – kresťanský duchovný základ. Európania – západní aj ruskí – prišli s najvyššími formami latinskej i pravoslávnej duchovnosti. Jacques Le Goff, popredný francúzsky historik, predstaviteľ hnutia Anály, nie náhodou vidí úlohu, ktorú „musia splniť Európania Východu i Západu spojením obidvoch polovic pochádzajúcich zo spoločného bratského dedičstva jedinej civilizácie pri rešpektovaní rozdielnosti zrodenej históriou“.

Vojna, ktorú sme museli prejsť, bola obludne krutá, preto na nás leží výnimočná zodpovednosť za voľbu európskej budúcnosti, za formu jej zjednotenia. Skutočná jednota nemôže stáť na nových deliacich líniách, pretože nie sú nové. Až priveľmi pripomínajú *Drang nach Osten*, vytlačanie Slovanov od Baltského i Čierneho mora. Navyše to súčasnej kontinentálnej Európe neprinesie nič.

Skutočná jednota nie je v diktáte ideologických štandardov Rady Európy. Ani to nie je nič nové, takisto konala III. internacionála.

Skutočná jednota, ktorá môže napomôcť vzostupu a svojbytnosti Európy, sa skrýva v uznaní toho, že naše skúsenosti majú rovnakú svetovú hodnotu. Budúcnosť je v konštruktívnom spojení historického dedičstva s tvorivou silou všetkých etnických, konfesionálnych a kultúrnych faktorov Európy – germánskeho, románskeho či slovanského, latinského či pravoslávneho.

Budúcnosť Ruska je aj budúcnosťou Európy.

Z knihy Rusko a jeho miesto vo svete

(Prevzaté z krajačského mesačníka Naše interné informácie, č. 125)

Svetovosť kovačického insitného umenia

V predchádzajúcich číslach nášho časopisu sme čitateľov stručne oboznámili so vznikom, rozvojom a súčasným stavom svetoznámej školy kovačického insitného maliarstva. Pozornosť sme pritom venovali hlavne jej zakladateľom a jej ôsmim najznámejším členom. Žiaľ, formát a rozsah nášho časopisu nám neumožňuje, aby sme našim čitateľom ponúkli aspoň ukážky z ich najlepších diel a z rovnakých dôvodov Vás môžeme oboznámiť aj s tvorbou ďalších známych členov tejto slávnej výtvarnej družiny iba „telegrafickým spôsobom“. Nuž, teda:

Ján Garaj (1930) je tematicky zameraný na neľahký život a prácu poľnohospodárov v minulosti. Svojich sedliakov znázorňuje pri rôznych poľných prácach, pričom svoje žánrové figurálne výjavy stvárňuje bez romantizujúceho idealizovania. Jeho obrazy pôsobia plošne a jednoducho. Úzadie obrazov najčastejšie tvoria dve farebné plochy bez tónového odstupňovania a postavené horizontálne. Plocha

znázorňujúca oblohu je tmavomodrá a plocha znázorňujúca zem je zelená alebo hnedá. Tvrdý a strnulý spôsob jeho výtvarného prejavu výborne korešponduje s tvrdým dedinským životom sedliakov.

Ján Bačúr (1937) je hlavne akýmsi výtvarným kronikárom svojho rodiska – Padiny. Maľuje svoju osadu a jej ľudovú architektúru. Na obrazoch sú zvečnené skutočné, konkrétne domy z jeho ulice, jeho rodný dom, Komínkova krčma, padinská škola, obecná studňa i zvláštna stavba padinského kostola. Venuje sa však aj tradičným poľnohospodárskym prácam a je aj šikovným portrétistom s psychologickou dimenziou stvárňovania osobností svojich krajanov.

Katarína Karlečíková-Severínyová (1937) maľuje dedinské výjavy na monochrómnom modrom a ešte častejšie na červenom pozadí bez zvýraznenia horizontu. Je to určitá svojráznosť v rámci kovačickej insity, ktorá prezrádza maliarkine umelecké vzdelanie, nadobudnuté ešte počas žiackych čias v Belehrade, keď uvažovala o štúdiu maliarstva. Tým spôsobom maliarka čiastočne popiera svoje mimetické nároky a odhaľuje nám snahu o vytvorenie autentického umeleckého sveta, ktorý vnáša pestrosť a radosť do našej všednej každodennosti.

Ján Husárik (1942) patrí medzi najpoprednejších maliarov súčasného kovačického insitného umenia. Na cestu medzinárodnej afirmácie svojej tvorby sa vydal v polovici 70. rokov početnými samostatnými výstavami v Taliansku a za svoju výtvarnú tvorbu obdržal rad ocenení hlavne v Taliansku a vo Francúzsku. Námety vyhľadáva hlavne vo svojej rodnej obci Padine, sužovanej oddávna nedostatkom vody a smäd sa stal ústredným motívom jeho maliarskej tvorby. V jeho krajinkách sú preto často namalované rozbité džbány a rozsušené sudy ako symboly a priama asociácia smädu. Vo svojej novej tvorbe vyhľadáva inšpiráciu v dedinskej krajinke a novým koloritom sa usiluje vyjadriť pocit tepla a idylickosti dedinského života.

Eva Husáriková, rodená Čížiková (1942) zaznamenáva vo svojej tvorbe tradičný rytmus dedinského života pomocou intenzívnych jasných farieb, prizvukujúc národopisné príznačnosti svojej osady. Zachytáva ľudové obyčaje a zvyklosti počas sviatkov, ale aj domáce a poľné práce a osobitnú pozornosť venuje detailom ženského i mužského kroja. Ľudské figúry v slovenskom ľudovom kroji zaberajú ústredné miesto jej obrazov a tvoria popredie jej figurálnych kompozícií. Jedinečný výtvarný svet Evy Husárikovej divákovi tak sprístupňuje bohatstvo kovačického slovenského folklóru a je teda významný aj z národopisného hľadiska.

Pavol Hajko (1952) používa na ústredný motív svojich obrazov kohúta ako stelesnenie mužského kozmického princípu a ako zvestovateľa svetla – solárneho vtáka. V prednom pláne jeho obrazov sú vždy kohúty a úzadie obyčajne tvorí záhadná idylická krajinka s malou dedinkou a kostolnou vežou v diaľke. Ide tu o personifikáciu plodnej rovinnej zeme, ktorá dáva život vďaka láske a mužskému princípu – kohútovi. Umelec sa tým priradil k malému počtu kovačických maliarov, ktorí vďaka svojej fantázii vybudovali svoj jedinečný a nenapodobiteľný umelecký svet.

Ján Glózik (1957) maľuje rozprávkovo neskutočný tichý svet pod záhadnou oblohou. Nad rovinatou krajinou s figúrami ľudí sa klenie čudesná obloha s dramaticky sa kopiacimi mrakmi, presvetlená rozptýleným svetlom, čo celému výjavu dáva akýsi čudesný, záhadný, až mystický výzor. Maliar tak podčiarkuje kozmickú a univerzalistickú dimenziu znázorneného motívu, zdôraznenú vysokým záhadným nebom, ale napriek tomu v jeho maľbách panuje akási tichá harmónia.

Martin Markov (1954) je padinským maliarom zahľadeným do diaľok. Je očarený rovinou, diaľavami a hlbokým horizontom, ktorý tvorí pozadie jeho obrazov. V popredí nachádzame ľudí pri rôznych prácach, dobytok, kravy, husi, ale aj symboly plodnosti: tekvicu, kukuricu alebo snečnicu. Markov je technicky vyspelý maliar so zmyslom pre proporcie a s pocitom perspektívy. Jeho maľby majú

kompozičné plány ako v klasickom akademickom maliarstve a pripomínajú výjavy „ideálnej krajinomaľby“, známej vo výtvarnom svete od 16. storočia.

Pavol Cicka (1961) patrí k mladšej generácii kovačických umelcov a venuje sa maľovaniu vybájených rovinných krajínok. V jeho báječnej rovinatej krajine s hlbokým horizontom okrem ľudských figúr dominujú roztratené domce so slamenými strechami a stromy s holými pokrútenými konármi. Rád maľuje výjavy z rybačky a rozihrané, neskutočné červené kone, často čudne potetované bielou výzdobou akoby z rastlinných motívov.

Mária Vargová, vydatá Maničová (1954) maľuje všetkých ľudí štíhlych a vysokých ako jedle. Majú priam manekýnske postavy podľa súčasných štandardov a ideálne telesné proporcie v zmysle súčasnej masovej kultúry. V jej tvorbe teda badať navonok čudnú, ale v podstate pochopiteľnú symbiózu tradičnej lokálnej etnokultúry a svetovej masovej kultúry, videnú očami a stvárnenú prostredkami súčasného insitného výtvarníka.

Juraj Ľavroš (1963) z Padiny maľuje hlavne rybárov a nezriedka i studne – neúradný symbol jeho suchom trpiaceho rodiska. Širokú banátsku rovinu maľuje teplými a jemnými farbami, preto je pôsobivosť jeho obrazov príjemná a upokojujúca. Námety si vyhľadáva pri práci dedinčanov a často ich spestruje chýrečnými banátskymi husami a hašterivými gunármi.

Jozef Haviar (1956) je hlavne maliarom fiktívnej a idylickej dediny. Dedinské biele domce a vyčnievajúca kostolná veža sú obvykle na horizonte a spájajú širokú žirnu rovinu a pasienky s vysokou oblohou a belasými oblakmi. V popredí obrazov najčastejšie maľuje ľudí a domáce zvieratá, hlavne kravy – domáce živiteľky, ktoré svojou starobylou posvätnou dobrotou vhodne dopĺňajú celkové pokojné ovzdušie jeho obrazov.

Anna Kňazovicová (1950) je dcérou chýrečného insitného maliara Jána Kňazovica a predstavuje nový špecifický úkaz v päťdesiatročnej

tradícii insitnej maliarskej tvorby v Kovačici. V duchu kňazovickej výtvarnej poetiky na úplne plošnom pozadí bez tónového odstupňovania farieb umiestňuje ľudské figúry, kohúty, vtáčiky a najmä rozihrané modré, fialové alebo ružové kone, alebo skupiny domcov, ponad ktoré vyčieva kostolná veža a tiež aj typické kňazovické modré stromy s okrajmi konárov obsypanými ružovým listím. Celý jej oneirický výtvarný svet si zachoval zvláštne štylizovanie tvarov, vyjadrených iba štyrmi farbami.

Janko Širka (1961) je Padinčan a ani on sa vo svojej tvorbe nevyhol základnému problému svojej rodnej obce – nedostatku vody. Ústredné miesto na jeho obrazoch zaberajú vodári a zvláštne padinské studne, ktoré „mleli“ vodu. Okrem ľudských figúr sú na jeho obrazoch prítomné aj domáce zvieratá, najmä kone, ktoré na vozoch vlečú vodu. Ovzdušie smädu a nedostatku vody sugerujú aj holé členité konáre stromov a staré duté pne.

Martin Pap (1960) maľuje fantastické stromy holých konárov, velikánske tekvice a rozbité džbány v nedozernej rovine, na ktorej sa vyskytujú i ľudské figúry a malebné panónske domce. Pomocou uvedených motívov často vytvára alegorické vízie a symbolické náznaky života a dlhovekosti.

Anna Kovátšová, rod. Povolná (1955) nachádza zdroj svojej inšpirácie v spomienkach na rodnú Padinu a jej dedinské dvory v minulosti. Na jej fiktívnom dedinskom dvore sa vyskytujú kone, voly, kozičky, ale sú tu takmer nevyhnutné morky s moriakom. Morky sú najčastejším rozpoznávacím motívom jej maliarskej tvorby a vznešený moriak s pestrou farbou peria medzi ostatnou hydinou má na jej obrazoch výzor klenotu.

Mária Hlavatá-Husáriková (1975) patrí k mladej generácii kovačických insitných maliarov. Jej maliarsky svet najčastejšie pozostáva z idyllickej krajinky s hlbokým horizontom, ku ktorému neraz tiahnu zvlnené cesty alebo potôčky. Do svojich obrazov často umiestňuje aj ženské akty i mýtické motívy, vytvárajúc tak akúsi

nadčasovú výtvarnú idylu, vyjadrujúcu túžbu autorky po lepšom a krajšom svete.

Záverom možno konštatovať, že pre vznik a rozvoj insitného maliarstva v Kovačici je pozoruhodná tá okolnosť, že sa začína väčšími rozširovať medzi poľnohospodármi a remeselníkmi akurát v období zvyšovania záujmu o štúdium na vyšších školách a že svoju úplnú afirmáciu vo svetovom meradle dožíva práve v období rokov 1961-1975, keď sa počet vysokoškolákov v Kovačici takmer strojnásobil. Obdobie organizovaného pôsobenia kovačických maliarov sa teda kryje s obdobím prvých začiatkov premeny tradičného života Kovačice a s obdobím **vzniku prvej dedínskej galérie v Juhoslávii** – Galérie sedliakov-maliarov. Tvrdý roľnícky život a ľudové zvyky a obyčaje sa v tomto období začali zo skutočnosti sťahovať do imaginácie a na maliarske plátno. V tejto skutočnosti spočíva aj spontánnosť a vitálna sila, ktorá podnes poháňa tvorbu kovačickej maliarskej družiny. A z tejto skutočnosti vyviera aj nádej, že vitálne zdroje kovačických insitných maliarov sa tak rýchlo nevyčerpajú a obohatia slovenskú kultúru a svet ešte mnohými dielami najvyššej hodnoty.

Jozef Levársky

R E C E N Z I E

Anita Tešovičová:

(S)PÍSKANÉ ZA POCHODU & BÁJKY MIERNE NABRÚSEŇ

Rádioprint, Bratislava 2007

Úsmev nad priepasťou

Spisovateľka Anita Tešovičová pôsobila – čo sa azda v prípade autoriek ani nepatrí osobitne pripomínať – štvrtstoročie

v rozhlasovej redakcii publicistiky; hojne prispievala básňami, poviedkami a satirickými útvarmi do literárnych a zábavných relácií.

Rozprávky a poéziu pre deti a mládež publikovala tiež v rozhlase, ale aj v špecializovaných periodikách a výber z nich vyšiel v niekoľkých knižných publikáciách. V televízii sa Anita Tešovičová uviedla bábkovou hrou. Známa je aj ako autorka vyše dvestodvadsiatich textov populárnych piesní a je spoluautorkou úspešného rozhlasového muzikálu.

Do širšieho literárneho kontextu Anita Tešovičová vstúpila viacerými pôsobivými básnickými zbierkami, ako aj čitateľsky obľúbenými zbierkami duchaplných aforizmov a brilantných epigramov. Túto líniu svojej neopakovateľnej a nezameniteľnej tvorby pozoruhodne rozvíja v najnovšom titule (S)pískané za pochodu & Bájky mierne nabrúsené (Vydavateľstvo Rádioprint, Bratislava 2007) s invenčnými ilustráciami Natálie Murat-Oravcovej.

Tematické spektrum autorkinej pozornosti siaha od nadčasových večných morálnych úskalí ľudstva ako veľmi problematickej mozaiky nedokonalých ľudských bytostí cez najrozmanitejšie kľúčové civilizačné ťažkosti súčasného sveta až po najsúkromnejšie starosti človeka v kontexte diskutabilnej momentálnej stredoeurópskej skutočnosti a osobitne pochybnej terajšej slovenskej spoločnosti.

Autorka – pravdaže - kriticky reflektuje aj neutešenú situáciu, v ktorej sa ocitla literatúra v globálnych dimenziách, najmä však v slovenských pomeroch. Pri tejto príležitosti si dovoľím poznamenať, že sme dlho nechápali ustálené slovné spojenie „hladný ako spisovateľ“, medzičasom sme mu, žiaľ, porozumeli až priveľmi dobre. Totiž nielen kultúra je chudobným príbuzným iných sfér spoločenského života a literatúra chudobným príbuzným iných oblastí kultúry, ale práve a predovšetkým autor sa stal chudobným príbuzným vo vzťahu k rozličným profesiám, ktoré súvisia s vydávaním, distribuovaním či len nezáväzným kritizovaním literárnej tvorby.

Autorská vynachádzavosť Anity Tešovičovej a jej spontánny zmysel pre satirické zrkadlenie reality nám umožňujú nielen uvedomiť si priepastnú hĺbku polemických úkazov nášho krátko­ho pobytu na modrej planéte, ale nám dávajú aj jedinečnú šancu prekenuť zúfalé existenčné momenty schopnosťou perlivého a osviežujúceho humoru.

PAVOL JANÍK

Ján Solovič:

MOJE RADOSTI

(POLSTOROČIE S OCHOTNÍKMI 1956 – 2006)

Vydavateľstvo Štúdio humoru a satiry,

Bratislava 2007

Memoáre žijúceho klasika

Najnovšia kniha jedného z troch žijúcich klasikov slovenskej dramatickej literatúry Jána Soloviča *Moje radosti s podtitulom Polstoročie s ochotníkmi 1956 – 2006* (Vydavateľstvo Štúdio humoru a satiry, Bratislava 2007) evokuje nielen celý rad divácky úspešných a profesionálne virtuózných hier významného autora, ale nevdojak a nepriamo aj celý rad podstatných umeleckých a spoločenských vývinových súvislostí v mikroskopických slovenských dimenziách i makroskopických globálnych reláciách.

Autor nenáhodne, cieľavedome i provokatívne venuje svoje memoáre výlučne polstoročiu spolupráce s ochotníkmi, hoci väčšinu jeho diel (konkrétne a chronologicky do roku 1989), uvádzali najmä

profesionálne divadlá na Slovensku i v mnohých ďalších krajinách a jednotlivé tituly vyvolávali živú rezonanciu v odborných kruhoch aj spontánny záujem publika. Viacero jeho hier malo vyše 100 repríz na kamenných scénach (napríklad *Polnoc bude o päť minút*, *Strašne ošemetná situácia*, *Meridián* či *Žobráccke dobrodružstvo*) a jeho komédia *Peter a Pavel* naplnila hľadisko činohry Slovenského národného divadla 600 ráz. Ktorýže zo súčasných cenzorov, respektíve tichých privatizérov štátnych repertoárových divadelných súborov a ich honosných budov v tomto zmysle siaha Solovičovi aspoň po päty?

Áno, významný dramatik Ján Solovič je v tzv. slobodnej, otvorenej a demokratickej spoločnosti zakázaný autor a jeho diela nie sú už 18 rokov prístupné verejnosti prostredníctvom siete stálych divadelných prevádzok a televízneho vysielania. Preto sa jeho rozhodnutiu napísať memoáre výhradne o tvorivej súčinnosti s amatérskymi telesami nemožno vôbec čudovať a treba ich vnímať na jednej strane ako vyjadrenie úprimného vzťahu k ochotníckym divadelníkom a ako poctivý pokus o autentické zdokumentovanie ich umeleckých aktivít v korelácii s autorovou dramatickou tvorbou, ale na druhej strane aj ako výrečné a adekvátne gesto adresované tým, ktorí už takmer dve desaťročia abnormalizujú pomery v slovenskom profesionálnom divadelníctve – samozrejme za štátne peniaze, veď pre pracovníkov štátnych divadiel a pre štátnych úradníkov sa dodnes nezmenilo spoločenské zriadenie.

Mimochodom – jeden z nemnohých niekdajších prominentných disidentov pri nedávnej neformálnej návšteve na pôde Spolku slovenských spisovateľov skutočnosť, že u nás existujú tabuizovaní autori a tabuizované témy pripustil, ale nepokladal za vhodné alebo možné sa k tejto alarmujúcej situácii meritórne vyjadriť či hľadať z nej východisko. Aby som nepoužil jeho meno bez jeho súhlasu, odvolám sa na zahraničnú autoritu. Je ňou chorvátska teatrologička Sanja Nikčevićová, ktorá v diele *Nová európska dráma alebo veľký podvod* (preložil Ján Jankovič, Vydavateľstvo Jána

Jankoviča, Bratislava 2007) konštatuje v spojitosti s koncom 20. a začiatkom 21. storočia: „Jediný domáci text, ktorý uviedlo Slovenské národné divadlo je Horor v horárni Ľubomíra Feldeka a najlepší text niekoľkých predchádzajúcich sezón bol – nejestvujúci text, respektíve scenár pre tanečné predstavenie bez slov. Inšpirovaní cudzou produkciou (Théâtre du Campagnol Le Bal) dvaja slovenskí autori Martin Huba a Martin Porubjak, »napísali« Tančiareň. A tak sme znova pri predstavení bez slov, ktoré dokonca museli napísať dvaja autori. Zrejme vo funkcii dramaturga!“ Len dodajme, že ani Feldekova hra Horor v horárni nie je pôvodný text, ale úprava Hviezdoslavovej Hájnikovej ženy.

Aby recenzia nevyznela ako plač nad rozliatym mliekom, dám na záver zaznieť povzbudeniu divadelného vedca Antona Kreta, ktorý v doslove najnovšej publikácie Jána Soloviča upozorňuje: „Trebá byť trpezlivý. Aj Stodola mal politické pauzy, aj Urbánek sa doslova nesmel dlhé roky hrať a jednako sú tu a akiste aj budú.“ Pripomeňme aj poznámku teatrológa Milana Poláka, ktorá tvorí kvinteesenciu druhého doslovu mimoriadne pôsobivých a zručne skomponovaných dramatikových memoárov. Podľa Polákovho logického a pravdivého vyjadrenia o uvádzaní Solovičových hier amatérskymi súbormi: „...nerozhodovalo, že autor bol spoločensky činný a známy, ale to, že hry prichádzali s témami zaujímavými, neraz polemickými, k realite kritickými a vo faktúre hry divadelne nosnými.“ Ak majú mať recenzie hlbší duchovný zmysel a presah do praktického kultúrneho života, tak mi dovoľte poznamenať, že škandalózna prax slovenského profesionálneho divadelníctva nerušene pokračuje za výdatnej finančnej podpory a nezanedbateľného personálneho porozumenia súčasného vedenia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

PAVOL JANÍK

ROZHOVOR

SLOVANSTVO A SVET BUDÚCNOSTI

(Rozhovor s predsedom Matice slovenskej

Jozefom M a r k u š o m)

- 1) *Pán predseda, pri pojme slovanská vzájomnosť sa završuje stretávanie s viacerými vysvetleniami. Sú tí, čo čiastočnú „nevhodnosť“ Slovanov - pokiaľ ide o históriu – prízvukujú, sú tí, čo ju spomínajú. Ide teda aj o staré hriechy, nad ktorými by sa mali niektorí partneri kajať ?*

Silným vonkajším integrujúcim činiteľom, ktorý intenzívne vplýval na uvedomenie si a aktívne pestovanie slovanskej vzájomnosti bola existencia Rakúska (neskôr Rakúsko-Uhorsko) a najmä jeho politika voči Slovanom všeobecne a voči každému slovanskému národu zvlášť. Keď sa prizrieme lepšie, zistíme, že okrem východných Slovanov a Lužických Srbov mali ostatné slovanské národy – s čiastočnou výnimkou Bulharov - nedobré skúsenosti s Habsburgovcami (a neskôr s oboma časťami dualistického Rakúsko-Uhorska) a Lužickí Srbi zasa s Nemcami. Slovanská nesvornosť a vzájomné šarvátky i vážnejšie rozpory však boli neprehrádnuté už v naznačenom období veľkého tlaku na Slovanov. Nečudo, že táto nesvornosť a „rozbiehavosť“ Slovanov neustala ani po roku 1918. To, čo nazývate „čiastočná nevhodnosť“ naozaj potrebuje pokánie a nápravu. Spoločné jazykové a kultúrno-národné i duchovno-kresťanské základy slovanskeho sveta stoja za to. Na druhej strane, tam kde je to tak, proces odstraňovania vzájomnej nevhodnosti a nastolenie vzťahov vzájomnosti si vyžiadala svoj historický čas, ktorý

možno odhadnúť najmenej na dvadsaťročie. Sila prirodzeným spôsobom spolupracujúcich Slovanov je cieľ, ktorý síce nie je ešte na dosah či na dohmat, je to však dobrý cieľ pre slovanstvo, pre Európu i pre svet. Vzdať sa tohto cieľa je zdanlivo ľahké a hladká záležitosť, v skutočnosti by to však bolo nielen proti nám samým, ale a zároveň i proti rozvojovým procesom a proti efektívnemu riešeniu problémových situácií, ktoré nás presahujú.

2) ***Akiste v tomto procese, ako to svojho času zvykol podčiarkovať majster Gustáv Valach, všetky tlaky prežili len alebo najmä „mysteriózne“ Matice. Tie aj teraz žijú. Čomu by ste pripísali túto historickú i modernú úspešnosť?***

Nie som si celkom istý, či ide predovšetkým o mystérium. Ide *aj* o mystérium, tajomstvo, ale viaceré základné súvislosti majú svoje racionálne vysvetlenie a racionálny výklad.

Po prvé, matice slovanských národov (MSN – budem miestami používať toto skrátené označenie) na rozdiel od iných inštitúcií nikdy neustrnuli či neutopili sa vo svojich vlastných, interných záujmoch, vždy im išlo o záujmy národa, celku, o jeho vzdelanostný, kultúrny a duchovný rozvoj, o jeho pamäť i budúcnosť. Je v tom, pravdaže, aj kus mystéria, prečo práve Matice nepodľahli pokušeniu každej inštitúcie starať sa predovšetkým sama o seba, o svoje interné záujmy, starať sa o ne čoraz viac a odcudziť sa od pôvodných cieľov a túžob.

Po druhé, MSN majú úžasnú schopnosť *spájať*. Nie je to v každej slovanskej matici tak v plnej miere, ale celkovo v miere neporovnateľnej s inými inštitúciami *spájajú*, spájajú napríklad profesionálnych pracovníkov a dobrovoľných záujemcov o dejiny, poznanie, výchovu, umenie a kultúru. Jedine MSN úplne úzko a organicky spájajú to, čo vlastne ide dovedna, ale v iných systémoch sa oddeľuje, a to patriotizmus, lásku k vlasti a národu s pestovaním kultúrnej a duchovnej identity

a kontinuity a s kultúrnou a umeleckou tvorbou vôbec. V užšej rovine jedine MSN chápu kultúrne a historické zbierky a človeka v tak hlbokej jednote, že zbierané, zberateľ, skúmateľ zbierok, propagátor zbierok a milovník zbierok sú prvkami a podsystémami jedného a toho istého celku. Ak sa čiastočne oprávnené hovorí, že z MSN, osobitne aj z Matice slovenskej vznikli špecializované vedecké, kultúrne a umelecké inštitúcie, škodoradostne sa hneď dodáva, že v nových podmienkach matice nemôžu byť „všetkým a o všetkom“ a teda sa budú musieť pobrať na odchod. Zabúda sa pritom na to najpodstatnejšie, na celok, na to, že daň každej špecializácie je aj v istej odľudštenosti a v izolácii jednej časti alebo jedného aspektu oproti celku, v tom, že nielen patriotizmus, ale aj sám človek sa dostáva akosi za dvere, mimo záber, a treba ho až dodatočne a prečasto dosť neúčinne na vedecké a profesionálne systémy „pripájať“. A to ešte nehovorím o tom, že viaceré dôležité čiastkové národno-kultúrne a vlastenecké úlohy plnia matice najlepšie, často to bez nich vôbec nejde alebo sú via facti jediné, čo sa príslušnou problematikou zaoberajú.

V týchto stručne načrtnutých myšlienkach vidím silu a nepremožiteľnosť MSN.

3) *Viackrát ste vo svojich príspevkoch zdôraznili slovanský duchovný princíp ako súčasť európskej a svetovej kreativity. Trváte na tom, že aj 21. storočie by bolo bez tohto vkladu ochudobnené?*

Nuž veď, prosím, práve o to ide. Slovanstvo síce historicky mnoho zameškalo, veľa zameškalo v dôsledku historického vývoja a jeho peripetií aj a práve pri výstavbe slovanského sveta ako dôležitej súčasti Európy i Zeme. Duchovne, mravne, umelecky, ale aj usporiadaním svojich štátov tak, aby mali nielen svoju modernitu, ale aj svoj ľudský rozmer a Boží náboj, v tom všetkom môžu Slovania a MSN povedať predovšetkým Európe

svoje (nové) slovo. Pri všetkom uveličení Slovákov z Európskej únie, a z našej účasti v nej, by sme nemali prehliadať jej nedostatky: byrokratické a superštatné sklony, ale aj to, že naši veľkí svetoví partneri a konkurenti sa vyvíjajú, napredujú rýchlejšie ako Európa, ktorá je navyše spojená so svojou silnou tendenciou starnúť a vymierať. I vo svojom zápase s týmito nedostatkami a neuhmi Európa (a koniec-koncov i svet) potrebuje slovanstvo. Z tohto uhlu pohľadu nadpis i celkové zameranie Štúrovho diela (nie jeho niektoré vývody) *Slovanstvo a svet budúcnosti* získavajú svoju novú aktuálnosť v 21. storočí.

4) Rusko. Veľké „dubisko“. Slávne i zaznávané. Opora slovanstva? V čom vidíte jeho úlohu pre slovanskú budúcnosť a kam by mali smerovať slovansko-slovanské väzby?

Už kvantitatívne je to problém. V hrubých číslach je to tak, že Rusi tvoria polovicu Slovanov a všetky ostatné národy druhej polovice. Prevaha takpovediac „prvej polovice“ môže viesť až k rôznym formám a spôsobom rusifikácie slovanstva. Aj viacerí naši veľkí muži v minulosti, pozerajúc sa na zúfalú situáciu okolo nich, sa chytali tejto myšlienky, ktorá nie je vlastne ničím menším ako zákernou železnou pascou. Historicky sa táto pasca jasne ukázala, keď sa Rusko premenilo na Sovietsky zväz a prevládli v ňom ani nie ázijské, ale aziatské spôsoby, ďalej marxisticko-leninský internacionalizmus ako ideový a najmä ideologický prúd a veľmocenský šovinizmus a terorizmus na Stalinov spôsob. Ale aj s demokratickým Ruskom majú Slovania svoje problémy. Plodné, do sveta a do budúcnosti smerujúce usporiadanie slovanských štátov a slovanského sveta predpokladá skutočnú a tvorivú „jednotu v rôznosti“, veľmi dôsledné rešpektovanie kultúrnej identity a národnej suverenity každého slovanského národa všetkými ostatnými národmi a *predovšetkým a práveže aj Ruskom*. Toto naozaj nie je bezproblémové v súčasnosti i v blízkej budúcnosti.

Na druhej strane aj po stratách a ranách najmä zo záveru 20. a začiatku 21. storočia – ich korene sú však vo vývoji po roku 1917 aj vo vývoji pred týmto medzníkom – je Rusko jediná *slovanská svetová veľmoc*, jej technická i kultúrna mohutnosť je stále imponujúca. Veríme, že to bude i naďalej veľmoc, veľmoc bez šovinistickej veľmocenskej politiky, navyše veľmoc nám jazykovo, kultúrne, duchovne, národne, historicky i geograficky blízka. Preto rozvíjanie slovansko-ruských i slovensko-ruských vzťahov za predpokladov, ktoré som už uviedol, nemá len ekonomickú dimenziu, a vôbec nie je rozvíjanie týchto vzťahov - ako to daktori vidia – hriechom. Naopak, je to dôležitá otázka aj z celoslovanského, geopolitického, civilizačného, kultúrneho a svetového hľadiska.

5) *Maticе. Ojedinelý fenomén Slovanov. Nemcom, Francúzom, Angličanom a iným sme často museli vysvetľovať, načo vlastne sú. Nespornou ostáva skutočnosť, že sú a – podľa Vás – budú...? a ak budú, načo predovšetkým?*

Všeličo som už naznačil aj v odpovediach na predchádzajúce otázky. Zhrnúť a priklincovať treba však tieto slová. Svet 21. storočia popri tom, že to je a bude svet – nezabudnime, pravda, na obrovské problémy s hladom, chudobou, chorobami a zaostalosťou v tzv. rozvojovom svete – čoraz technicky a technologicky, civilizačne, infraštruktúrne, informačne a informatizačne vyspelejší, na druhej strane však to je a bude zároveň svet nových hlbokých deficitov a základných problémov, svet vymývania mozgov, zaplavovania ľudí kultúrnym či pseudokultúrnym odpadom, svet ťažkého poškodzovania nielen prírody a životného prostredia, ale aj jazyka, kultúrnych tradícií a ľudského domova, ktorý nemožno redukovať na veci. Možno hovoriť nielen o bezprostrednom, ale aj o vyššom kultúrno-duchovnom bezdomovectve a o *vyprázdňovaní človeka* a o takpovediac globálnom poškodzovaní jeho duše i ducha. Riešiť tieto nové problémy

možno len v malej miere alebo nemožno vôbec prostriedkami administratívnymi, technickými alebo produktmi „čistej vedy“. Potrebujeme zapojiť aj ľudskú spoluúčasť, národné povedomie, transcendentné i pozemské hodnoty, ktoré sa v dejinách osvedčili. V týchto nových úlohách popri živých a stále sa obnovujúcich cirkvách potrebujeme práve spájajúce inštitúcie typu matíc slovanských národov. Ustanovizne, ktoré vedia napríklad spájať vedu a kultúru s tými, pre ktorých sa veda a kultúra vytvára a ktorí ju ďalej kultivujú, ktorí vedia spojiť domov a svet, racionálne a emocionálne, hmotný a duchovný dobrobyt, historické skúsenosti a poznatky s formovaním novej, budúcej skutočnosti. Keby takýchto ustanovizní nebolo, bolo by ich treba vymyslieť a vytvoriť. Ale sú tu. Sú tu matice slovanských národov, je tu Matica slovenská.

Ich a jej tvrdošijná životaschopnosť a neporaziteľnosť bola vyvolaná aj veľmi ťažkými vonkajšími i vnútornými podmienkami pre vývoj slovanských národov. Ich a jej potreba dnes a najmä zajtra vyplýva z nových podmienok a súvislostí sveta, Európy a slovanstva.

Nuž, nech teda matice žijú pre život, nech plnohodnotne žijú pre plnohodnotný život!

Za rozhovor ďakuje

Stanislav Bajanič

KAREL SÝS

Dá se zakázat hvězda?

(Rozhovor pro Mladou frontu PLUS č. 41/2007 s básníkem a novinářem Karlem Sýsem o tom, co by přinesl kontroverzní zákaz komunistických symbolů)

Dušan Spáčil: Co všechno jsou podle vás komunistické symboly? A jaký k nim máte vztah?

Karel Sýs: Jsou to symboly práce. I notoričtí pravičáci pořád ještě jedí chleba upečený z požatého obilí a kosu na komunisty naklepávají kladivem. Já pracuju rád. Co se týče pěticípé hvězdy, ta svítí i na americký lid, pravda – bíle. Ale i to je symbolické!

Dušan Spáčil: Jak se navrhovaný zákaz symbolů komunismu projeví v životě lidí?

Karel Sýs: Navenek nijak – lidi dnes už mají strach, ale doma se budou chechtat. Ostatně se brzy začnou – a to razantně a zcela nesymbolicky – zabývat jiným problémem: jak přežít ve společnosti predátorů (nikoli však filmových).

Dušan Spáčil: Myslíte si, že je správné stavět naroveň symboly socialismu a fašismu? Přes řadu shod jsou tato hnutí velmi odlišná ...

Karel Sýs: Shody mezi fašismem a současným bažením po imperiální světovládě jsou vskutku zarážející. Nadčlověk opravdu nemá daleko k supermanovi. Nebýt socialismu, stal by se svět krvavým biftekem pro jednu tlamu už před devadesáti lety.

Dušan Spáčil: *Pokud by došlo i k postavení řádně zvolené komunistické strany mimo zákon, nebylo by to omezení demokracie?*

Karel Sýs: Ani ne; demokracie, stejně jako suverenita, humanita, solidarita a další atributy lidství jsou přece už dnes krajně omezené a přísně výběrové. Proti tomu je Brežněvova „omezená suverenita“, jež svého času vzbudila tolik pokryteckého rozruchu, jen dětskou hračkou.

Dušan Spáčil: *Nepřešli by v případě zákazu komunisté jen do jiné strany?*

Karel Sýs: Myslím, že by se tam nevešli. Ostatní strany jsou totiž už plné „komunistů“!

SPRAVODAJCA ZSV

Inšpirujúce zasadanie

predstaviteľov národných slovanských výborov v Breste

PhDr. Milan Sidor, CSc.

člen Medzinárodného slovanského výboru

V dňoch 1. až 3. februára 2008 sa v pohraničnom bieloruskom meste Brest (takmer 300.000 obyvateľov) uskutočnilo zasadnutie Medzinárodného slovanského výboru. V priebehu jednotlivých zasadnutí sme na ňom posudzovali nielen základnú orientáciu činnosti súčasného Slovanstva, ale aj viaceré ďalšie otázky a problémy vyplývajúce z neľahkej situácie a postavenia Slovanov na Balkáne.

Medzinárodný výbor vyhodnotil súčasné postavenie Slovanstva vo svete ako pomerne zložitú, nie však bezvýhodiskovú a neperspektívnu. V doterajšej histórii boli Slovania aj v ťažších situáciách a napriek všetkému z nich dokázali nájsť primeranú trajektóriu.

Zdá sa, že súčasný svet je čoraz intenzívnejšie naplňovaný zámermi globalizátorov a finančných lobistov najhrubšieho zrna ako aj neustálych ochrancov svojich „bytostných“ záujmov v najodľahlejších kúskoch planéty a integrátorov rôzneho druhu. Tento svet dlhodobo ignoruje záujmy plnohodnotného rozvoja slovanských národov v Európe, prehľbovanie slovanskej vzájomnosti

a vytvorenie ich jednotnejšieho spojenectva. Stretávame sa s tým, žiaľ nielen v OSN, ale aj na pôde Európskej únie, ktorá síce vo vyhláseniach svojich prvých komisárov pre integráciu (Verheugen a ďalší) lákala Slovanov do Európy okrem iného aj tým, že v nej môžu zohrať „významnú rozvojovú a dynamizujúcu úlohu.“ Dnešok však potvrdzuje, že najmä súčasné pravicové a liberálne vlády Českej a Poľskej republiky sa čoraz intenzívnejšie zapájajú do takzvanej východnej politiky Európskej únie i NATO. Jej dôsledkom sú nielen pokusy o neobjektívne hodnotenia zaznievajúce napríklad na adresu Bieloruska a miestami i Ruska, ale čoraz agresívnejšie stanoviská, umožňujúce napríklad výstavbu radarových a rozmiestnenie raketových systémov Spojených štátov na posvätej slovanskej pôde bez referenda a dokonca aj bez konzultácií so svojimi najbližšími susedmi (Nemecko, Slovensko, Ukrajina). Na druhej strane sa v dôsledku viacerých ekonomických i vnútropolitických problémov na Ukrajine objavujú pokusy o jej predbežné, respektíve asociatívne pričlenenie k NATO a to doslova za každú cenu. Potvrdzuje to napríklad list súčasného prezidenta Ukrajiny Juščenka a premiérky Timošenkovej ako aj predsedu ukrajinského parlamentu Jacenuka súčasnému generálnemu tajomníkovi NATO o pripravenosti vstupu Ukrajiny do NATO už na jeho najbližšom zasadnutí v Bukurešti v máji 2008.

Osobitnú pozornosť sme na zasadnutiach Medzinárodného slovanského výboru venovali situácii v Srbsku a otázke blížiaceho sa vyhlásenia nezávislosti Kosova. V tejto neobyčajne delikátnej otázke pristúpili viacerí srbskí delegáti, pričom svorne poukázali nielen na samotnú genézu, ale aj na medzinárodnú a občiansko-právnu rovinu takéhoto riešenia.

Medzinárodný slovanský výbor sa zaoberal aj otázkami svojej vlastnej doterajšej činnosti a podrobil ju otvorenej kritike. V tomto zmysle odznali viaceré analýzy a hodnotenia prítomných delegátov,

z ktorých za najvýznamnejšie možno označiť kritické stanovisko českého zástupcu JUDr. Zdeňka Opatřila a poslanca bieloruského parlamentu Sergeja Ivanoviča Kostjana, vyzývajúce na zintenzívnenie práce jednotlivých národných slovanských výborov a ich dôslednú prípravu k blížiacemu sa 10. Slovanskému zjazdu v Kyjeve v roku 2010.

Bolo mi ct'ou, že som na tomto zasadnutí mohol poinformovať o činnosti nášho Združenia slovanskej vzájomnosti a priblížiť charakter našej práce v jednotlivých regiónoch Slovenska. Zdá sa, že prítomných zaujali niektoré naše skúsenosti z lektorskej práce s mladými Slovanmi na základných a stredných školách, ako aj niektoré vzdelávacie, kultúrno-spoločenské, športové a turistické podujatia, ktoré na Slovensku realizujeme aj v spolupráci s ďalšími, hodnotovo blízkymi občianskymi organizáciami, ako je napríklad Zväz protifašistických bojovníkov, Združenie sekulárnych humanistov Prométheus, Stála konferencia slovanskej inteligencie, Demokratická únia žien, Zbory pre občianske záležitosti ako aj viaceré kultúrne i osvetové inštitúcie, miestne umelecké organizácie a regionálne knižnice. Viacerých prítomných zaujal neobyčajne jednoduchý, ale logický projekt ankety spracovaný profesorom Andrejom Červeňákom, DrSc. a predsedom nášho združenia doc. J. Mravíkom, CSc., zameraný na výskum súčasných aktivít v jednotlivých slovanských krajinách a ich prínos pre súčasný i budúci rozvoj Slovanstva. Verím, že ich pozitívny prístup sa čoskoro pozitívne prejaví a v roku 2008 vyústí do vydania príslušného zborníka.

Je len prirodzené, že na program zasadnutia Medzinárodného slovanskeho výboru sa dostali aj otázky prípravy najbližších teoreticko-kultúrnych a spoločenských podujatí. K takýmto možno zaradiť projekt „Slovanská Praha – 2008“, na ktorom by sa v dňoch 19.-22. júna 2008 mali pod záštitou Medzinárodného slovanskeho

výboru a veľvyslanectiev Ruska a Slovenska (rokovania o tejto otázke s ďalšími slovanskými veľvyslanectvami v Prahe pokračujú) uskutočniť všeslovanské slávnosti venované 160. výročiu narodenia Františka Palackého a 160. výročiu pamätného 1. Všeslovanského zjazdu (1848 v Prahe). Na tomto podujatí by sa mali uskutočniť viaceré výstavy, prehliadky, vystúpenia súborov a mládežníckych skupín. Jeho organizátori očakávajú aktívnu účasť takýchto súborov aj zo Slovenska (záujemcovia o tieto vystúpenia sa môžu čím skôr prihlásiť na sekretariáte Medzinárodného slovanského výboru v Prahe, ul. Politických vězňů 9 u JUDr. Zdeňka Opatřila – tel. 00420-235 513 098, e-mail: z.opatril@moravia-contact.cz). Súčasťou projektu „Slovanská Praha“ by malo byť aj osobitné zasadnutie Medzinárodného slovanského výboru a teoretická konferencia pod názvom „Rozvojom národných kultúr a tradícií k obnove duchovných hodnôt slovanských národov“.

Medzi najvýznamnejšie závery zasadania Medzinárodného slovanského výboru možno zaradiť otázku skvalitnenia práce a zefektívnenia doterajšej činnosti. Pri riešení týchto otvorených problémov sme prišli k záveru, že pri plánovaní budúcich podujatí slovanského výboru možno podstatne efektívnejšie zúročiť geografickú blízkosť jednotlivých slovanských národov a viaceré projekty, teoretické konferencie i zasadnutia organizovať na princípe najbližšieho susedstva. V tomto zmysle je možné naviazať na vcelku úspešnú tradíciu česko-slovenských stretnutí na Morave, teoretických konferencií západných Slovanov resp. trojstranných cezhraničných podujatí medzi Ukrajinou, Poľskom a Slovenskom.

V záverečný deň tohto pracovného pobytu všetci členovia Medzinárodného slovanského výboru navštívili Brestskú pevnosť a memoriálny pamätník jej obrancov symbolizujúci hrdinský odpor Červenej armády a bieloruského ľudu voči útočiacim fašistickým hordám. Pri jeho návšteve nás milo prekvapila nielen všadeprítomná

čistota, poriadok a účasť miestnych občanov, ale aj prístup mladých bieloruských študentov, ktorí sa tu v pravidelných intervaloch striedajú na symbolickej stráži pri večnom ohni. Z rozhovoru s nimi som zistil, že ide spravidla o najlepších študentov stredných škôl, chlapcov i dievčatá, ktorí si túto príležitosť vysoko cenia.

Spolu s miestnymi organizátormi sme si mali možnosť prezrieť mesto Brest a presvedčiť sa na vlastné oči o jeho neobyčajne dynamickom rozvoji. Výstavba nových architektonicky príťažlivých sídlisk, športových areálov, stredných a vysokých škôl, paláca kultúry, domu pionierov, divadiel a kín ako aj nová sieť obchodnej a občianskej infraštruktúry svedčia o tom, že toto mesto sa už v tomto období stalo významným a príťažlivým kultúrnym, športovým a turistickým centrom, na ktoré sú dnešní Bielorusi právom hrdí.

Zdá sa, že tak priebeh zasadania ako aj sprievodné podujatia, ktoré nám pripravili bieloruskí organizátori pomohli spoznať charakter a súčasný stav v jednotlivých národných organizáciách. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že i keď je tento stav v jednotlivých krajinách pomerne diferencovaný a neraz i protirečivý a bez výraznejšej materiálnej podpory zo strany príslušných štátnych inštitúcií, duch Slovanstva žije a postupne sa rozvíja. Verím, že pracovné i ľudsky dôstojné stretnutie v Breste bolo i v tomto zmysle plné inšpirácií, ktoré ho určite posilnia a zabezpečia trvalú kontinuitu i rozvoj.

Rusi vítajú iniciatívu Anny Belusovovej

V informačných agentúrach Ruska sa takmer súčasne objavili dve informácie. Jedna – o odhalení pamätníka sovietskym a rumunským vojakom, ktorí padli počas vojny s fašizmom v okolí slovenskej obce

Starý Tekov a druhá o založení v zahraničí zastupiteľstva Ruskej federácie na kontrolu sovietskych vojenských hrobov v krajinách Strednej a Východnej Európy. A čo povedal v tejto súvislosti prvý tajomník oddelenia pre Slovensko a Česko Európskeho departementu MZV RF Dmitrij Koval'kov:

- Úprimne ďakujeme slovenskému vedeniu a národu za tú úctu, ktorú prejavujú k hrobom sovietskych vojakov na svojom území. Vysoko si ceníme takú pozíciu a považujeme ju za morálnu a humánnu. Slovensko sa výrazne odlišuje od tých krajín, kde zámerne falšujú dejiny a snažia sa ich manipulujúc vojenskými hrobmi, prepísať. Víťame iniciatívu podpredsedníčky slovenského parlamentu Anny Belousovej. Navrhla ruskej a slovenskej mládeži spoločne sa starať o hroby hrdinov, ktorí položili svoje životy v bojoch s fašistickými dobyvateľmi. Od 20. do 30. augusta bude za týmto účelom pracovať na Slovensku taký spoločný mládežnícky tábor. Pricestujú sem predstavitelia hnutia Naši, považujúci sa za mladú gardu strany Jednotné Rusko. Musíme povedať, že poslednú dobu sa rusko-slovenské vzťahy dynamicky rozvíjajú a vyznačujú sa osobitou dôvernosťou. Taký tón navodil ruský prezident Vladimir Putin počas jeho pamätnej návštevy do Bratislavy vo februári 2005. Rusko následne navštívili fakticky všetci najvyšší vedúci predstavitelia Slovenskej republiky. Dobre si pamätáme, s akou vďačnosťou vraveli o hrdinskom čine sovietskych vojakov, ktorí zahynuli pri oslobodení Slovenska od fašizmu a ubezpečovali, že slovenský národ sa bude vždy starostlivo starať o ruské vojenské hroby. A dnes to aj vidíme. Žiaľ, že podobné sa nedá povedať o rade iných národov, ktoré sa ešte nedávno nazývali ako bratské. Často „bojujú“ s pamätníkmi sovietskym osloboditeľom nielen miestni nacisti, ale aj ... mocenski predstavitelia. Posledným príkladom je prenesenie Bronzového vojaka v Estónsku. Rusko sa snaží zabezpečiť dôstojnú starostlivosť o memoriály a navrhuje otvoriť špeciálne zastupiteľstvá v zahraničí.

- S mnohými krajinami máme medzivládne dohody reglementujúce pravidlá starostlivosti o vojenské hroby. Pri Ministerstve obrany pracuje Asociácia Vojenské memoriály. Uskutočňuje obrovské pátracie práce. Pomocou nej sa medzi inými odhalili na území našej krajiny pamätníky československým legionárom, ktorí zahynuli a zabezpečuje sa dôstojná starostlivosť o hroby nemeckých vojakov z druhej svetovej vojny. Ruské zastupiteľstvá v zahraničí by mali kontrolovať, ako sa v praxi plnia bilaterálne zmluvy a ako sa reálne a v skutočnosti opatrujú pamätníky našich hrdinov, ktorí priniesli za cenu svojho života mier Európe a zbavili ju od fašizmu.

(Prevzaté NII č.125, dec. 2007)

Hlas dobre informovaného krajanu zo zahraničia

Takmer všetky skutky a vyjadrenia predsedu vlády SR Roberta Fica sú terčom nevyberaných a brutálnych útokov médií cudzích vlastníkov na Slovensku a ich, väčšinou slovenských služobníkov a prisluhovačov. Na osvieženie uverejňujeme k tejto problematike reakciu slovenského emigranta žijúceho už 39 rokov na Západe.

Vážený pán predseda vlády, Dr. Fico,

V elektronickom vydaní novín SME (tie) u vás už z 5. augusta 2007, som sa dozvedel o Vašej tlačovej konferencii k otázkam pani ministerky Tomanovej, slovenských info médií novinárov a dôchodkových správcovských (poist'ovacích?) spoločností. K tomu mám zopár poznámok.

Pán predseda vlády, neviem, či v Európe je to, čo robia slovenské médiá jav „absolútne nevidaný“, ale vo svete je to bežná prax. Dnes, a asi vždy, oznamovacie prostriedky boli a sú propagandistickými hlásnymi trúbami „vládnucej triedy“. Na Západe, ku ktorému dnes patrí aj Slovensko, takmer všetky a najmä hlavné, tzv. mienkotvorné médiá, noviny, TV, rozhlas a i. slúžia výhradne a totálne kapitálu, teda rôznym, najmä veľkým spoločnostiam a najväčším boháčom krajiny a sveta. Ony sú NIMI nielen ovládané, ale VLASTNENÉ. Tak nie čudo, že robia, ako robia. Sú to iba viac-menej poplatní, často amorálne zvrhlí služobníci svojich pánov, ktorým je VŠEMOCNÝ KAPITÁL. Žijem na Západe už 39 rokov, takže viem o čom hovorím, resp. píšem. Slovenské médiá nie sú vôbec slovenskými. Sú to žoldnieri v službách cudziny. Ktorej, to všetci vieme. K otázkam médií je možné si prečítať trebárs knihu „Propaganda“ od Jacquesa Ellula. Je aj mnoho inej literatúry, ovšem Vám, mne a mnohým je to všetko nad slnko jasné. Je to jasné aj ďalšiemu pešiakovi Západu, ideologickému vedúcemu ÚV KSS, súdruhovi Kusému, ktorý podľa predmetného článku v SME vás obviňuje, okrem iného, z „paranoje a chorobného postoja“ k novinám. Súdruh Kusý, po bravúrnom politickom kotrmelci, bez najmenších morálnych škrupúl dnes robí to isté čo robil za nedávnych čias v „rodnej Komunistickej strane“, lenže teraz v službách iného chleboдаря, resp. chleboďarcov. Bolo mu treba obrátiť kompas o 180 stupňov. Verím, že si s pánom-súduhom Kusým a jemu podobnými, s prepáčením „politológmi“, ako aj s novinárskou cudzineckou légiou budete vedieť dať rady. V tom má Kusý pravdu, že nad médiami (dodávam súčasnými) nezvíťazíte. Tým treba šikovne a nekompromisne vykrútiť krk. Totiž, hrať tú istú hru, ako hrajú oni. Mediálna politika by pre Vás a každú slušnú sociálne orientovanú vládu, mala byť jedna z hlavných priorít. Kto vládne nad verejnou mienkou vládne nad ľuďom a kto vládne s ľuďom, vládne krajine; a to natrvalo, čo sa nepodarilo komunistom v nedávnej minulosti. Tí spravili veľa chýb, najmä aj v tejto, t.j. mediálnej oblasti. Mali sa prísť učiť sem, na prefikany,

skorumpovaný, amorálny Západ. Tí to robiť vedia! Aj preto tak dlho vládnu.

K tým všelijakým zdravotníckym poisteniam a dôchodkovým, prepytujem, „správcom“ si treba pozrieť film Michaela Moorea „Sicko“. Tam je to všetko podané „čierne na bielom“, „po lopate“, pravdivo a neprikráslene. Všetky tie „poisťovacie“ spoločnosti nie sú ničím iným ako ďalší švindľ veľkokapitálu, jeho ďalšie svinstvo v nekonečnom rade svinstiev, ktoré páchajú na drobnom, povedal by som pracujúcim ľuďom. Len ako pripomienku, pán predseda: V KANADE NAŠŤASTIE MÁME VŠEOBECNÉ, BEZPLATNÉ (SOCIALISTICKÉ) ZDRAVOTNÍCKE POISTENIE, teda zdravotnícke služby, vrátane nemocničných, ktoré si Kanaďania strážia ako oko v hlave, a o súkromnom sektore v tej oblasti nechcú ani počuť. Závídí nám to aj väčšina úbohých Američanov (USA), ktorí to nemajú a sú vydaní napospas dravému, brutálnemu a amorálnemu veľkokapitálu. Pán Dr. Fico! Musíte s tým spraviť poriadok! Je to VAŠA MISIA. Ak sa Vám to podarí, budúce pokolenia Vám budú blahorečiť tak, ako dnes VŠETCI Kanaďania blahorečia tvorcovi nášho socialistického zdravotníckeho poistenia, sociálnemu demokratovi Tommy Douglasovi, ktorý je tu dnes (podľa verejnej ankety) považovaný za „najväčšieho Kanaďana všetkých čias“. Tak, pán predseda vlády, máte istý krásny vzor, ktorý môžete a mali by ste nasledovať plnou svojou energiou. Želám Vám v tom dokonalý úspech. Vo všeobecnosti, držím Vám palce. Dúfam, že vo svojom zápale, spravodlivom boji o slušnosť, opravdivú, nielen deklarovanú spravodlivosť a ĽUDSKOSŤ- HUMANITU NA SLOVENSKU vydržíte a ZVÍŤAZÍTE!

JUDr. Ján Zvalo, Ottawa, 4. augusta 2007

(Prevzaté z krajských novín Naše interné informácie, ročník XVII., číslo 123 z októbra 2007)

JUBILEÁ

Jubileá v druhom štvrtroku 2008

Premýšľaj, ako veľmi potrebujeme dobré príklady, a uznáš, že spomienka na veľké osobnosti je práve taká osožná, ako ich skutočná prítomnosť.

Seneca

Apríl

- 1. apríla 1898 sa narodil v Šali hudobný pedagóg, kritik, katolícky kňaz **Jozef Hlavatý**. Vyštudoval hudobný inštitút v Ríme a stal sa profesorom hudby na Katolíckej teologickej fakulte. Gregoriánsky chorál a estetiku prednášal na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave. Sledoval a posudzoval slovenský hudobný život. Napísal spevník, zorganizoval slovenský katolícky skauting a redigoval jeho časopis Skaut.- **110. výročie narodenia.**

- 1. apríla 1983 zomrel v Bratislave inžinier vodohospodár **Anton Žiak**. Narodil sa 17. októbra 1917 v Žiline-Budatíne. Vyštudoval inžinierske stavitelstvo a venoval sa koncepciám a perspektívam vodného hospodárstva na Slovensku. Inicioval výstavbu vodných diel (Vážska kaskáda, Oravská priehrada, Liptovská Mara, Zemplínska šírava a Domaša) a vodohospodárskych úprav Záhoria i východoslovenskej nížiny – **25. výročie smrti.**

- 1. apríla 1883 sa narodil **Alexander Vasilievič Alexnadrov**, skladateľ a dirigent známeho armádneho súboru piesní a tancov. Zomrel 8. 7. 1946 – **125. výročie narodenia.**

- 3. apríla 1823 sa narodil v Hrachove štúrovský romantický básnik, publicista a prekladateľ **Samo Vozár**. Napísal prvé básne v štúrovskej slovenčine. Jeho verše vyjadrujú subjektívne pocity osamotenía, čím sa odlišujú od štúrovského modelu literárneho romantizmu. Vrchol tvorby je v cykle sonetov Ukojenie tóní – v básnickom pomníku mŕtvej matke. Prekladal Puškina, Mickiewicza, Goetheho a Shakespeara. Účastník revolúcie meruôsmeho roka. Zomrel 5. decembra 1850 v Hrachove. - **185. výročie narodenia**.

- 12. apríla 1898 sa narodila v Liptovskej Sielnici lekárka, mikrobiologička **Margita Stolzová-Sutorisová**. Organizátorka transfúznej služby v Prahe, Bratislave, riaditeľka Ústavu hygieny pri Lekárskej fakulte v Košiciach. Skúmala vážne nákazy, ako škvrnitý fyfús, čierny kašeľ a Bangovu chorobu. Propagátorka vakcínoterapie. Zakladateľka a prvá predsedníčka Živeny v Prahe.- **110. výročie narodenia**.

- 10. apríla 1908 sa narodil v Dolnom Kubíne básnik, redaktor, diplomat **Theo Herkeľ Florin**, zomrel 11. marca 1973 v rodisku. Redaktor slovenských časopisov v Novom Sade a Paríži, pracovník československých úradov v Londýne, Paríži a Washingtone, osobný tajomník Vladimíra Clementisa. Nezákonne väznený, neskôr bol rehabilitovaný. Jeho básne obsahujú verše rozdielneho zamerania, najmä reminiscencie na rodný kraj. Organizátor Hviezdoslavovho Kubína. - **100. výročie narodenia, 35. výročie smrti**.

- 11. apríla 1908 sa narodil národný umelec **Karel Ančerl**, český dirigent. Zomrel 3. 7. 1973 – **100. výročie narodenia**.

- 13. apríla 1883 sa narodil **Demjan Bednyj**, vl. menom Jefim Alexejevič Pridvorov, významný sovietsky básnik. Zomrel 25. 5. 1945. – **125. výročie narodenia**.

- 15. apríla 1908 zomrel v Banskej Bystrici pedagóg, organista a hudobný skladateľ **Ján Egry**. Narodil sa 24. decembra 1824 v Krakovanoch. Učil Jána Levoslava Bellu a obraňoval jeho tvorbu.

Skladal chrámovú hudbu i salónne klavírne skladby, bol mestským kapelníkom v Banskej Bystrici a učiteľom cirkevného spevu a hudby v banskobystrickom seminári. Spolu s J.L. Bellom patril medzi najtalentovanejších a najškolenejších slovenských skladateľov v druhej polovici 19. storočia. - **100. výročie smrti.**

- 16. apríla 1938 sa narodil v Devínskej Novej Vsi slovenský prozaik **Rudolf Sloboda**, zomrel 6. 10. 1995 (samovražda). Originálny zjav modernej slovenskej prózy s filozofujúcim podtextom. Bol redaktorom vo vydavateľstve Smena, dramaturgom Slovenskej filmovej tvorby a scenáristom. V tvorbe hľadal zmysel života v odcudzujúcej sa spoločnosti. Písal aj drámy a rozprávky pre deti. - **70. výročie narodenia.**

- 16. apríla 1908 sa narodil v Bedforde v USA slovenský novinár a prekladateľ **Andrej Vrbacký**. Mal filozofické a právnické vzdelanie, redigoval množstvo novín a časopisov v Juhoslávii, na Slovensku i v Čechách. Spolupracoval aj s krajskou tlačou. Zaslúžil sa o rozširovanie slovensko-juhoslovanských kontaktov. Zo srbčiny, chorvátčiny, ruštiny i bulharčiny preložil vyše 200 diel. Pracoval ako dokumentarista v Novinárskom študijnom ústave v Bratislave. Zomrel 4. apríla 1974 v Bratislave. - **100. výročie narodenia.**

- 19. apríla 1823 sa narodil v Skalici prozaik, dramatik, kňaz **Jozef Podhradský**. Člen Štúrovej družiny, evanjelický farár v Pešti, vojenský kňaz vo Viedni, profesor srbského gymnázia v Novom sade. Načas aj knihovník v Petrohrade, skončil ako gymnaziálny profesor v Leskovci. Básnik, dramatik, redaktor a prekladateľ. V dráme Holuby a Šulek zobrazil osudy účastníkov slovenského povstania. Najrozsiahlejším dielom je veršovaný dramatický cyklus Tragédia Tatry. Písal aj divadelné hry pre mládež.. Zomrel 13. novembra 1915 vo Svetozareve, pochovaný je v Belehrade - **185. výročie narodenia.**

- 23. apríla 1983 zomrel v Bratislave herec, filmový režisér a scenárista **Paľo Bielik**. Narodil sa 11. decembra 1910 v Senici dnešnej súčasťi Banskej Bystrice. Účinkoval ako divadelný ochotník,

pre film ho získal režisér M. Frič a obsadil ho do titulnej úlohy Jánošíka. V rokoch 1939-1941 vytvoril v činohre SND 20 postáv. Ťažisko jeho tvorivej činnosti bolo v režirovaní celovečerných hraných filmov. Ako filmový herec patril do zakladateľskej skupiny slovenského filmu. Predstavoval robustné, zemité postavy – Jánošík, Kapitán Dabač, Štyridsaťštyri, Vlčie diery a i. – **25. výročie smrti.**

- 24.apríla 1648 zomrel v Levoči matematik, astronóm, geograf, profesor lýcea v Kežmarku **Dávid Fröhlich**. Narodil sa roku 1595 v Kežmarku – Ľubici. Súkromný učiteľ a cestovateľ. Napísal dve zemepisné diela – Jadro praktického zemepisu a Náčrt pohybov sveta - encyklopedických sprievodcov. Obhajoval rotáciu zeme. 27 rokov vydával výborné kalendáre, ktoré obsahovali aj informácie z geografie, meteorológie, prírodných vied i histórie. Za kalendáre sa mu dostalo uznanie od cisára.- **360. výročie smrti.**

- 24. apríla 1938 sa narodil v Kokave nad Rimavicou choreograf **Igor Kovačovič**. Dlhoročný kultúrno-osvetový pracovník, vedúci folklórnych súborov a choreograf celoslovenských folklórnych festivalov. Spracováva tradičný folklórny materiál. Podpredseda Matice slovenskej pre členskú hnutie. – **70. výročie narodenia.**

- 25. apríla 1883 sa narodil **Semion Michajlovič Bud'onnyj**, maršal býv. Sovietskeho zväzu, legendárny hrdina druhej svetovej vojny. Zomrel 27. 10. 1973 – **125. výročie narodenia.**

- 30. apríla 1923 sa narodil v Dolnej Strehovej slovenský choreograf, teoretik tanca **Štefan Tóth**. Folklorista, tanečný pedagóg, zakladajúci člen Slovenského ľudového umeleckého kolektívu, v ktorom pôsobil ako tanečník, prvý choreograf a vedúci tanečnej skupiny. Bol pedagógom – vedúcim Katedry tanečnej tvorby - na VŠMU v Bratislave. Vytvoril písmo na zapisovanie tanečných figúr a zdokumentoval množstvo ľudových tancov. Zomrel 10. októbra 1962 v Újezde pri Brne. - **85. výročie narodenia.**

- 30. apríla 1928 sa narodil v Dolnom Ďure slovenský historik **Vladimír Matula**. Vedecký a vedúci pracovník Historického ústavu SAV. Zameriava sa na obdobie národného obrodzenia (L.Štúr) a problematiku slovanských vzťahov. V rokoch 1958-1962 riaditeľ Slovenského národného múzea v Martine. Je autorom množstva pramenných vydaní. – **80. výročie narodenia**.

- 30. apríla 1938 sa narodil v Kojšove filmový režisér a scenárista **Juraj Jakubisko**. Patrí k najvýraznejším osobnostiam slovenského filmu. Jeho svojská poetika, zdôrazňujúca obrazové riešenie, svet symbolov, bizarnosť postáv i situácií, hravosť a recesia preniká všetkými jeho filmami. V Tisícročnej včele podal obraz formovania slovenského národa a jeho charakteru. – **70. výročie narodenia**.

- 30. apríla 1883 sa narodil **Jaroslav Hašek**, český satirický spisovateľ, kritik spoločenských pomerov, autor známeho Vojaka Švejka. Zomrel 3. 1. 1923 – **125. výročie narodenia**.

Máj

- 4. mája 1923 sa narodil v Šahách historik a archivár, vysokoškolský pedagóg **Richard Marsina**. Špecializuje sa na stredoveké dejiny. Editor slovenského diplomatára a spoluvydavateľ Urbárov feudálnych panstiev na Slovensku v 16. a 17. storočí, spoluautor Dejín Slovenska. Zaslúžil sa o rozvoj slovenského archívnictva. Je predsedom Historického odboru Matice slovenskej. – **85. výročie narodenia**.

- 6. mája 1908 sa narodil v Maškovej evanjelický teológ, profesor bohosloveckej fakulty **Július Janko**. Dobrý znalec hebrejčiny, významne prispel k prekladu Starej zmluvy. Venoval sa aj hudbe. Zomrel 9. marca 1975 v Bratislave. - **100. výročie narodenia**.

- 10. mája 1848 v Liptovskom Sv. Mikuláši z iniciatívy Š. M. Daxnera zídení slovenskí národovci prijali **ŽIADOSTI SLOVENSKEHO NÁRODA**. V štrnástich bodoch obsahovali program slovenského národného hnutia – národnú samobytnosť

a právo na riadenie svojich osudov v rámci habsburskej monarchie. Boli základným národnorevolučným programom Slovákov v revolúcii meruôsmeho roku. O ich rozšírenie sa zaslúžil spolok Tatrín. Maďarská vláda vyhlásila stanné právo a na Štúra, Hurbana a Hodžu vydala zatykač. - **160. výročie prijatia.**

- 11. mája 1978 zomrel v Mani historik, literárny historik, knihovník, františkán **Vševlad Jozef Gajdoš**. Narodil sa 15. mája 1907 v Mani. Venoval sa výskumu knihovníctva, literárnej a kultúrnej histórie, jazykovedy, filozofie, hudobných dejín, najmä františkánskych knižníc a archívov. Pre Maticu slovenskú spracoval Zaiovskú knižnicu v Uhrovci a Aponiovskú v Oponiciach. Objavil najstaršie dokumenty k národným i literárnym dejinám, mnohé neznáme osobnosti i hudobné rukopisy. - **30. výročie smrti.**

- 13. mája 1908 sa narodil vo Veľkých Kršteňanoch slovenský básnik, katolícky kňaz **Pavol Gašparovič-Hlbina**. Popredný predstaviteľ katolíckej moderny, literárny teoretik a kritik. Básnik impresívneho zamerania, okrem náboženských motívov využíval aj motívy prírody, spomienok z detstva. Poeticky sa orientoval na symbolizmus. Posudzoval diela svojich súčasníkov a polemizoval s nadrealistami.. Prekladateľ z francúzštiny. Zomrel 21. októbra 1977 v Bobote - **100. výročie narodenia.**

- 19. mája 1883 zomrel v Hornej Lehote štúrovský básnik, evanjelický kňaz **Samo Chalupka**. Narodil sa 27. februára 1812. Prikopník v uvádzaní stredoslovenčiny do slovenskej poézie. V básnickej tvorbe vychádzal z ľudových povestí. Jeho báseň Mor ho! o fiktívnom boji Slovanov s Rimanmi zohrala významnú úlohu v slovenských dejinách boja za slobodu. Spolupracoval s Boženou Nemcovou pri zbieraní slovenského folklórneho materiálu. - **125. výročie smrti.**

- 20. mája 1908 sa narodil v Jasenovej režisér, herec, divadelný pedagóg, prekladateľ **Ján Jamnický**. Pôsobil v Slovenskom národnom divadle v Bratislave a tiež ako filmový scenárista. Ťažiskom jeho pôsobenia bola divadelná réžia. Inscenoval 24

divadelných hier a vytvoril 80 hereckých úloh. Je tvorcom slovenského poetického lyrického divadla. Zomrel 4. augusta 1972 v Poprade, pochovaný je v Bratislave. – **100. výročie narodenia.**

- 20. mája 1983 zomrel v Bratislave jazykovedec, univerzitný profesor **Eugen Pauliny**. Narodil sa 13. decembra 1912 vo Zvolene. Široko orientovaný slovakista a slavista. Venoval sa fonológii, dejinám slovenčiny, všeobecnej jazykovede i dialektológii. Spracoval aj slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy. Editor Kollárových Národných spievaniek a Dobšinského Prostonárodných slovenských povestí – 25. výročie smrti

- 21. mája 1923 sa narodil v Bratislave huslista, učiteľ a hudobný skladateľ **Aladár Móži**. Zakladateľ a primárius Bratislavského i Slovenského kvarteta, vedúci Bratislavského komorného orchestra. Učiteľ husľovej hry na Štátnom konzervatóriu i VŠMU v Bratislave.- **85. výročie narodenia.**

- 21. mája 1928 zomrel v Pakraci býv. Juhoslávii prozaik **Martin Kukučín** vl. menom Matej Bencúr. Pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. Narodil sa 17. mája 1860 v Jasenovej na Orave. Prozaik, dramatik, publicista, predstaviteľ slovenského literárneho realizmu. Autor umeleckých poviedok i rozsiahlych románov patrí medzi najvýznamnejších predstaviteľov slovenskej realistickej prózy.- **80. výročie smrti.**

- 28. mája 1958 zomrel v Bratislave hudobný skladateľ, pedagóg a organizátor hudobného života **Mikuláš Schneider-Trnavský**. Narodil sa 24. mája 1881 v Trnave. Do smrti bol regenschori chrámu sv. Mikuláša a pedagóg v učiteľskom ústave v Trnave. Zaslúžil sa o rozvoj slovenského hudobného školstva (20 rokov bol inšpektorom). Spoluzakladateľ Hudobnej a dramatickej akadémie v Bratislave. V jeho skladateľskej činnosti stojí v popredí piesňová tvorba a cirkevná hudba. Mnohé jeho umelé piesne znárodneli. V mnohých použil texty slovenských básnikov. Komponoval vlastné skladby (symfonická báseň Pribinov sľub, Veseloherná predohra, opereta Bellarosa) a písal aj učebnice spevu – 50. výročie smrti

- 28. mája 1883 sa narodil **Václav Talich**, český hudobný pedagóg a prvý dirigent Českej i Slovenskej filharmónie. Zomrel 16. marca 1961 – **125. výročie narodenia**.

- 30. mája 1918 podpísali v Pittsburgu predstavitelia slovenských a českých krajanských organizácií za prítomnosti T.G. Masaryka dohodu známu pod názvom **PITTSBURSKÁ DOHODA**. V nej vyslovili súhlas s utvorením spoločného štátu s rovnoprávnym postavením slovenského i českého národa - „v samostatnom štáte z Českých zemí a Slovenska Slovensko bude mať vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy. Slovenčina bude úradným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec“. - **90. výročie podpísania**.

- 31. mája 1823 sa narodil v Brodskom katolícky kňaz, profesor a riaditeľ slovenských gymnázií **Martin Čulen**. Zaslúžil sa o rozvoj slovenského školstva v Banskej Bystrici, o založenie a účinkovanie gymnázia v Kláštore pod Znievom. Venoval sa osvetovej práci a prispieval do mnohých slovenských časopisov. Autor učebníc matematiky, spoluzakladateľ Matice slovenskej a aktívny činovník národných spolkov. Zomrel 24. januára 1894 v Čake- **185. výročie narodenia**.

Jún

- 1. júna 1823 sa narodil v Makove kultúrny a národný pracovník, stredoškolský profesor **Ján Gotčár**. Po štúdiách filozofie v Trnave a teológie v Banskej Bystrici sa venoval pedagogike. Významný školský pracovník, riaditeľ gymnázia v Užhorode, školský radca a hlavný dozorca škôl v Oradei. Roku 1867 ho predčasne penzionovali. Člen prípravného výboru Matice slovenskej, spoluzakladateľ slovenského gymnázia v Kláštore pod Znievom. V novinových článkoch presadzoval rovnoprávnosť národov v Uhorsku. Zomrel 19. augusta 1883 v Bratislave-Rači. - **185. výročie narodenia**.

- 2. júna 1873 sa narodil v Ružomberku právnik, univerzitný profesor **Augustín Ráth**. Zakladateľská osobnosť teórie práva na Slovensku (súkromné a občianske právo). Prívrženec slovanskej vzájomnosti a kritik martinského centra. Prvý slovenský rektor Komenského univerzity v Bratislave a dekan jej právnickej fakulty. V rokoch 1914-1920 pôsobil v Novom Sade, bol zástupcom Slovákov vo Vojvodine. Bol aj prvým predsedom Učenej spoločnosti Šafárikovej. Zomrel 12. marca 1942 v Bratislave. - **135. výročie narodenia**.

- 2. júna 1848 sa začal v Prahe **SLOVANSKÝ ZJAZD**, prvé verejné medzinárodné vystúpenie slovanských národov. Snažil sa jednotne vyriešiť slovanskú otázku v rakúskej monarchii. Vystúpili na ňom aj Slováci - E. Štúr a J.M. Hurban, P.J. Šafárik a i. Štúr kritizoval austroslavistické postoje českých liberálov a slovenskí rečníci protestovali proti maďarizačnému útlaku v Uhorsku. Zjazd bol prerušený povstaním, po potlačení ktorého už nepokračoval. - **160. výročie konania**.

- 5. júna 1938 zomrel v Bratislave maliar, grafik, ilustrátor, výtvarný pedagóg **Mikuláš Galanda**. Narodil sa 4. mája 1895 v Turčianskych Tepliciach. Patrí medzi zakladateľov moderného výtvarného prejavu na Slovensku. Pozornosť venoval otázkam národnosti a slovenskosti maľby. Nestotožňoval ju s folklórom, tvrdil, že musí byť duchom slovenská. Má vyjadrovať spevnosť, vôňu i hranatosť prostredia. Časté námety – ženský akt a materstvo, sedliaci a zbojníci, sociálne a mestské prostredie, cyklus ikon. Jeho "Súkromné listy E. Fullu a M. Galandu" sú pokladané za manifest slovenskej výtvarnej moderny. - **70. výročie smrti**.

- 7. júna 1783 bolo založené **Stavovské divadlo** v Prahe (dnešné Tylovo divadlo) – **225. výročie vzniku**.

- 9. júna 1923 sa narodil vo Vinnom gréckokatolícky kňaz **František Fuga**. Pôsobil medzi krajanmi v Kanade, kde vydával náboženskú literatúru a kalendáre. Bol spoluzakladateľom a predsedom Zahraničnej Matice slovenskej. - **85. výročie narodenia**.

- 13. júna 1933 sa narodil v Žiline režisér a divadelný riaditeľ **Ivan Petrovický**. Pôsobil vo Zvolene, v Martine – tam bol aj riaditeľom Divadla Slovenského národného povstania a v rokoch 1987-1990 v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Najlepšie inscenácie vytvoril po roku 1967. Režiroval aj v iných divadlách i v televízii. – **75. výročie narodenia**.

- 15. júna 1923 zomrel v Pezinku cirkevný historik, etnograf, významný botanik, evanjelický kňaz **Jozef Ľudovít Holuby**. Narodil sa 25. marca 1836 v Lubinej. Bol evanjelickým kaplánom, farárom i seniorom. Drobnou osvetovou prácou upevňoval národné povedomie. Botanizoval na západnom a severnom Slovensku, zozbieral dva obsiahle herbáre. Napísal asi 250 botanických článkov. Zberateľ národopisného materiálu, krojov, ľudového umenia, ľudovej slovesnosti najmä v Bošackej doline. Zaoberal sa aj dejinami cirkevných zborov. - **85. výročie smrti**.

- 25. júna 1848 zomrel v Pezinku zeman, právnik a publicista **Juraj Ďurikovič**. Narodil sa 12. júla 1783 v Ivanovciach pri Trenčíne. Úradník Bratislavskej stolice, senátor Bratislavy, sudca viacerých stolíc, venoval sa histórii, zemepisu a kultúrnym dejinám. Napísal-rozšíril prácu M. Bela o Oravskej stolici a zozbieral dokumenty k ďalším stoliciam. - 225. výročie narodenia, **160. výročie smrti**.

- 27. júna 1968 prijala Slovenská národná rada **Zákon o MATICI SLOVENSKEJ**. Zákon obnovil členskú základňu, utvoril Členské ústredie a rozšíril stále pracoviská o Biografický ústav a Ústav na výskum života a dejín zahraničných Slovákov. Vstúpil do platnosti od 3. augusta 1968. Spolkové hnutie Matice slovenskej sa začalo lavínovito rozvíjať. - **40. výročie prijatia**.

- 29. júna 1948 zákonom SNR **zriadili SLOVENSKÚ NÁRODNÚ GALÉRIU** v Bratislave ako vrcholnú celonárodnú galerijnú inštitúciu. Jej expozície otvorili v roku 1955. Predchádzala jej Národná galéria slovenská otvorená v roku 1933 v SNM v Martine. Má svoje vysunuté pracoviská vo Zvolene, Ružomberku a Strážkach. Vede centrálny katalóg diel slovenských galérií

a múzeí. Poriada pravidelné výstavy. Zorganizovala dve svetové výstavné podujatia: Bienále ilustrácií Bratislava a Trienále insitného umenia. Reprezentuje slovenskú výtvarnú kultúru doma i v zahraničí. – **60. výročie vzniku.**

PhDr. Michal Eliáš, CSc.